

អំពើឃ្នាតពាលរបស់យួន បំផ្លាញកម្ពុជា

ដោយ សោម-សេកកុមារ

រក្សាសិទ្ធិការផ្សាយ

នយោបាយរបស់សីហនុជាមួយប្រទេសកុម្មុយនិស្ត និងសកម្មភាពរបស់យ្យកកុចកុចរាជាណាចក្រកម្ពុជា ឆ្នាំ១៩៦៣-១៩៧០

នៅឆ្នាំ១៩៦២, នៅចំពោះមុខសមាជិកនៃបក្សកុម្មុយនិស្តសូវៀត, ត្រុត-ឆេហ្វ បានប្រកាសគាំទ្រដោយឥតលក្ខខណ្ឌ ដល់ការតស៊ូរបស់ហាណូយដើម្បីបង្កើតប្រទេសកម្ពុជាថ្មី។ តាំងពីឆ្នាំ១៩៥៤, ប្រជាជាតិបតិកាមេរិកាំង អាយហ្វ្រិដ-ហាវី បានប្រមើលទុកថា បើតំណាងឱ្យកម្ពុជាក្នុងដៃរបស់កុម្មុយនិស្ត, អាស៊ីភាគអាគ្នេយ៍ទាំងមូលនឹងធ្លាប់បន្តបន្ទាប់ទៅជាមួយគ្នា ។ ដោយបារម្ភដល់ស្ថានភាពនេះ, នៅឆ្នាំ១៩៦៣, ប្រជាជាតិកេណ្ឌឌី បានបន្ថែមទ្រឹក្សយោធាអាមេរិកាំង១,៦០០ នាក់ទៀតទៅយួនខាងត្បូង ។

នៅឆ្នាំ១៩៦៣, ស្តេចសីហនុបានសន្និដ្ឋានថា សហរដ្ឋអាមេរិកមិនអាចយក ឈ្នះនៅយួនខាងត្បូងបានទេ ហើយថាគាត់នឹងត្រូវសម្របខ្លួនជាមួយហាណូយ ដោយរំពឹងទៅលើថ្ងៃ ដើម្បីទុកឲ្យមើលការគាបសង្កត់របស់ហាណូយទៅអនាគត ។ លើសពីនេះទៀត សៀមនិងយួនខាងត្បូង, ដោយប្រឆាំងជាមួយគំនិតលំអៀង របស់សីហនុទៅរកពួកកុម្មុយនិស្ត បានបដិសេធសំណើរបស់សីហនុ សំរាប់កិច្ច ព្រមព្រៀងជាអន្តរជាតិមួយ ដែលនឹងកំរិតតាមពិធីការ ឲ្យប្រទេសជិតខាងរបស់កម្ពុជានិងមហាអំណាចទាំងឡាយ គោរពដល់អព្យាក្រឹតនិងបូរណភាពដែនដីរបស់កម្ពុជា, នៅពេលដែលប៉េកាំងនិងហាណូយយល់ព្រមដល់សំណើនេះ ។ នៅខែសីហា១៩៦៣, សីហនុបានផ្តាច់ចំណងទូតពីព្រៃគរ ហើយបន្តិចក្រោយរដ្ឋប្រហារប្រឆាំងដោះ-ឌីនយៀម នៅថ្ងៃទី១សីហា១៩៦៣, សីហនុបានបញ្ចប់រាល់កម្មវិធីសំរាប់ជំនួយសង្គ្រោះពីអាមេរិកាំងនៅកម្ពុជា ។ **នៅខែធ្នូ១៩៦៣, សីហនុបានចុះហត្ថលេខាជាលើកទី១ លើកិច្ចព្រមព្រៀងខាងផ្គត់ផ្គង់ផ្នែកយោធាពីចិន ។**

នរោត្តម-សីហនុ, ទោះជាដោយសារភាពរាប់អានដល់កំពូលរបស់គាត់ បានមានក្នុងចំណងដើម្បីរក្សាមិត្តភាពជាមួយពួកចិនកុម្មុយនិស្ត ក្នុងនាមនៃអព្យាក្រឹតភាពរបស់គាត់ ។ សីហនុក៏បានស្វែងរកមិត្តភាពដ៏ថ្មីផងដែរ ជាមួយសហភាពសូវៀត ប៉ុន្តែក្នុងប៉ុន្មានឆ្នាំនោះអាកប្បកិរិយារបស់គាត់ចំពោះក្រុងម៉ូស្កូត្រូវវិវត្តិ។ ក្នុងនាមជាសហប្រធាននៃសន្និសិទ្ធាក្រុងហ្សឺណែវនៅឆ្នាំ១៩៥៤ស្តីពីតំណាង និងឆ្នាំ១៩៦២ស្តីពីលាវ, សហភាពសូវៀតជាដៃគូទុកចិត្តចំពោះក្រសែភ្នែករបស់សីហនុ ។ ជា

ដំបូង ជំនួយរបស់សហភាពសូវៀតចំពោះកម្ពុជា មានសារៈសំខាន់ទាំងលើវិស័យសេដ្ឋកិច្ច ទាំងយោធា, ដូចជាការកសាងសកលវិទ្យាល័យបច្ចេកទេស, ការទំនុកបំរុងក្នុងសំណង់ទំនប់វារី-អគ្គីសនី និងមន្ទីរពេទ្យ ព្រមទាំងការផ្តល់យន្តហោះមីហ្គ និងគ្រឿងសម្ភារៈ ដេ.សេ.អា. ជាដើម ។

នៅឆ្នាំ១៩៦៤, នៅពេលដែលសីហនុស្វែងរកការរួមប្រជុំជាសន្តិសុខអន្តរជាតិ មួយនៅក្រុងហ្សឺណែវ ដើម្បីធានាដល់ប្រទេសកម្ពុជាដែលដឹងខ្មែរ និងអព្យាក្រឹតភាពរបស់គាត់, នៅថ្ងៃទី៤មេសា, សីហនុបានយល់ព្រមផ្តល់កិច្ចសម្ភាសន៍មួយ ទៅអ្នកឆ្លើយឆ្លងសារពិតមាន ឡាប្រាវដា ដែលនៅឱកាសនោះគាត់បានបញ្ជាក់ថា ៖

«យើងធ្វើសេចក្តីសង្ឃឹមដ៏ធំធេង ជាមួយសហភាពសូវៀត ហើយទីបំផុតយើងជឿជាក់ថា នឹងបានទទួលការកោះប្រជុំជាសន្តិសុខនៅក្រុងហ្សឺណែវ ។ យើងសូមសំដែងកត្តញ្ញូធម៌ដល់សហភាពសូវៀត ចំពោះមុខនាទីជាអ្នកការពារប្រជាជាតិក្នុងប្រទេសកម្ពុជា» ។

សំនៀងនេះបានប្រែប្រួលយ៉ាងគំហុក ឆានរទរដួរនៃឆ្នាំ១៩៦៥ ក្នុងក្រាដែលវិវាទនៅប្រទេសយួនបានកើនសន្ទុះខ្លាំង ដោយការទម្លាក់គ្រាប់បែកនៃកងឥសាន ចរណ៍អាមេរិកាំងលើយួនខាងជើង ។ នៅសម័យនោះ, សីហនុចាប់ផ្តើមធ្វើទស្សនកិច្ចជាផ្លូវការនៅប្រទេសកម្ពុជាមិត្ត អាស៊ី និងអឺរ៉ុប ។ សីហនុបានចាប់ផ្តើមពីប៉េកាំង ដែលពីទីនោះគាត់នឹងបន្តដំណើរទៅព្យុងយ៉ាង ហើយបន្ទាប់មក ជាទីដែលគាត់ត្រូវបានអញ្ជើញសំរាប់ថ្ងៃទី៧វិច្ឆិកា១៩៦៥ ។

នៅថ្ងៃទី៨តុលា១៩៦៥, ឯកអគ្គរដ្ឋទូតសហភាពសូវៀតប្រចាំព្យុងយ៉ាង បានផ្តល់ព័ត៌មានទៅសីហនុថា «មេដឹកនាំសូវៀតជាប់រវល់ខ្លាំងពេក ពុំអាចមានលទ្ធភាពដើម្បីទទួលគាត់បាននៅខែវិច្ឆិកា» ។ កំណត់ដែលត្រូវបានប្រគល់ទៅសីហនុបញ្ជាក់ថា ទស្សនកិច្ចជាផ្លូវការនេះនឹងត្រូវលើកទៅកាលបរិច្ឆេទក្រោយ ដែលនឹងត្រូវសន្មតយកតាមផ្លូវទូត ។ ម្យ៉ាងទៀត, អ្នកការទូតសូវៀតបានបន្ថែមថា ប្រសិនបើសីហនុប្រាថ្នា, គាត់អាចឆ្លងកាត់សហភាពសូវៀត ឆានិកាសទស្សនកិច្ចនៅអឺរ៉ុបខាងកើត ។ កំហឹងរបស់សីហនុ ពុំអាចត្រូវពណ៌នាបាន ។ សីហនុបានប្រកាសឲ្យដឹងថា ក្នុងស្ថានភាពនេះ គាត់នឹងត្រឡប់មកភ្នំពេញវិញ ហើយថា«ទស្សនកិច្ចរបស់គាត់ក្នុងប្រទេសជាមិត្តនៅអឺរ៉ុបខាងកើត នឹងត្រូវពន្យិចពេល» ។ ក្រោយមក, ទស្សនកិច្ចនេះត្រូវបានទុកជាមោឃៈ ។

ហេតុអ្វីបានជាសហភាពសូវៀតដោះសារយ៉ាងសោះអង្គើយដូច្នោះចំពោះសីហនុ ដែលជាបុគ្គលត្រូវទទួលកិច្ចស្វាគមន៍ ?

មុនពេលទៅដល់កូរ៉េខាងជើង, ក្នុងសុន្ទរកថាចុងក្រោយ ដែលគាត់បានថ្លែង

នៅប៉េកាំង ក្រោយពីបានអ្នកសរសើរជាថ្មីម្តងទៀតអំពីមិត្តភាពខ្មែរ-ចិន, មានឃ្លា
នេះថា ៖ «មានមហាអំណាច ដែលនិយាយថាខ្លួនប្រឆាំងនឹងចក្រពត្តិធិយម និងជា
មិត្តរបស់យៀកណាម, ហើយប្រាប់ឲ្យធ្វើការចរចាដោយគ្មានលក្ខខណ្ឌក្រោងទុក
រវាងអាមេរិកាំងជាអ្នកឃ្លានពាស និងយៀកណាមជាអ្នកទទួលអំពើឃ្លានពាស ។
គេមិនអាចដាក់ចោរនិងអ្នកដែលត្រូវគេលួច ក្នុងឋានៈស្មើគ្នាទេ» ។ គេមិនអាចសំ-
គាល់សហភាពស្ងៀមស្ងៀមរបស់ជាងនេះទៀត ដោយមិនចង្អុលឈ្មោះផងទេ ។ ម៉្យា
ងទៀត, ឃ្លានេះ, ដែលត្រូវបានប្រកាសក្នុងពិធីជប់លៀងមួយជាកិត្តិយសដល់សី-
ហនុ, ត្រូវបានយកទៅចុះផ្សាយតាមទិដ្ឋានប្រវត្តិ ហើយចេញផ្សាយជាថ្មីទៀតក្នុង
សប្តាហ៍ប្រវត្តិ «ប៉េកាំង-អ៊ុយហ្វេស៊ីន» នៅថ្ងៃទី១៨តុលា១៩៦៥, ប្រហែលដើម្បី
ផ្តាច់សីហនុពីភាគីស្ងៀម ។

បន្ទាប់ពីអ្វីដែលគាត់បានហៅនៅពេលក្រោយថា «ការផ្តើមបំបាក់មុខនៅ
ព្យុងយ៉ាង», សីហនុបានប្រព្រឹត្តកំហុសមួយទៀតក្នុងពេលត្រឡប់មកប្រទេសចិន
ប្រជាមានិតវិញ ។ ក្នុងថ្ងៃទី១០តុលា១៩៦៥, នៅទាប៊ិន, ដែល លីវ-ហាវជី និងសេ
នាប្រមុខ ចេន-យី បានធ្វើដំណើរជាពិសេសពីប៉េកាំងដើម្បីទៅទទួលគាត់, ក្នុងឱ
កាសជប់លៀងនៅពេលមកដល់ ដែលរៀបចំឡើងដោយ លី-ហ្វាន់ ថៅហ្វាយ
ខេត្ត ហេឡុងគៀង, សីហនុបានប្រកាសនៅចំពោះមុខម្ចាស់ផ្ទះចិនថា ៖ «បើមហា
អំណាចទាំងឡាយ ដែលថាស្រឡាញ់សន្តិភាព បានប្រកាសយកដួងប្រទេសចិន
នូវអាកប្បកិរិយាម៉ឺងម៉ាត់ ប្រឆាំងចក្រពត្តិធិយមអាមេរិកាំង, ហើយបើមហាអំណា
ចទាំងនោះ បានបន្តដួងប្រទេសចិន នូវនយោបាយគាំទ្រយ៉ាងម៉ឺងម៉ាត់ដល់យៀក
ណាមនិងកម្ពុជា ព្រមទាំងដល់ការតស៊ូរបស់ប្រជាជាតិទាំងឡាយក្នុងពិភពលោក
នោះប្រហែលពួកល្មោភសង្គ្រាមអាមេរិកាំង នឹងដកខ្លួនពីប្រទេសទាំងឡាយ ដែល
ពួកគេបានសាបព្រួសអសន្តិសុខនិងសង្គ្រាម តាំងពីយូររួចហើយ» ។ បន្ទាប់មក,
សីហនុបានកត់សំគាល់ថា ៖ «មហាអំណាចជាច្រើនដែលថាប្រឆាំងចក្រពត្តិធិយម
មិនបានដឹកនាំដួងប្រទេសចិន នូវការតស៊ូដោយគ្មានសំរុះសំរួលប្រឆាំងចក្រពត្តិធិ
យមទេ, ហើយមិនអាចជួយប្រជាជាតិទាំងឡាយ ឲ្យមានសន្តិភាព ឲ្យទទួលបាន ឬ
រក្សាឯករាជភាពនៅក្នុងបូរណភាពដែនដី, ឲ្យឈ្នះលើការជិះជាន់, លើការគំរាមកំ-
ហែងពីចក្រពត្តិធិយមអាមេរិកាំងជាល្មើសសង្គ្រាមទេ» ។ ហើយគាត់បានបន្ថែមថា
«មហាអំណាចទាំងនេះ មិនដែលបានគិតដល់វត្តជាទីប្រាថ្នាដែលប្រជាជនដែលរង
គ្រោះ, ដូចជាប្រជាជនយៀកណាម, ដែលតាមពិត ដំណោះស្រាយមិនបានជួយដល់
ប្រជាជននេះទេ, ប៉ុន្តែបានជួយសំរួលដល់ការបន្តនូវអំពើឃ្លានពាសពីអាមេរិកាំង
ប្រឆាំងប្រជាជនយៀកណាមទៅវិញ» ។

ពេលមកដល់ភ្នំពេញវិញ, នៅថ្ងៃទី១៧តុលា១៩៦៥, ស្តេចសីហនុបានធ្វើសេចក្តីការណ៍មួយទៅកាន់ប្រជាជាតិ» មានរយៈពេលជាងបួនម៉ោង ដោយបញ្ជាក់ថាបានសំរេចត្រឹមតែបញ្ជាតិចតួច <ដែលអាចធ្វើឲ្យខកចិត្ត, តិចប្រើនិ, ដល់សហភាពស្នេហ៍, ថ្ងៃបើកព្យាបាលជំងឺត្រូវបានពោលដល់សោះឡើយ» ។ ប៉ុន្តែសីហនុបាន ផ្តល់ទៅអ្នកស្តាប់ដូច្នោះ<យោបល់បីបែបរបស់សមាជិកនៃគណប្រតិភូមួយចំនួន > ដែលអាចឲ្យយល់អំពីអាកប្បកិរិយារបស់សហភាពស្នេហ៍ ៖

១- <មុនសុទ្ធតែប្រាប់ខ្ញុំកុណានៅប៉េកាំងនិងព្យុងយ៉ាង, ពួកវាស្ម័គ្រចិត្តជាក់ថា នៅមានភព្វល្អដើម្បីបន្តជំហររបស់យើង ស្តីអំពីខ្សែកណ្តាមនិងការតស៊ូប្រឆាំងចក្រពត្តិនិយម ដោយចង់គំរាមក្នុងការផ្តល់ជំនួយជាដើម ។ បន្ទាប់ពីសុទ្ធតែប្រាប់ទាំងនេះ, ពួកវាស្ម័គ្រចិត្តថា ក្តីសង្ឃឹមរបស់គេត្រូវបរាជ័យ **ដូច្នេះរុស្ស៊ីផ្តាច់ស្ពាន**> ។

២- <យើងជាជនរងគ្រោះនៃការលុបលាង នូវដំណើរអាក់អន់ចិត្ត ដែលសហភាពស្នេហ៍បានជួបប្រទះ ក្នុងទំនាក់ទំនងជាមួយមិនប្រជាមនិត ដែលជាមិត្តទី១របស់យើង ។ ដោយចាត់ទុកយើងថា កាន់ជើងមិន, ពួកវាស្នេហ៍សំរេចចិត្តសន្មត់យើងជាអ្នកប្រឆាំងរុស្ស៊ី> ។

៣- <ទាំងនេះគ្រាន់តែជាការសំដែងនូវគំនិត ខាងប្រកាន់ពូជសាសន៍ប៉ុណ្ណោះ ។ ពួកវាស្ម័គ្រចិត្តទៅជិតអាមេរិកាំង ពីព្រោះដូចពួកគេដែរ, អាមេរិកាំងជាសាសន៍ស។ ចំពោះរុស្ស៊ី, គ្រោះថ្នាក់ល្បឿនជាបឋមគឺមិន, ហើយអ្នកទាំងឡាយដែលជាមិត្តរបស់មិន ជាសត្រូវរបស់ពួកគេ> ។

ពីរបីថ្ងៃក្រោយមក, សីហនុបានប៉ុនប៉ងធ្វើសេចក្តីការណ៍នេះជួនប្រជាជាតិ ឲ្យបោះជំហានទៅក្រោយ ដោយប្រកាសនៅចំពោះមុខមេបញ្ជាការយោធាសំខាន់ៗនៅក្នុងរាជធានីថា ៖ <យើងមិនមែនជាប្រជាជាតិអកត្តញ្ញ ដែលគេអាចនិយាយបានថាឧប្បត្តិហេតុរបៀបនៅព្យុងយ៉ាង ជាកត្តាគ្រប់គ្រាន់ ដើម្បីធ្វើឲ្យប្រជាជាតិយើង ភ្លេចអស់រាល់អំពើល្មោធដែលយើងបានទទួលទេ ។ ហើយយើងនៅតែរក្សាកត្តញ្ញធម៌ចំពោះប្រជាជនស្នេហ៍ ដ៏អង់អាចនិងឧក្រិដ្ឋ ។ ប៉ុន្តែ, ប្រសិនបើទំនាក់ទំនងរបស់យើងត្រូវចុះឱនថយ រហូតដល់ចំណុចនៃការបាត់បង់នូវផលប្រយោជន៍របស់យើង ដែលយើងបានទទួលជាជំនួយពីសហភាពស្នេហ៍មកទល់ពេលនេះ, ប្រជាជននិងកងទ័ពរបស់យើងអាចធ្វើពលកម្ម ដោយស្រុកចិត្តហើយអត់ទ្រាំព្រោះតែមិនឲ្យបាត់បង់ឯករាជភាព, សេចក្តីថ្លៃថ្នូរ និងកិត្តិយសរបស់ខ្លួន ។ ខ្ញុំកុណានឹងប្រាប់ទៅមូស្កូនិងប៉េកាំង ឲ្យជ្រើសរើសរវាងការធ្វើកម្ពុជាឲ្យទៅជាកុម្មុយនិស្តនិងការទុកកម្ពុជាឲ្យនៅអព្យាក្រឹត, គឺអ្វីដែលជាដំណោះស្រាយប្រសើរចំផុតសំរាប់ពួកគេ> ។

ក្រោយរដ្ឋប្រហារ នៅថ្ងៃទី១៨មិថុនា១៩៧០, មូស្ត្រុដែលបានទទួលស្គាល់រដ្ឋាភិបាលក្រៅស្រុករបស់សីហនុនៅប៉េកាំងទេ ហើយស្ថានទូតរបស់សហភាពសូវៀតប្រចាំភ្នំពេញនៅប៉េកាំងដែល, ដែលត្រូវបានដឹកនាំដោយក្រុមការណ៍ ។ ដោយត្រូវបានសម្ភាសន៍ ពីវិទ្យាស្ថាន-រ៉ូម៉ង់ នៅខែធ្នូ១៩៧០, សីហនុបានថ្លែងថា ៖ «ជាដំបូង, ខ្ញុំករណាគិតថា សូវៀតនឹងគាំទ្រខ្ញុំ, ប៉ុន្តែ នៅពេលខ្ញុំធ្លាក់ចេញពីអណាច, សូវៀតបោះបង់ខ្ញុំចោល» ។ ពេលក្រោយមកទៀត, នៅថ្ងៃទី១៣មេសា១៩៧១, ឯប៉េកាំង, សីហនុបានបង្ហាញឲ្យឃើញភាពល្ងង់ជួរចត់របស់គាត់ ស្តីពីអាកប្បកិរិយានៃរដ្ឋាភិបាលសូវៀត ៖ < រុស្ស៊ីគិតថាខ្ញុំជាអាយ៉ងរបស់ចិន ។ សូម្បីបុត្ររបស់ខ្ញុំករណា, និស្សិតនៅមូស្កូត្រូវវាយប្រគល់ ជាមួយមិត្តភក្តិទាំងឡាយ ដែលបានចាត់ទុកខ្ញុំជាស្តេចដែលប្រើអណាចផ្តាច់ការ ។ ឥឡូវ, រដ្ឋាភិបាលសូវៀតនិងអាណ្លីម៉ង់ខាងកើតផ្តល់អាហារូបករណ៍ទៅពួកនិស្សិតហ្វាស៊ីស ដែលត្រូវបានបញ្ជូនដោយលន់-នល់ ។ រុស្ស៊ីមិនចូលចិត្តពួកអង្គម្ចាស់ទេ, គេស្រឡាញ់អ្នកសាធារណរដ្ឋ, ទោះបីនៅក្នុងកណ្តាប់ដៃរបស់ចក្រពត្តិនិយម ដូចនៅភ្នំពេញក៏ដោយ» ។

នៅឆ្នាំ១៩៦៥, ដោយការពារខ្លួនពីលក្ខណៈជា<អាយ៉ងនៅក្នុងកណ្តាប់ដៃរបស់ចិន>, បន្ទាប់ពីបានវាយប្រហារជាញឹកញាប់, យោងតាមសំនៀងរបស់គាត់ <យួនវាតទីនិយម> ពីគ្រាមុន, សីហនុបានចូលរួមជាមួយទស្សនកថាចិន <សង្គ្រាមរំដោះប្រជាជន>យួនអង្វែង របស់ប្រជាជនឥណ្ឌូចិន ។ ដោយភ្លេចគិតថា, ជាច្រើនគ្រា, គាត់បានចាត់ទុកយួនតាមផ្លូវការ ជា<អ្នកលេបទឹកដីខ្មែរ>, សីហនុមិនបានរំលឹកទេដើម្បីប្រកាសថា ៖ <បើព្រៃឯវាសនាតម្រូវឲ្យ ខ្ញុំករណាកើតមកជាជនជាតិយៀកលាមនោះ, ខ្ញុំនឹងធ្វើជាយៀកក្នុងតាំងពីនៅក្នុងខ្ញុំ» ។

ប្រយោគដ៏មានអត្ថន័យធ្ងន់ធ្ងរសំរាប់អនាគតកាលនេះ មិនត្រឹមតែត្រូវបានប្រកាស និងថតទុកនាទិកាលសម្ភាសន៍ ដែលសីហនុបានផ្តល់ទៅក្រុមវិទ្យាស្ថានស្វីសអាមេរិកាំង អេ.ប៊ី.ស៊ី. ប៉ុណ្ណោះទេ គឺសីហនុបានដាក់ឲ្យចុះផ្សាយឡើងវិញក្នុងលេខទី១នៃទស្សនាវដ្តីឈោបាយ <សង្គមវិទ្យាស្ត្រនិយម> ដែលខ្លួនគាត់ជាធាយក, នៅខែសីហា១៩៦៥ ។

សីហនុមិនបានរង់ចាំរហូតដល់សេចក្តីប្រកាសនេះ, ដែលស្ទើរតែជាផ្លូវការ, ដើម្បីបង្ហាញពីអ្វីដែលជាអត្ថន័យចំពោះ <អព្យាក្រឹតភាពខ្មែរ> សំរាប់រូបគាត់ នៅចំពោះមុខពួកកុម្មុយនិស្តយួនទេ ។ ចាប់ពីឆ្នាំ១៩៥៥ គាត់បានបណ្តោយឲ្យពួកជឿនលឿននិយមយួន រៀនខ្លួនមកកម្ពុជា ។ នៅឆ្នាំ១៩៦៣, មេដឹកនាំ<វណសិរ្សរំដោះយួនខាងត្បូង> និងមិនមែនថ្នាក់ក្រោម បានមកស្នាក់នៅក្រុងភ្នំពេញ ឬតាមស្ថានីយ៍សំរាប់លំហែររប្រមាត់សមុទ្រ ដែលមានអនិយភាពជាងព្រៃម៉ាតីស ។ ដូចជា

ករណីរបស់ ត្រាន់-ប៊ូគៀម, សមាជិកសភានៃនរណសិរ្សរំដោះយួនខាងត្បូង, ហើយនៅជំនាន់នោះ ជាប្រធាននៃគណៈកម្មការខាងទំនាក់ទំនងក្រៅប្រទេស ឬជារដ្ឋមន្ត្រីនៃក្រសួងការបរទេសរបស់«នរណសិរ្ស»យៀកកុង ។

កើតនៅឆ្នាំ១៩៧០ ឯកងថី, ត្រាន់-ប៊ូគៀម ជាប្រធាននៃសហភាពនិស្សិតរំដោះ និងជាសមាជិកនៃគណៈកម្មាធិការមជ្ឈឹមរបស់គណបក្សប្រជាធិបតេយ្យ ។ ក្នុងឋានៈនេះ, នៅឆ្នាំ១៩៨៦, គៀមជាប្រតិភូរបស់បក្សក្នុងគណៈកម្មាធិការមជ្ឈឹម «លៀនវៀត» ហើយព្រមជាមួយគ្នា ជាអនុប្រធានផ្នែកសេដ្ឋកិច្ចនៃរដ្ឋាភិបាលបណ្តោះអាសន្នរបស់ហ្វុ-ជីមិញ ។ រហូតដល់កិច្ចព្រមព្រៀងក្រុងហ្សឺណែវ, ត្រាន់-ប៊ូគៀមបានដឹកនាំទ័ពព្រៃយៀកមិញ, បានប្រមូលផ្តុំនិស្សិត ហើយបានធ្វើទំនាក់ទំនងជាច្រើន ជាមួយដៃជើងហ្វុ-ជីមិញ ។ នៅឆ្នាំ១៩៨៤, គៀម បានសំរេចចិត្តទៅហាណូយ ប៉ុន្តែបានត្រឡប់ដោយសម្ងាត់មកយួនខាងត្បូងវិញ នៅឆ្នាំ១៩៦០ ។ ត្រាន់-ប៊ូគៀមត្រូវបានចាត់ទុកជា «ជនក្រហម» ដោយមិត្តចាស់ៗ ។ បន្ទាប់ពីបានដឹកនាំគណប្រតិភូនៃនរណសិរ្សរំដោះយួនខាងត្បូង ក្នុងកិច្ចការនាក្រុងប៉ារីសនៅឆ្នាំ១៩៦៩ ត្រាន់-

ត្រាន់-ប៊ូគៀម និង នរោត្តម-សីហនុ

ប្តីគៀមបានក្លាយជារដ្ឋមន្ត្រីនៅក្នុងការដឹកនាំនៃ «រដ្ឋាភិបាលបដិវត្តន៍បណ្តោះអាសន្ន» របស់យៀកកុង ។

នៅខែកក្កដា១៩៦៣, ក្នុងភូមិត្រីមួយនៅទីក្រុងកែប ប្របតាមឆ្លូវសមុទ្រនៃ ឈូងសមុទ្រសៀម, ត្រាស់-ប៊ូគៀម បានទទួលអ្នកសារពត៌មានជាបារាំង ហ្ស៊ីកហ្ស៊ី ហ្សាហ្សា ដែលគៀមបានផ្តល់ការសម្ភាសន៍មួយ ដែលសារពត៌មាន ឡឺម៉ុង បាន យកមកចុះផ្សាយនៅថ្ងៃទី២៤សីហា១៩៦៣, ហើយនៅឱកាសនោះ គៀមសំដែង ដោយស្ម័គ្រចិត្ត ដល់សេចក្តីសង្ឃឹមសំរាប់អនាគតនៃយួនខាងត្បូង ។

គេបានឃើញត្រាស់-ប៊ូគៀមផងដែរ នៅក្នុងភ្នំពេញក្នុងឆ្នាំ១៩៦៥ ប៉ុន្តែម្តង នេះតាមផ្លូវការ ក្នុងនាមជាបុគ្គលិកទី២នៃគណប្រតិភូរបស់រណសិរ្សរំដោះយៀកកុង នាឱកាសសន្តិសុខនៃប្រជាជនឥណ្ឌូចិន ដែលរៀបចំឡើងដោយស្តេចសីហនុ។ ត្រាស់-ប៊ូគៀមបានអមដំណើរ មេដឹកនាំនៃគណប្រតិភូ វិញ-តាន់ផាត, ជាអនុប្រធាន និងជាអគ្គលេខាធិការនៃរណសិរ្សរំដោះយៀកកុង ដែលនៅពេលនោះជាប្រធាន នៃរដ្ឋាភិបាលបដិវត្តន៍បណ្តោះអាសន្នយៀកកុង ។ ដោយសារត្រាស់-ប៊ូគៀម បានទទួលអ្នកសារពត៌មាន២-៣នាក់នៅក្នុងបន្ទប់ដែលគៀមស្នាក់នៅដល់ណាគារ មនោរម្យ ក្នុងក្រុងភ្នំពេញ, គៀមបានកត់សំគាល់ថា វិញ-តាន់ផាត ត្រូវបានការពារ ហ្មត់ចត់ ដោយ «ជើងខ្លាំងពីរជើងនៃក្រសួងសន្តិសុខខ្មែរ» ។ ក្រុមអង្គរក្សទាំង នេះ ត្រូវបានចាត់តាំងសំរាប់សេចក្តីត្រូវការរបស់ពួកមេដឹកនាំនៃរណសិរ្សរំដោះជា តិយៀកកុង និងគណប្រតិភូកុម្មុយនិស្តដទៃទៀត តាមបញ្ជាផ្ទាល់ពីសីហនុ ។

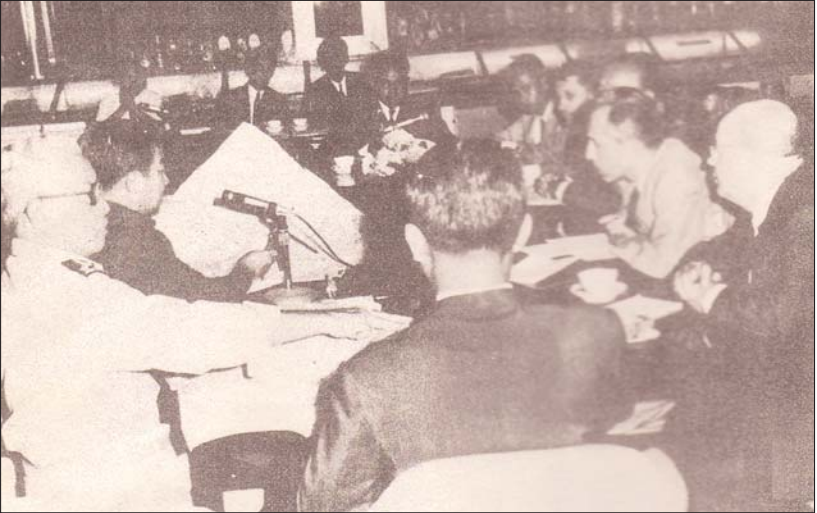
ប្រមុខរដ្ឋខ្មែរពេលនោះ បានទទួលមេដឹកនាំផ្សេងទៀត របស់រណសិរ្សរំដោះ ជាតិយៀកកុងជាច្រើនលើក, «សាស្ត្រាចារ្យ» ង្វៀង-វ៉ាន់ហៀវ, ជាអង្គទូតគោចរ ដែលជា «អ្នកផ្តល់ពត៌មានសម្ងាត់»របស់ប្រាហ្គ, បេសកកម្មមួយក្នុងចំណោមបេស កកម្មទូតដំបូងទាំងឡាយរបស់អង្គការនេះ ។ **ក្នុងពេល ង្វៀង-វ៉ាន់ហៀវ មកតាំង តំណាងអចិន្ត្រៃយ៍នៅភ្នំពេញ ក្នុងថ្ងៃទី១៩ កក្កដា ១៩៦៦, សីហនុបានពន្យល់ជា បន្ទាន់ ទោះជាផ្ទុយនឹងពិធីការ ដល់លក្ខន្តិកៈសំរាប់ទូត ។ អំណើតទៅ, រណសិរ្សរំ ដោះជាតិយៀកកុង មានអត័យដកសិទ្ធិសំរាប់ស្ថានទូត ។ ភាពមិនអាចប៉ះពាល់ បានក្នុងការឆ្លើយឆ្លងគ្នា ជាវត្ថុកម្រក្នុងរបបសីហនុ ដែលទទួលបានយល់ដឹងពីមួយមាត ដំណើរការជាតិចូ- ទំនាក់ទំនងវិទ្យុ-ទូរលេខជាមួយរដ្ឋាភិបាលយៀកកុង ដោយ រដ្ឋាភិបាលបដិវត្តន៍បណ្តោះអាសន្នយៀកកុង នៅពុំទាន់មានរដ្ឋធានី, គេយល់អំពី ការប្រើប្រាស់ដែលរណសិរ្សរំដោះជាតិយៀកកុងចាត់ចែង តាមរយៈស្ថាធិប័ណ្ណ យនៅភ្នំពេញ ។ល។ សីហនុមិនបានរុញរាទេ ក្នុងការចាត់ទុក ង្វៀង-វ៉ាន់ហៀវ ជា «អង្គទូតខ្ពង់ខ្ពស់ ដែលត្រេកត្រអាលដោយទំនុកទុកចិត្ត និងការលើកតម្លៃពីយើ ង» ។**

សីហនុ, ដោយអនុវត្តជាថ្មីម្តងទៀតនូវ « ការសង្កត់បញ្ជាក់ដំណើរការ ដោយ

ត្រួតពិនិត្យការវិវត្តន៍», បានបោះជំហានជាលើកដំបូងទៅរកយៀកកុង, ដែលបានប្រកាសជាផ្លូវការ អំពីការសំរេចចិត្តរបស់គេ <ដើម្បីទទួលស្គាល់ និងគោរពព្រំដែនបច្ចុប្បន្នរបស់ខ្មែរ> តែនៅត្រឹមពេលជិតមួយឆ្នាំបន្ទាប់មក, ក្នុងថ្ងៃទី១ មិថុនា ១៩៦៧ តាមរយៈលិខិតរបស់ ង្វៀង-ហ៊ី ថៃ, ជាប្រធានសភារបស់គណៈកម្មាធិការមជ្ឈឹមក្នុងរណសិរ្សដោះជាតិយៀកកុង ។ ពីរឆ្នាំក្រោយមក, សីហនុទទួលស្គាល់រដ្ឋាភិបាលបដិវត្តន៍បណ្តោះអាសន្នយៀកកុងតាមផ្លូវការ ដែលជាការប្រឆាំងទាំងស្រុងជាមួយរដ្ឋាភិបាលស្របច្បាប់នៅយួនខាងត្បូង, ហើយនៅថ្ងៃទី១៦ មិថុនា ១៩៦៩ ង្វៀង-វ៉ាន់ហៀវ ប្រគល់សារតាំងទៅសីហនុ ក្នុងឋានៈខ្លួនជាឯកអគ្គរដ្ឋទូតយៀកកុង ។ ដោយបន្តតាមអ្វីដែលគាត់ហៅថា នយោបាយ<អព្យាក្រឹត>របស់គាត់, សីហនុបានទទួលសារតាំងពី ង្វៀង-ថុង, ឯកអគ្គរដ្ឋទូតនៃសាធារណរដ្ឋប្រជាធិបតេយ្យយួនខាងជើងនៅកម្ពុជា ។

សីហនុពុំមែនមិនដឹងទេថា តាំងពីច្រើនឆ្នាំមកហើយ កងកម្លាំងយួនខាងជើង និងយៀកកុងបានមកតាំងនៅតាមផ្នែកទាំងឡាយ ដែលមិនសូវសំបូរប្រជាជនក្នុងរាជាណាចក្រ, នៅខេត្តនានាខាងភូមិភាគឦសាន ។ នៅខណៈដែលគាត់បានទទួលស្គាល់រដ្ឋាភិបាលឧទ្ទាម គឺរដ្ឋាភិបាលបដិវត្តន៍បណ្តោះអាសន្នយៀកកុង, សីហនុជំទាស់, ព្រមពេលគ្នានិងជាលើកទីមួយ, ដល់ការកាត់កាប់នៅលើផ្នែកមួយចំនួននៃខេត្តទាំងឡាយរបស់ខ្មែរ ដោយពួកកុម្មុយនិស្តយួន ។ ក្នុងសន្និសីទសារពត៌មានរបស់គាត់ នៅថ្ងៃទី១១ មិថុនា ១៩៦៩ សីហនុបានអះអាងថា ក្នុងខេត្តរតនគិរីដែល

ស្តេចសីហនុកំពុងបង្ហាញផែនទីជំរកយៀកកុងនៅលើទឹកដីខ្មែរដល់ពួកអ្នកកាសែត (ថ្ងៃទី២៨ មិថុនា ១៩៦៩)

ជាប់នឹងយួនខាងត្បូង, ពួកចៀកកុងនិងយួនខាងជើង «បានមកតាំងនៅជាស្រេច តាមភូមិទាំងឡាយក្នុងតំបន់នានា ដែលស្ថិតនៅឆ្ងាយពីផ្លូវគមនាគមន៍, ប៉ុន្តែសំបូរ ដោយជីវជាតិ ហើយស្រោចស្រពដោយទន្លេ, ស្ទឹង, ព្រែកជាច្រើន ។ ពួកកុម្មុយនិស្តយួនបានតែងតាំង «អភិបាល»មួយសំរាប់ពួកគេ «ដែលមានមនុស្សប្រហែល ៦០នាក់ ប្រដាប់ដោយកាំភ្លើងស្វ័យប្រវត្តិចិន និងគ្រាប់បែក នៅក្រោមបញ្ជារបស់ ពួកគេ», ដែលឆ្លងកាត់ «មួយខែម្តង តាមភូមិដើម្បីយោសនានៅទីនោះ» ។ ក្នុងឱកាសសន្តិសិទសារព័ត៌មាននេះ សីហនុចាប់ផ្តើមបើកកាយអំពីរបបភេរវកម្មដែលសាបព្រួស ដោយពួកកុម្មុយនិស្តយួននិងពួកភ្នាក់ងាររបស់គេ ដែលរស់នៅតាមភ្នំក្នុងតំបន់ទាំងនេះ «អ្នកភូមិទាំងឡាយដែលស្មោះត្រង់ជាមួយរាជរដ្ឋាភិបាលខ្មែរ ត្រូវបានសម្លាប់ចោលតាមប្រព័ន្ធច្បាស់លាស់ ។ ដើម្បីសម្លាប់ជនទាំងនេះ មុនដំបូងគេចង់ដៃជើង រួចមកកងវិភាគដោយខ្សែ ឬតាមដោយដំបងឬស្បី» ។

កងទ័ពនៃរាជរដ្ឋាភិបាល, ដោយគ្មានគ្រឿងអាវុធគ្រប់គ្រាន់, មិនអាចកំចាត់បានទេ នូវអំពើល្មោធពាណនេះ, ដែលស្ថិតនៅក្រោមកិច្ចការពារសំងាត់ពីប្រមុខរដ្ឋខ្មែរ ។ មិនតែប៉ុណ្ណោះ, ចាប់ពីឆ្នាំ១៩៦៦, តាមបញ្ជាពីសីហនុ, រាជរដ្ឋាភិបាលបានអនុញ្ញាតលក់ទៅឲ្យចៀកកុង នូវអង្ករ៨០.០០០តោន គិតជាប្រាក់ដុល្លារ ។ លើសពីអង្ករ មានការរត់ពន្លតោ ក្របី ជ្រូក ក្រណាត់ កង់ថយន្ត សញ្ញាអង្ករ ជាមួយចៀកកុង ។ ការលក់ដូរទាំងនេះត្រូវបានគិតជាប្រាក់រៀលខ្មែរ ឬជាដុល្លារហុងកុង ។ សន្សឹមៗ ដែលការរត់ពន្លទាំងនេះកាត់តែរឹកដាលបន្តិចម្តងៗ, មួយផ្នែកនៃទឹកប្រាក់ដ៏ធំធេង បានធ្លាក់ក្នុងកណ្តាប់ដៃរបស់ឈ្មួញចិននិងចៀកកុង ដែលក្លាយទៅជាមធ្យោបាយមួយសំរាប់ពួកគេ ក្នុងការធ្វើសម្ព័ន្ធលើរាជរដ្ឋាភិបាល ។

សីហនុគ្មានអនុភាពដើម្បីរិះបំរះ, ព្រោះគាត់ពុំមែនមិនដឹងទេថា ក្រសួងតម្រួតទាំងមូលស្ថិតនៅក្រោមការកាន់កាប់របស់អ៊ី-ម៉ាល្លូន ដែលត្រូវជាបងប្រុសរបស់ យាយនៃប្រមុខរដ្ឋខ្មែរ ។ ម៉្យាងទៀតជម្រុញលក់ទំនិញទាំងនេះ មានដំណើរការតាមសំដីផ្ទាល់មាត់ ជួចគ្នានឹង ការអនុវត្តដំបែបនេះនៅតំបន់អាស៊ីជាមួយ«អាហារណា-សីហរណា», ជាក្រុមហ៊ុនសេដ្ឋកិច្ចចម្រុះ មានបន្ទុកលើរាល់ប្រតិបត្តិការ«នាំចេញ-នាំចូល» ដែលត្រូវបានបង្កើតឡើងនៅឆ្នាំ១៩៦៣ ក្នុងឱកាសធ្វើជាតូបនិយកម្មសេដ្ឋកិច្ច បន្ទាប់ពីការទាត់ចោលនូវជំនួយអាមេរិកាំង ។ នៅឆ្នាំ១៩៦៦, ក្រុមហ៊ុនត្រូវចូលក្នុងរដ្ឋប័ណ្ណនិយកម្ម ។

គឺចាប់ពីកាលបរិច្ឆេទនេះ ដែលការរត់ពន្លទៅឲ្យចៀកកុង បានឡើងដល់កំរិតទូលំទូលាយបំផុត ដោយមិនរួមបញ្ចូលត្រឹមតែការផ្តល់នូវផលិតផលជាស្បៀងអាហារ និងសំលៀកបំពាក់ប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែកាត់តែផ្ទះខ្លាំង គឺការបញ្ជូនជាគ្រឿងអាវុធ និងសម្ភារៈចំបាំង ។ ចាប់ពីខែថ្ងៃ១៩៦៦ទៅដល់ខែមេសា១៩៦៩, គ្រឿងអាវុធ និងយុទ្ធាវុធជ្រាបករណ៍ទម្ងន់២១តោន ដែលត្រូវសំដៅទៅពួកកុម្មុយនិស្តយួន បានមក

ដល់កំពង់ផែនៅកំពង់សោម ហើយត្រូវបានបញ្ជូនទៅតំបន់ទល់ដែនខ្មែរ-យួន ជាទីដែលកងកម្លាំងយៀកកុងនិងយួនខាងជើងតាំងនៅ ។ តាមធម្មតាការដឹកជញ្ជូនគ្រឿងឆាវពីកំពង់ផែហែហ្វុង ដោយកាត់តាមប្រទេសខ្មែរនិងលាវ មកកាន់ទីតាំងទាំងឡាយរបស់យៀកកុងនៅយួនខាងត្បូង ត្រូវមានចម្ងាយ២,៨០០គ.ម. ។ ក្នុងដំណើរដំលំបាកតាមផ្លូវលំហូ-ជីមិញ ដែលប្រព្រឹត្តទៅបានតែនៅក្រោយជុំវិញ រថយន្តបន្តក្នុង១៣,៨០០គ្រឿង ដែលដឹកគ្រឿងឆាវនិងសម្ភារៈសឹក បានមកពីស្បៀតចិន និងប្រទេសកុម្មុយនិស្តផ្សេងទៀត សំរាប់ផ្តល់ទៅឲ្យយៀកកុងនៅយួនខាងត្បូង ត្រូវបានកំទេចដោយកងអាកាសចរណ៍អាមេរិកាំង ។ ប៉ុន្តែ, ចម្ងាយផ្លូវពីកំពង់ផែកំពង់សោមទៅព្រំដែនខ្មែរ-យួន មានតែជាង៥០០គ.ម.ប៉ុណ្ណោះ ហើយប្រកបដោយសន្តិសុខគ្រប់គ្រាន់ ។ ការលក់គ្រឿងឆាវ ក៏បានបានទទួលការចូលរួមដូចគ្នាជាមួយការរត់ពន្ធអង្ករ និងផលិតផលផ្សេងៗ **ពីសំណាក់សមាជិករបស់ក្រុមត្រួសារផ្ទាល់នៃជាយារបស់ប្រមុខរដ្ឋខ្មែរ ។**

ខ្លួនខ្ញុំផ្ទាល់នៅចុងចាំពាក្យពេចន៍ក្នុងសង្កាត់របស់សិហនុនៅឆ្នាំ១៩៦៨ថា ៖ « បើចក្រពត្តិគឺយមនាមេរិកាំងហ៊ានធ្វើសង្គ្រាម, ខ្មែរហ៊ានចំណេញ» ។ ប៉ុន្តែ, អធិប្បដោដំណាច់ឆ្នាំ១៩៦៨ ក្នុងហិបប្រាក់ជាតិមានសល់តែ១៨០លានរៀលប៉ុណ្ណោះ ក្នុងចំណោមទឹកប្រាក់ដែលត្រូវមានដល់៧,០០០លានរៀល សំរាប់ចំណាយក្នុងប្រទេស គឺត្រឹមតែ២% ។ ធ្នូផ្លូវជាងនេះទៅទៀត រាជរដ្ឋាភិបាលបានប្រកាសប្តូរក្រដាសប្រាក់៥០០រៀលថ្មី ពីព្រោះក្រដាសប្រាក់៥០០រៀលចាស់ ឬក្រដាសជាងត្រាវ ត្រូវបានយៀកកុងបោះពុម្ពដោយក្លែងបន្លំ ដើម្បីយកមកទិញផលិតផល ធនធានរបស់ខ្មែរ សំរាប់ធ្វើសង្គ្រាមនៅយួនខាងត្បូង ។ ជាលើកទី២ហើយ ដែលយួនប្រើស្លៀតនេះ ។ ក្នុងភាពយល់ឯកសារ «ឥណ្ឌូចិនបារាំង» រ៉ូ-កុកផឹក, ដែលនៅឆ្នាំ១៩៤៦ ជាសមាជិកនៃគណៈកម្មាធិការតស៊ូយៀកមិញ ហើយនៅឆ្នាំ១៩៥៥ ជារដ្ឋមន្ត្រីនៃរដ្ឋាភិបាលប្រជាជន, និយាយអ្នករាងទាំងពួងថា ៖ «ខ្ញុំដឹងថា ហូ-ជីមិញ បានប្រុងប្រៀបសង្គ្រាមតស៊ូជាមួយបារាំង ។ ខ្ញុំមានមិត្តភក្តិនៅក្នុងផ្នែករដ្ឋបាលហិរញ្ញវត្ថុនៃក្រសួងហិរញ្ញវត្ថុរបស់ហូ-ជីមិញ ។ គេបានចាប់ផ្តើមបោះពុម្ពក្រដាសប្រាក់ដែលមានរូបហូ-ជីមិញ, រួចហើយគេជំរុញឲ្យប្រជាជនយួនទាំងអស់ទូទាំងប្រទេស ចាយវាយបញ្ចូលគ្នា ជាមួយក្រដាសប្រាក់ «ព្យាស» របស់ «ធនាគារឥណ្ឌូចិនបារាំង» ដែលសំរាប់ចាយវាយក្នុងប្រទេសខ្មែរ លាវ និងយួន ។ លោកដឹងទេថា ក្រដាសប្រាក់ហូ-ជីមិញគ្មានតំលៃនៅលើផ្សារប្តូរប្រាក់អន្តរជាតិមែន ប៉ុន្តែក្រដាសប្រាក់ «ព្យាស»នៃឥណ្ឌូចិនបារាំង ត្រូវបានធានាអះអាងដោយអាជ្ញាធរនៃអាណាណិកបារាំង ។ ដូច្នេះ គេមានថវិកាសំរាប់ធ្វើសង្គ្រាម ទិញគ្រឿងឆាវ និងចេញប្រាក់បៀវត្សឲ្យអ្នករដ្ឋាការនៅហាណូយ» ។ អ្វីៗទាំងនេះបានកន្លងផុតទៅហើយ ហើយត្រូវបញ្ចប់ត្រឹមពាក្យសារភាពរបស់សិហនុ ដែលត្រូវបានយកមកផ្សព្វផ្សាយ តាមវិទ្យុ

សម្លេងអាស៊ីនៅក្នុងប៉ារ៉ូសក្នុងឆ្នាំ១៩៨៩ថា ៖ **«ខ្ញុំកុំរំលោភបានជួយយួនយ៉ាងសំបើម ក្នុងនាមអ្នកស្នេហាជាតិនៅជិតខាងគ្នា»** ។

ក្នុងខែកក្កដា១៩៦៩ នៅភ្នំពេញ, បន្ទាប់ពីបានទទួល វិញ្ញា-តាន់ផាត ជាផ្លូវការ តាមហានៈជាប្រធាននៃរដ្ឋាភិបាលបដិវត្តន៍បណ្តោះអាសន្នយៀកកុង, សីហនុ ពីរខែ ក្រោយមកបានចុះហត្ថលេខាជាមួយរដ្ឋាភិបាលនៃក្រុងហាណូយ និងរដ្ឋាភិបាល យៀកកុង សំរាប់រណសិរ្សនៅយួនខាងត្បូង លើ«**កិច្ចព្រមព្រៀងពាណិជ្ជកម្មនិង ការបង់ប្រាក់**» ។ កិច្ចព្រមព្រៀងនេះ ដែលជាការធានាអះអាង ត្រូវបានសំរេចឡើង ត្រឹមតែ ដើម្បីលាក់បំបាំងការបញ្ជូនគ្រឿងអាវុធនៅឲ្យយៀកកុងនិងយួនខាងជើង ប៉ុណ្ណោះ ដែលពលទាហានពី៨០,០០០ទៅ៥០,០០០នាក់ បានមកតាំងទីជាស្រេច ក្នុងដែនដីខ្មែរ ។ ត្រង់ចំណុចនេះហើយ ដែលពាក្យស្នើរបស់ សាឡុត-សរ នៅ ក្រុងហាណូយក្នុងឆ្នាំ១៩៦៥-១៩៦៦ ដើម្បីទទួលការអនុញ្ញាតសំរាប់ការតស៊ូផ្នែក អាវុធប្រឆាំងសីហនុនៅកម្ពុជា ត្រូវបានបដិសេធពីមេដឹកនាំយួន ហើយមេដឹកនាំ គណប្រតិភូយួន ឡេ-យន់ បានពន្យល់ទាំង សាឡុត-សរ ទាំងខ្មែរយៀកមិញនៅ ហាណូយថា ៖ «ឲ្យផ្អាកការតស៊ូបដិវត្តន៍សិន ហើយរង់ចាំដល់យៀកណាមទទួល បានជ័យជំនះនៅយួនខាងត្បូង, ពេលនោះជោគជ័យនៃបដិវត្តន៍នៅកម្ពុជានឹងកើត មានដោយស្វ័យប្រវត្តិ» (បញ្ជីខ្មែររបស់ប៉ុល-ពត, ទំព័រទី៣៤) ។ ប៉ុន្តែក្រោយមក, គំរោងរបស់យួនត្រូវប្រែប្រួល ដោយសាររដ្ឋប្រហារនៅឆ្នាំ១៩៧០ ហើយមកទល់ ពេលនេះ មតិខ្មែរខ្លះយល់ស្របតាមសេចក្តីអះអាងរបស់សីហនុថា ៖ **«វិនាសកម្ម នៅកម្ពុជា កើតមានត្រឹមតែដោយសាររដ្ឋប្រហារនៅឆ្នាំ១៩៧០»** ។

នៅពីក្រោយខ្ទប់ខ្ទែនៃអព្យាក្រិតភាពរបស់គាត់, សីហនុបានបញ្ជាក់ «កូន ចៅជាទីស្នេហា»របស់គាត់ ដែលជំនួសជាតិស្នេហាត្រង់ទាំងនេះប្រាថ្នាដោយស្មោះ ដើម្បីស្ថិតនៅជាអព្យាក្រិតពិតប្រាកដ ។ ចំណុចនេះជាបុព្វហេតុមួយ ក្នុងចំណោម បុព្វហេតុផ្ទុះផ្ទុះទាំងឡាយ ដែលបានបង្កជាការបែកបាក់ រវាងស្តេចសីហនុនិងប្រ ជានស្តេចខ្មែរ ។ វិលវល់ក្នុងនយោបាយ និងជោគជ័យដោយអភិមានរបស់គាត់, សី ហនុពុំបានដឹងខ្លួនទេ ហើយជាបរាជ័យរបស់គាត់ ។ បរាជ័យដែលខ្លួនគាត់ផ្ទាល់ជា អ្នករៀបចំដោយមិនដឹងខ្លួនតាំងពីយូរឆ្នាំមក ។ សីហនុមិនបានដឹងសោះថា ហាណូ យចង់បំបាក់រាជាធិបតេយ្យខ្មែរ តាំងពីថ្ងៃទី៩សីហា១៩៤៥ ដោយបញ្ជាឲ្យខ្មែរយៀ កមិញ៧នាក់ទៅធ្វើពលប្រហារនៅក្នុងរាជវាំង ។ សីហនុបានចាត់ទុកថា មិនជាមិត្ត ទីមួយ ដែលអាចបង្ក្រាបយួន, ពេលណាយួនល្មោធពានខ្មែរ, ហើយចាត់ទុកយួន ជាមិត្តទីពីរ ដែលអាចបង្ក្រាបខ្មែរកុម្មុយនិស្ត, ពេលណាខ្មែរកុម្មុយនិស្តចង់រំលំរាជា ធិបតេយ្យ, ដោយសង្ឃឹមជាតិច្នោះ យួនហាណូយជាចៅហ្វាយរបស់ខ្មែរកុម្មុយនិ ស្ត ហើយយួនត្រូវការរូបគាត់ជាងខ្មែរទាំងនោះ ។ (ផ្នែកតាមដានព័ត៌មាន តាមវិទ្យា សម្លេងនៅបរទេស អាស៊ី-ប៉ាស៊ីហ្វិក, ថ្ងៃទី១១មេសា១៩៦៨) ។ ដោយជឿជាក់យ៉ា

ងអស់ពីចិត្តថា កុម្មុយនិស្តនៅអាស៊ីនឹងបានជ័យជំនះនៅទីបំផុត, សីហនុបានចំ-
ពេញរាល់អ្វីៗដើម្បីទទួលបានការសន្តោសប្រណី ពីមេកុម្មុយនិស្តទាំងនេះទៅ
អនាគត ។

ប៉ុន្តែ, មួយឆ្នាំមុនសន្និសីទកំពូលរបស់ប្រជាជននៅតំណាង, សីហនុគេចមិន
ផុតពីការសារភាព អំពីវត្តមានរបស់យៀកកុងនិងយួនខាងជើងក្នុងកម្ពុជា ។ នៅថ្ងៃ
ទី១៦មីនា១៩៦៧, ក្នុងឱកាសសន្និសីទសារពត៌មានមួយ, **សីហនុបានបើកកាយ«
ព្រោះជំនួញអនាគតខ្លី និងតាមកំណត់» ដែលបណ្តាលមកពី«ការជ្រៀតចូលនៃពួក
កុម្មុយនិស្តយួន»** ។ គាត់មួយសន្និសីទសារពត៌មាននេះ, សីហនុចង្អុលបង្ហាញតា
មផែនទីរបស់សេនាធិការដ្ឋាន អំពីតំបន់ទាំងឡាយក្នុងប្រទេស «ដែលពួកយួនតាំ
ងនៅច្រើន ថែមទាំងកាត់កាប់យ៉ាងមាំមួនតាមភូមិភាគខ្លះ» ។ សីហនុបញ្ជាក់ថា ៖
តាមតំបន់មួយចំនួន «ដំណើរឆ្លងកាត់ត្រូវបានហាមឃាត់ ហើយគេត្រូវផ្អាកដំណើរ
ព្រោះពួកយៀកកុងនិងយៀកណាមខាងជើងនៅទីនោះច្រើន» ។

ពេញមួយឆ្នាំ១៩៦៧, ប្រតិបត្តិការទាំងឡាយត្រូវបានបំពេញដោយកងទ័ពខ្មែរ
ប្រឆាំងពួកកុម្មុយនិស្តយួន, បញ្ជីរាយរាប់ពីការពើបប្រយុទ្ធគ្នា ត្រូវបានចេញផ្សាយ
ទៀងទាត់ ជាមួយបញ្ជីរាប់ពីការខូចបង់ ។ ស្តីអំពីអ្នកទោសនៃរណសិរ្សរំដោះ
ជាតិយៀកកុង ដែលត្រូវចាប់បានជាលើយ សីហនុបានប្រគល់ជូនស្ថានទូតនៃរដ្ឋា
ភិបាលបដិវត្តន៍បណ្តោះអាសន្នយៀកកុងនៅភ្នំពេញ ។ គឺអនុលោមទៅលើការនែតណា:
បេសកកម្មទូតនេះ, ភ្ញៀវ-បាខុង ឬសហសេរិករបស់គេ ភ្ញៀវ-ហ្វាំងគីញ
ដែលបានចុះហត្ថលេខាទទួលភារៈជារៀងរាល់លើក បានសារភាពថា អ្នកទោស

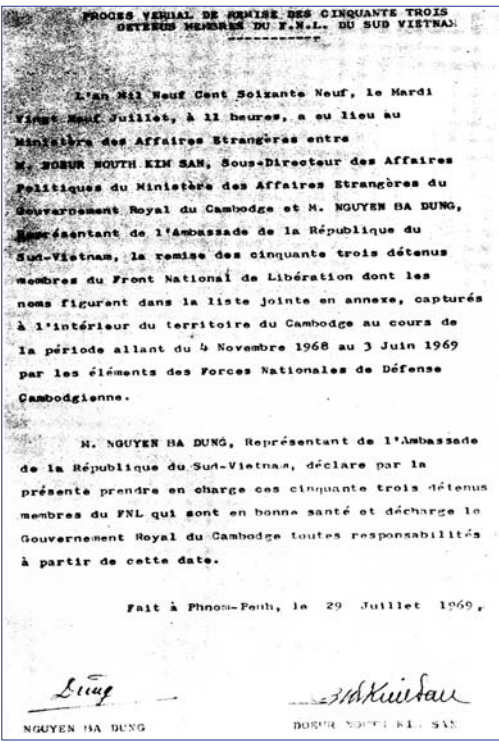

ពួកយៀកកុង-យៀកណាមខាងជើងទាំងអស់នេះ បានត្រូវស្តេចសីហនុបញ្ជា
ប្រគល់ទៅឲ្យស្ថានទូតយួនយៀកកុងវិញ (ថ្ងៃទី២៧ កក្កដា ១៩៦៧)

យៀកកុង មានសុខភាពល្អ ហើយបានសំដែងការជំពាក់គុណចំពោះសប្បុរសធម៌ និងក្តីសំណូមរសរបស់សីហនុ ។ នៅថ្ងៃទី៤កក្កដា១៩៦៧, អ្នកទោសយៀកកុង២០នាក់ត្រូវបានដោះលែង, នៅថ្ងៃទី២៧ យៀកកុង៥៣នាក់ទៀតដែលត្រូវបានចាប់ខ្លួន ពីខែវិច្ឆិកា១៩៦៨ ត្រូវបានដោះលែងទៀត, នៅថ្ងៃទី៣១តុលា១៩៦៧ យៀកកុង៧១នាក់ដែលមានឈ្មោះជាភេទស្រីត្រូវបានប្រគល់ទៅរដ្ឋាភិបាលបដិវត្តន៍បណ្តោះអាសន្នយៀកកុងវិញ, នៅថ្ងៃទី១៤វិច្ឆិកា មានការដោះលែងយៀកកុង២២នាក់, នៅថ្ងៃទី១២ធ្នូ ៖ ១១នាក់, នៅថ្ងៃទី២៦ធ្នូ ៖ ៤នាក់, ហើយទីបំផុត នៅថ្ងៃទី២៧មករា១៩៧០ យៀកកុង១៦នាក់ បានចាកចេញពីជំរុំឃាំងរបស់ខ្មែរ ។

មួយខែបន្ទាប់ពីសន្និសីទសារពត៌មាន, សីហនុឈប់លាក់លៀមស្លៀតរបស់គាត់ ដោយសារភាពទាំងឥតខ្ចាស់រឿន នៅថ្ងៃទី២២មេសា១៩៦៧ថា ៖

កំរុំមួយនៃសេចក្តីរាយការណ៍ ៖ ខាងឆ្វេងចុះ ហត្ថលេខាដោយ ង្វៀង-បុតុង និងខាងស្តាំ ដោយលោកឡឺ-នុតគីមសាន (សព្វថ្ងៃលោក កំពុងរស់នៅឯសហរដ្ឋអាមេរិក ។

«ពួកកុម្មុយនិស្តត្រូវតែទទួលស្គាល់ នូវរាល់អ្វីៗដែលគាត់បានបំពេញ ដើម្បីជួយពួកគេនៅកម្ពុជា ។ ជំនួយដល់យៀកកុងនិងយួនខាងជើង បានទទួលពីកម្ពុជា ស្ថិតនៅលើវិស័យទូតនិងវិស័យសម្ភារៈ ។ កម្ពុជាបានផ្តល់ការជ្រោមជ្រែងគ្រប់បែបផ្សេងៗទៀត ក្នុងបំណងឲ្យយៀកកុងមានលទ្ធភាពសំរាប់តស៊ូ ជាមួយចក្រពត្តិនិយមអាមេរិកាំង ដើម្បីដណ្តើមយកដែនដីនិងឯករាជ្យរបស់គេមកវិញ» ។

ចំណុចខកចិត្តធ្ងន់មួយទៀតគឺ «មហាមិត្តចិន» តែម្តង ដែលចង់រំលំវាជាធិបតេយ្យខ្មែរ ហើយធ្វើកម្ពុជាឲ្យទៅជារដ្ឋកុម្មុយនិស្ត ។ ចិនប្រជាមានិតមានបំណងធ្វើឲ្យបដិវត្តន៍វប្បធម៌របស់គេ ក្លាយទៅជាទំនិញមួយសំរាប់នាំចេញទៅក្រៅប្រទេស

ហើយជនណាក៏ដោយ ដែលមិនមែនជាអ្នកម៉ៅឆិយម ត្រូវបានចាត់ទុកជាជនប្រតិកិរិយា ។ ដោយសង្ឃឹមទាំងឥតអំពើ ដើម្បីកែប្រែទស្សនវិស័យរបស់ប៉េកាំង ក្នុងនាមនៃមិត្តភាព, សីហនុបានបញ្ជូនរដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងការបរទេសទៅប៉េកាំង, ឆេត្តមភូរិស្សរា, ដែលបានជួបសន្តិភាពជាមួយជួរ-អេនឡាយ នៅថ្ងៃទី១៧សីហា១៩៦៨ ។ យោងតាមសេចក្តីរាយការណ៍របស់ឆេត្តម-ភូរិស្សរាចំពោះសីហនុ, គាត់បានបញ្ជាក់ដោយត្រង់ៗថា ៖

«មហាបដិវត្តន៍វប្បធម៌ ប្រហែលមានជះឥទ្ធិពលទៅលើអាណិកជនចិននៅកម្ពុជា ។ ជ្រួតជ្រាបដោយសេចក្តីស្នេហាចំពោះមាតុភូមិរបស់ខ្លួន, អាណិកជនចិនទាំងឡាយ បានបំពេញសកម្មភាពដោយឯងៗ ។ ជាអំពើដែលគេអាចទទួលបានព្រមទាំងសម្រេចនូវសីហនុទ្រង់យល់ច្បាស់ហើយ ។ ប៉ុន្តែរដ្ឋាភិបាលចិន មិនដែលបានជំរុញអាណិកជនទាំងនេះ ឲ្យធ្វើអន្តរាគមន៍ទៅលើកិច្ចការផ្ទៃក្នុងរបស់កម្ពុជាទេ ។ ប្រសិនបើអាណិកជនចិនបានរំលោភច្បាប់ជាធរមានរបស់កម្ពុជា ក្នុងនាមជាប្រទេសមានអធិបតេយ្យភាព មានសិទ្ធិ ដើម្បីដោះស្រាយបញ្ហានេះ ។ ពេលត្រឡប់វិញ យើងសង្ឃឹមថា សកម្មភាពធម្មតារបស់អាណិកជនចិននៅកម្ពុជា និងសិទ្ធិរបស់គេ ព្រមទាំងផលប្រយោជន៍ស្របច្បាប់ និងបានទទួលកិច្ចការពារពីរដ្ឋាភិបាលខ្មែរ» ។

ដោយមានបញ្ហាឲ្យបោះពុម្ពផ្សាយសេចក្តីរាយការណ៍ខាងលើនេះ, សីហនុបានសរសេររបន្ថែមដោយផ្ទាល់ដៃថា ៖ «មានចិនខ្លះ, ហ៊ុះ, បានជ្រៀតជ្រែកដោយច្បាស់ក្រឡែតពេក នៅក្នុងដង្ហើមនៃនយោបាយរបស់ខ្មែរ, ហើយនៅក្នុងទឹកដីរបស់ខ្មែរ បានដឹកនាំសកម្មភាពខាងមនោគមវិជ្ជា ដែលមិនសមស្របជាមួយសិទ្ធិនានាដែលជនបរទេសក្នុងប្រទេសមួយ ប្រកបដោយអធិបតេយ្យភាព ហើយដែលមិនមែនជាប្រទេសរបស់ខ្លួនអាចទទួលយក, មិនសមស្របជាពិសេស ជាមួយមិត្តភាពឥតល្អកំករ ដែលចង់ភ្ជាប់ប៉េកាំងនិងភ្នំពេញ តាំងពីឆ្នាំ១៩៥៦» ។

ប៉ុន្តែ, ដោយមូលហេតុនៃភាពសោះអង្កើយក្នុងការសន្តិភាព រវាងជួរ-អេនឡាយ និងឆេត្តម-ភូរិស្សរា, ខាងភាគីកម្ពុជា, គេបានទាំងនិយាយរហូតដល់ ការហៅអត្តរាជទូតខ្មែរ ឡឿង-កាង និងបុគ្គលិកប្រចាំស្ថានទូតទាំងអស់នៅប្រទេសចិនកុម្មុយនិស្ត ឲ្យត្រឡប់មកភ្នំពេញវិញ ។ ប៉ុន្តែ, ទំនាក់ទំនងពុំត្រូវបានកាត់ផ្តាច់ទេ ហើយតាមការទទួលស្គាល់ខ្លួនពីជួរ-អេនឡាយ សីហនុយល់ព្រមទុកអត្តរាជទូតនិងអង្គការពន្ធនៅប៉េកាំងដដែល ។ ប៉ុន្តែនៅចំពោះមុខគ្រោះថ្នាក់វិវាទដល់នៃវិទ្ធិង្សនារបៀបម៉ៅឆិយមនេះ, នៅថ្ងៃទី១១កញ្ញា១៩៦៧, សីហនុបានសំរេចចិត្តដើម្បីរំលាយរាល់សមាគមមិត្តភាពចិននៅក្នុងប្រទេស ។ សីហនុបានបង្ហាញចំពោះមុខអ្នកសារពត៌មានអំពីមូលហេតុនៃដំណោះស្រាយនេះ ៖ «សមាគមទាំងនេះ បានក្លាយជាអង្គការសំរាប់យោសនា និងអង្គការសំរាប់រំលាយរបបដឹកនាំ...។ គេហ៊ានរហូតដល់បង្រៀន

យុវជន កម្មកររបស់យើង ឲ្យច្រៀងសរសើរលើកិត្តិស័ព្ទរបស់បុគ្គលនេះ បុគ្គលនោះនៅបរទេស...» ។

គឺសកម្មភាពរបស់ចិនកុម្មុយនិស្តនិងការតាំងទីរបស់យៀកកុងដ៏មានគ្រោះថ្នាក់ក្នុងកម្ពុជានេះហើយ ដែលជាកត្តាសំរាប់រុញច្រានកម្ពុជាឲ្យស្វែងរកសម្ព័ន្ធភាពផ្លូវទូតឡើងវិញ ជាមួយសហរដ្ឋអាមេរិក នៅខែមេសា១៩៦៩ បន្ទាប់ពីត្រូវបានផ្តាច់នៅខែឧសភា១៩៦៥, ហើយបន្ទាប់ពីការផ្តាច់ទូតជាមួយកូរ៉េខាងត្បូង, ចិនហ្វីលីពីន, យួនខាងត្បូង និងសៀម ។ ប៉ុន្តែ, ហួសពេលហើយ, ការស្ទើររកជំនួយផ្នែកយោធាពីសហរដ្ឋអាមេរិក ត្រូវបញ្ជ្រាសគ្នាជាមួយកម្មវិធីរបស់ និច-សុន ដែលប្រាថ្នាជកកងទ័ពអាមេរិកាំងចេញពីយួនខាងត្បូង តាំងពីឆ្នាំ១៩៦៨, ហើយការដកកងទ័ពនេះជាធិបតីរូបនៃការថយចុះនូវឥទ្ធិពលរបស់អង្គការ សន្តិសញ្ញាអាស៊ីអាគ្នេយ៍, សេនាតូ, ដែលសំរាប់ប្រឆាំងជាមួយឥទ្ធិពលរបស់កុម្មុយនិស្តនៅក្នុងភូមិភាគ ។

ការប្រឈមមុខរបស់រដ្ឋាភិបាល លន់-នល់ ជាមួយយៀកកុង និងយួនខាងលិច

ចាប់ពីឆ្នាំ១៩៦៧, ផ្ទុយពីការយល់ឃើញរបស់រាស្ត្រខ្មែរស្ថិតត្រង់, កិច្ចការពាផ្តាល់របស់សីហនុ បានត្រឹមតែចុះថយបន្តិចម្តងៗ, ប៉ុន្តែតាមពិត ដើម្បីឈានទៅដល់កំរិតទាបបំផុត នៅរដូវក្តៅនៃឆ្នាំ១៩៦៩, ដែលគេឈប់រុញក្នុងការទិញគាត់សូម្បីក្នុងទីសាធារណៈ ស្តីពីវត្តមាននៃពួកកុម្មុយនិស្តយួននៅកម្ពុជា ។ សីហនុបានទទួលស្គាល់ ដល់ការជ្រៀតចូលនិងការតាំងជាមូលដ្ឋាន ដែលជាមណ្ឌលសំរាប់សំរាកកាយ, ជំរុញហ្វឹកហ្វឺន, មន្ទីរពេទ្យ, យ៉ាងសំរាប់តម្កល់អាវុធ និងស្បៀងអាហារជាដើម ។ សីហនុបានទាំងបោះពុម្ពផ្សាយក្នុងទស្សនាវដ្តី «សង្គមរាស្ត្រនិយម» នៅខែមិថុនា១៩៦៩ នូវសេចក្តីស្រង់ អំពីការសន្ទនា ដែលបានប្រព្រឹត្តទៅនៅថ្ងៃទី២៤ឧសភាឆ្នាំដដែល ហើយដែលតាមការណែនាំរបស់គាត់ រវាងរដ្ឋទូតនៃយួនខាងជើង ភ្លៀង-ជឿង និងរដ្ឋទូតនៃរណសិរ្សយៀកកុង ភ្លៀង-វ៉ាន់ហៀវ ជាមួយឧត្តមសេនិយ លន់-នល់ ។

យោងតាមសេចក្តីរាយការណ៍នេះ, ឧត្តមសេនិយ លន់-នល់, កាលនោះជាអនុប្រធាននៃក្រុមប្រឹក្សារដ្ឋមន្ត្រី និងជារដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងការពារជាតិបានរាយការណ៍ជូនរដ្ឋទូតរបស់យួនខាងលិចថា ៖ «តាំងពីមួយរយៈកាលមកហើយ យើងសង្កេតឃើញថា វត្តមាននៃពលទាហានរបស់លោក បានក្លាយជាការកាន់កាប់ពិតប្រាកដ

តាមតំបន់ជាច្រើនក្នុងទឹកដីរបស់យើង > ។ តាមរដ្ឋាភិបាលខ្មែរ, <ភូមិភាគនៅខេត្តស្ទឹងត្រែងនិងរតនគិរី អាចត្រូវបានចាត់ទុកថាកាន់កាប់តាមផ្លូវយោធានិងរដ្ឋបាល ដោយពលទាហានរបស់លោក>, ជាពាក្យបន្ថែមរបស់ឧត្តមសេនីយលទ្ធក-ទល់ដែលបានបញ្ជាក់ថា នៅតំបន់មណ្ឌលគិរី <ការកាន់កាប់ដោយពលទាហានរបស់លោកលើដីដីមានច្រើនចំណុច ដែលមានខ្លះជាមូលដ្ឋានសំរាប់ត្រៀមភស្តុភារនិងកងទ័ពពិតៗ, ជាមជ្ឈមណ្ឌលផ្នែកសុខាភិបាលពិតៗ ហើយជាបញ្ហាការដ្ឋានសំរាប់ប្រតិបត្តិការពិតៗក៏មានដែរ> ។ លោកឧត្តមសេនីយលទ្ធក-ទល់បានគូសបញ្ជាក់បន្ថែមទៀត ក្នុងពាក្យថ្លែងទៅកាន់អ្នកការទូតយួនកុម្មុយនិស្តថា នៅក្នុងតំបន់ទាំងនេះ <ពលទាហានរបស់លោក ដោយតាំងខ្លួនជាម្ចាស់ពិតៗលើតំបន់កាន់កាប់ បានចេញប្រើច្បាប់ទាំងឡាយ ដោយតម្រូវឲ្យអាជ្ញាធរស្របច្បាប់របស់យើង ទាំងរាស្ត្រសាមញ្ញ ទាំងយោធា ស្នើរកការយល់ព្រម ឬការអនុញ្ញាតជាមុនពីពលទាហានរបស់លោក ដើម្បីអាចឆ្លងកាត់តាមតំបន់ទាំងនេះ> ។

កាលពីពីរឆ្នាំមុន, ក្នុងនាមនៃរដ្ឋាភិបាលហាណូយ, ជាម-វ៉ាន់ដុងបានប្រកាសនៅក្នុងសារលិខិតមួយ ចុះថ្ងៃទី៨មិថុនា១៩៧៧ ចំពោះសីហនុថា រដ្ឋាភិបាលហាណូយ <សូមបញ្ជាក់ជាឧទ្យានិកថា ហាណូយសុខចិត្តទទួលស្គាល់និងគោរពបូរណភាពទឹកដីខ្មែរនៅក្នុងព្រំដែនបច្ចុប្បន្ន> ។ ប្រាំបីថ្ងៃមុននេះ, ថ្ងៃទី៣១ឧសភា១៩៧៧, គណៈកម្មាធិការមជ្ឈិមនៃរណសិរ្សរំដោះយៀកកុង បានទទួលស្គាល់<ព្រំដែនបច្ចុប្បន្ននៃយួនខាងត្បូងនិងកម្ពុជា>, ហើយនៅថ្ងៃទី៦មិថុនា១៩៧៧, ប្រធាននៃរណសិរ្សរំដោះយៀកកុង ង្វៀង-ហ៊ី ថ បានអះអាងអំពីការគោរពដល់ព្រំដែនខ្មែរចំពោះសីហនុ តាមសារលិខិតមួយ ដែលនៅក្នុងនោះ ប្រធាននៃរណសិរ្សរំដោះយៀកកុង បានបង្ហាញឲ្យ <សង្កេត> និងរាជរដ្ឋាភិបាលខ្មែរ <ជួបប្រទះមហាជោគជ័យក្នុងការរក្សាផ្លូវអធិបតេយ្យភាព, ឯករាជភាព, អាព្យាក្រឹតភាព និងបូរណភាពដីដីប្រឆាំងនឹងសកម្មភាពល្មោធពានរបស់ចក្រពត្តិនិយមអាមេរិកាំងនិងបរិវារ> ។ ដូច្នេះពួកកុម្មុយនិស្តយួន មានវិធីយ៉ាងពិសេសដោយឡែក សំរាប់គោរពនូវបូរណភាពដីដីនៃប្រទេសជាមិត្តមួយ ។

សេចក្តីរាយការណ៍បានបញ្ជាក់ថា ឧត្តមសេនីយលទ្ធក-ទល់បានបន្តការបរិយាយទៅអ្នកការទូតយួនកុម្មុយនិស្ត ដោយបញ្ជាក់ភស្តុតាងអំពី <ការកាន់កាប់ពិតប្រាកដ> របស់ពលទាហានយៀកកុង នៅក្នុងខេត្តកំពង់ចាម, ព្រៃវែង, ស្វាយរៀង ព្រមទាំងការតាំងមូលដ្ឋានទាំងឡាយ ។ មន្ត្រីក្រសួងការពារជាតិរបស់សីហនុបានបញ្ជាក់ទៅគូសន្តនាយៀកកុងថា ជាច្រើនគ្រា ពលទាហានយួនខាងជើងនិងយៀកកុងបានបាញ់ទៅលើកងទ័ពខ្មែរ ដែលបានទៅស្នើរពួកគេ ឲ្យដកថយពីដីដីខ្មែរហើ

យូឡូលប់ជួយ<ខ្មែរក្រហម>នៅក្នុងជួរទ័ព ដែលមានយួនបៀកកុង ដូចជាកុង ខេត្តពោធិសាត់, កំពង់ស្ពឺ, កំពត, កំពង់ចាម និងឆ្លូង ។

រដ្ឋទូតរបស់យួនហាណូយបានឆ្លើយថា គេសោកស្តាយចំពោះរាល់ឧប្បត្តិហេតុទាំងនេះ ដោយបញ្ជាក់ថា <គេពុំបានដឹងសព្វគ្រប់អំពីឧប្បត្តិហេតុទាំងនេះទេ> ។ ចម្លើយរបស់អង្គទូតបៀកកុង មាននៅក្នុងបន្ទាត់ធំៗ ដូចគ្នាដឹងចម្លើយរបស់ភ្ញៀវ ធៀងខាងលើ ។ ប៉ុន្តែបើគេអាចក្នុងសេចក្តីរាយការណ៍របស់ឧត្តមសេនិយលន់- ឈល់, អង្គទូតបៀកកុង ភ្ញៀវ-វ៉ាន់ហៀវ បានរំលឹកអំពីឧប្បត្តិហេតុនៅព្រៃតាមោ ក្នុងខេត្តស្វាយរៀង ដែលតាម ហៀវ <កងយោធពលខេមរភូមិន្ទបានបើកប្រតិបត្តិ ការប្រឆាំងលើមន្ទីរពេទ្យបៀកកុង>, ដោយទទួលស្គាល់របៀបនេះ អំពីការតាំងទី ដែលខ្មែរបានចោទប្រកាន់ ។ ឧត្តមសេនិយលន់-ឈល់បានសងសំដីទៅវិញថា ៖ ក្នុងករណីនេះ <ពុំមែនជាបញ្ហាស្តីពីមន្ទីរពេទ្យទេ ប៉ុន្តែអំពីពលទាហានរបស់លោកដ៏ ច្រើនសន្លឹកសន្លាប់ ប្រជាប្រិយអារុវត្តគ្រប់គ្រាន់ ដែលតាំងលេណាដ្ឋានតាំងពីយូរ ឆ្នាំនៅក្នុងតំបន់នេះ ។ កងយោធពលខេមរភូមិន្ទដែលចេញប្រតិបត្តិការ ដែលគ្រាន់ តែបំពេញភារកិច្ចរបស់ខ្លួន ដោយស្នើឲ្យពលទាហានរបស់លោកដកថយពីដីដី ខ្មែរ ត្រូវបានវាយប្រហារអស់រយៈពេលច្រើនថ្ងៃ ដោយពលទាហានរបស់លោក ។ កងយោធពលខេមរភូមិន្ទនិងប្រជារាស្ត្រខ្មែរបានទតលក់ការខូចខាតយ៉ាងច្រើន ទាំងជីវិតមនុស្សទាំងសម្ភារៈ> ។ នៅទីបំផុត ឧត្តមសេនិយលន់-ឈល់បានប្រកាសចំ ពោះមុខគូសន្តនាយយួនកុម្មុយនិស្តថា ៖ <ស្ថានភាពក្នុងបច្ចុប្បន្នស្ថិតនៅត្រង់ចំណុច ដែលរាស្ត្រខ្មែរទាំងអស់គ្នាភ្លៀងឆ្ងល់ថា តើអ្នកណាជាម្ចាស់លើប្រទេសខ្មែរ រវាង អស់លោកនិងយើង ?> ។

ស្តេចសីហនុពុំបានធ្វើអ្វីទេ ក្រៅពីផ្តល់ការផ្សព្វផ្សាយទូលំទូលាយអំពីសេចក្តី រាយការណ៍នេះ ។ ការតាំងនៅរបស់បៀកកុងនិងយួនខាងជើងបានកើនឡើងនៅ ក្នុងឆ្នាំនោះ ។ ពីពាក់កណ្តាលទី១ទៅទី២នៃខែកញ្ញា១៩៧៩, ចំនួនសរុបនៃកងកម្លាំង យួនកុម្មុយនិស្តបានកើនឡើង ពី៣២,០០០នាក់ទៅ៤០,០០០នាក់, យោងតាមរបាយ ការណ៍ ដែលផ្ញើរដោយឧត្តមសេនិយលន់-ឈល់ ពេលនោះជាតាមការផ្តល់ព័ត៌មាន និងជំនួយគ្រឹះក្រសួងការពារជាតិ ទៅជួនសីហនុ ហើយដែលត្រូវបានបោះពុម្ពផ្សាយ តាមទស្សនាវដ្តី<សង្គមរាស្ត្រនិយម> នៅខែតុលា១៩៧៩ ។

នៅសម័យនោះដដែល, ត្រូវនឹងថ្ងៃទី២៥កញ្ញា១៩៧៩, សីហនុបានសំរេចកិច្ច ព្រមព្រៀងខាងពាណិជ្ជកម្មនិងការបង់ប្រាក់ ជាមួយរណសិរ្សរំដោះបៀកកុង និង ជាមួយរដ្ឋាភិបាលហាណូយ ។ តាមពិត, ជាកិច្ចព្រមព្រៀងមួយមានលក្ខណៈផ្នែក យោធា, ពីព្រោះសីហនុបានអនុញ្ញាតដល់ការរក្សាទុក ៖ មូលដ្ឋានទាំងឡាយក្នុងដៃ

នដីខ្មែរ, ការដឹកជញ្ជូននូវគ្រឿងអារុវេនិងយុទ្ធជាបករណ៍ រហូតដល់<ទីជម្រក> ហើយ គាត់បានគ្រោងទុក ការផ្តល់ស្បៀង ជាពិសេសអង្ករ ទៅកងទ័ពព្រៃយៀកកុងនិង កងឯកភាពយួនខាងជើង ។ រហូតដល់ខែមីនា១៩៧០, ជិត៨០%នៃយុទ្ធជាបករណ៍ ដែលប្រើប្រាស់ដោយពួកយួនកុម្មុយនិស្ត ត្រូវបានបញ្ជូនពីកំពង់ផែកំពង់សោម ជា ទីដែលសម្ភារៈទាំងនេះត្រូវបានបញ្ជូនចំនាត់ថ្នាក់ទំនិញរបស់ស្បៀត, ចិន, ប៉ុន្មាញ រហូតដល់<ទីជម្រក> ដែលតាំងនៅតាមព្រំដែនខ្មែរ-យួនខាងត្បូង ។

នៅថ្ងៃទី៨មករា១៩៧០, សីហនុបានចាកចេញពីក្រុងភ្នំពេញ ដោយគ្មានគ្រោង ទុកមុន, ក្នុងសេចក្តីប្រកាសថា ដើម្បីព្យាបាលរោគនៅប្រទេសបារាំង ។ បន្ទាប់ពី ការចេញដំណើររបស់សីហនុ, ស្ថានការណ៍មានលក្ខណៈកាន់តែធ្ងន់ធ្ងរឡើងក្នុងក ម្ពុជា ។ នៅថ្ងៃទី១៧កុម្ភៈ១៩៧០, ឯពោធិចិនតុង, មានការចាប់បានជាម្ចាស់ពេទ្យទម្ងន់ ១៦គោន ដែលត្រូវសំដៅទៅស្ថានទូតនៃរដ្ឋាភិបាលបដិវត្តន៍បណ្តោះអាសន្នយៀក កុងនៅភ្នំពេញ ។ ស្លែកឡើង, ថ្ងៃទី១៨កុម្ភៈ១៩៧០, ឧត្តមសេនិយលន់-នល់ ដែល ជាប្រធានរបស់ក្រុមប្រឹក្សារដ្ឋមន្ត្រីនៃ<រដ្ឋាភិបាលស្រោចស្រង់ជាតិ> បានត្រឡប់ មកដល់ភ្នំពេញវិញ បន្ទាប់ពីបានទទួលព្យាបាលរោគនៅប្រទេសបារាំង ។ នៅថ្ងៃទី ៨មីនា១៩៧០, មានបាតុកម្មជាច្រើនរបស់សិស្ស ដែលប្រឆាំងជាមួយយៀកកុងនៅ ខេត្តស្វាយរៀង ។ បីថ្ងៃបន្ទាប់មក, ទី១១មីនា១៩៧០, នៅភ្នំពេញ, ស្ថានទូតយួនខា ងជើងនិងស្ថានទូតយៀកកុង ត្រូវបានវាយកំទេចដោយប្រជាស្រ្តីខ្មែរ ដែលក្តៅ ក្រហាយដោយការកាន់កាប់របស់យៀកកុងនិងយួនខាងជើងលើទឹកដីខ្មែរ ។

នៅថ្ងៃទី១២មីនា១៩៧០, រដ្ឋាភិបាលលន់-នល់ បានស្នើឱ្យយួនហាណូយនិង យៀកកុងដកកងទ័ពរបស់ខ្លួនចេញពីទឹកដីខ្មែរជាក់ហិត នៅថ្ងៃទី១៥មីនា១៩៧០ ។ ប៉ុន្តែ, សីហនុបានផ្ញើសារទូរលេខពីក្រុងប៉ារីសទៅក្រុមគ្រិយានិកុសុមៈ ជាម្តាយ ដោ យស្តីបន្ទោសដល់បាតុកម្មទាំងឡាយ ហើយផ្តន្ទាទោសដល់រដ្ឋាភិបាលនិងសភាជា តិ ពីហេតុការណ៍ទ្រង់ដល់បាតុកម្ម ដែលប្រឆាំងយួនកុម្មុយនិស្តនេះ ។ នៅថ្ងៃទី១៣មីនា ១៩៧០ រដ្ឋាភិបាលលន់-នល់បានសំរេចបញ្ជូនបេសកជនពីរូបមកក្រុងប៉ារីស, អ ង្គម្ចាស់នរោត្តម-កន្តល និងយែម-សំបូរ, ដើម្បីបំភ្លឺសីហនុ អំពីព្រឹត្តិការណ៍នៅក ម្ពុជា ។ ប៉ុន្តែ, សីហនុបានឱ្យដឹងថា គាត់មិនទទួលជួបបុគ្គលទាំងពីរនេះទេ ។

នៅថ្ងៃទី១៦មីនា១៩៧០, ដោយពុំបានចម្លើយពីពួកយួនកុម្មុយនិស្ត សំរាប់ថ្ងៃទី ១៥មីនា, រដ្ឋាភិបាលលន់-នល់បានចាប់ផ្តើមចរចាជាមួយតំណាងរបស់ទូតយួនហា ណូយនិងយៀកកុង ។ គណប្រតិភូខ្មែរត្រូវបានដឹកនាំដោយនាយកខាងកិច្ចការផ្នែក កងយោបាយនៃក្រសួងការបរទេស គឺ-សុទ្ធ ដែលចូលរួមដោយវរសេនិយត្រី គីម អេង-គួរនដេត, អនុសេនិយឯក នាង-សន និងមន្ត្រីផ្នែកការទូត ម៉ែន-ស៊ីផាវ ។

រដ្ឋាភិបាលបដិវត្តន៍បណ្តោះអាសន្នយៀកកុងត្រូវបានតំណាងដោយ យ៉ូ-អាញទឺន, ជាភារធាវី និងអនុលេខាធិការពីររូបនៃស្ថានទូត ភ្នំង-បាខុង និងភ្នំង-ហ្វាងតិញ ។ គណប្រតិភូយួនខាងជើងត្រូវបានតំណាងដោយភារធាវី ត្រាន់-វ៉ាន់ទឹក ដែលត្រូវអមដោយអគ្គលេខាធិការនៃស្ថានទូត ភ្នំង-ដាងខា, អនុលេខាធិការពីររូប ជាម-ម៉ាញ៉េយ៉ូម និងភ្នំង-វ៉ាន់ក្វាង ។

លោកគី-សុទ្ធានបញ្ជាក់ថា កម្មវត្ថុនៃកិច្ចប្រជុំនេះ ៖ «ជាថ្នាក់ដំបូងអំពីការជំនឿសចេញនៃពលទាហានយៀកកុងត្រូវបានយួនខាងជើងពីដៃនដីខ្មែរ ដែលស្ទើរឡើងដោយរដ្ឋាភិបាល» ។ បន្ទាប់មក, វេសេនិយត្រី គួរនដេត បានរំលឹកឡើងវិញថា ៖ «តែពីត្រីមខែតុលា១៩៧៩ មកទល់ថ្ងៃទី១៥មិថា១៩៧០, ឧប្បត្តិហេតុ២៧៧ករណីបានត្រូវបង្កឡើងដោយពលទាហានយៀកកុងត្រូវបានយួនខាងជើង, ដែល២២០ករណីក្នុងខេត្តរតនគិរី បានបណ្តាលឲ្យខ្មែរស្លាប់១៥៥នាក់ និងរបួស១៣៧នាក់ ។ ក្នុងពេលថ្មីៗនេះទៀត, អាជ្ញាធរតាមព្រំដែនបានឲ្យដំណឹងពីការតាំងទីនៃពលទាហានយៀកកុងត្រូវបានយួនខាងជើងយ៉ាងសន្តិកសន្តាប់ ព្រមតាំងឃ្លាំងតម្កល់ស្នូរស្រៀងអាវុធ, ស្បៀងអាហារ និងគ្រាប់រំសេវ» ។

«បន្ទាប់ពីសំណើរកការដកថយនៃពលទាហានទាំងនេះ ដែលស្ទើរឡើងដោយរដ្ឋាភិបាល, អាជ្ញាធរតាមព្រំដែនរបស់យើងបានឲ្យសញ្ញាថា នៅព្រឹកព្រលឹមថ្ងៃទី១៥មិថា១៩៧០, ពុំមានវិធានការណ៍ណាមួយបានត្រូវចាត់ចែង ចំពោះបញ្ហានេះដោយភាគីយួនទាំងពីរទេ, ហើយថាពលទាហានយួនខាងជើងនិងយៀកកុង គ្រប់គ្រាន់កាត់កាប់លើទីតាំងនោះដដែល» ។

«ដូច្នេះ, យើងប្រាថ្នាចង់ដឹងអំពីគោលជំហររបស់អស់លោកក្នុងបញ្ហានេះ ។ ហេតុអ្វីបានជាអស់លោកមិនបានធ្វើសោះ តាមកាលបរិច្ឆេទដែលត្រូវបានកំណត់ហើយពេលណាទៅ ទើបអស់លោកលែលកជំនឿសពលទាហានចេញពីទឹកដីរបស់យើង?» ។

ចម្លើយរបស់យួនខាងជើង គ្មានជាប់ទាក់ទងបន្តិចណាសោះជាមួយកម្មវត្ថុនៃអង្គប្រជុំ ៖ ការដកទ័ពថយនៃពួកកុម្មុយនិស្តយួនចេញពីទឹកដីខ្មែរ ។ តាមធម្មភាពរបស់យួន ជាសាសន៍ល្មោធពាធទាបថោកមិនចេះអៀនខ្មាស់, អ្នកការទូតយួនខាងជើង ត្រាន់-វ៉ាន់ទឹក ត្រឡប់ជាផ្តន្ទាទោស «នយោបាយល្មោធពាធរបស់ចក្រពត្តិយមអាមេរិកាំង», ហើយអះអាងតាមសំនៀងដ៏ឧទ្ធរិកបំផុតក្នុងពិភពលោកនេះថា ៖ «ចំពោះកម្ពុជា, រដ្ឋាភិបាលនៃសាធារណរដ្ឋប្រជាធិបតេយ្យវៀតណាម បានបន្តជាប្រចាំនូវនយោបាយមិត្តភាព និងភាពជាអ្នកជិតខាងដ៏ត្រឹមត្រូវ ដោយផ្អែកទៅលើគោលការណ៍ទាំងប្រាំនៃការរួមរស់ដោយសន្តិភាព តាមកិច្ចព្រមព្រៀងនៅហ្សឺណែវ» ។

ណែនាំក្នុងឆ្នាំ១៩៤៨ស្តីពីឥណ្ឌូមិទ ក្នុងកិច្ចការពរទៅវិញទៅមកដល់ផលប្រយោជន៍
នៃភាគីទាំងពីរ ហើយដោយគ្មានការជ្រៀតជ្រែកលើកិច្ចការផ្ទៃក្នុងរបស់ភាគីមួយ
ទៀត ។ រដ្ឋាភិបាលវៀតណាមខាងជើងបានគោរពជាដំបូង នូវឯករាជភាព, អធិបតេ
យ្យភាព, អព្យាក្រិតភាព និងបូរណភាពដែនដីនៃរាជាណាចក្រកម្ពុជា នៅក្នុងព្រំដែន
នាបច្ចុប្បន្ន ។

បន្ទាប់មក, ត្រាស់-វ៉ាន់ទឹកបានផ្តួងគោរពដល់«នយោបាយរបស់សីហនុដើម្បី
ឯករាជ្យ, សន្តិភាព និងព្យាក្រិតភាពខ្មែរ ដើម្បីរក្សានិងពង្រឹងចំណងមិត្តភាព និង
ភាពជាអ្នកជិតខាងល្អប្រសើរ ជាមួយសាធារណរដ្ឋប្រជាធិបតេយ្យយួន» ។ រួចហើយ,
ត្រាស់-វ៉ាន់ទឹករំលឹកអំពីការវាយកំទេចស្ថានទូតយួនខាងជើង នៅថ្ងៃទី១១មិថុនា
ថា «ជាការរំលោភលើច្បាប់អន្តរជាតិ ចំពោះអភ័យឯកសិទ្ធិរបស់តំណាងទូត», ហើយ
និយាយថា «ឧប្បត្តិហេតុថ្មីៗនេះមានភាពធ្ងន់ធ្ងរបំផុតនិងផ្ទុយពីមិត្តភាព ដែល
មេដឹកនាំនៃប្រទេសទាំងពីរបានប្រកាសយកឥតឈប់ឈរ សំរាប់ផលប្រយោជន៍
របស់ប្រជាជាតិផងខ្លួន» ។ ការឃើញយួនខាងជើងបានស្នើរប្រញ្ចាសឲ្យទទួលថា «
រាល់បញ្ហាដែលបានកើតឡើង ក្នុងទំនាក់ទំនងរវាងប្រទេសទាំងពីរ នឹងត្រូវដោះ
ស្រាយតាមការចរចា» ។ ស្តីពី «ឧប្បត្តិហេតុនៅថ្ងៃទី១១មិថុនា, ត្រាស់-វ៉ាន់ទឹកប្រា
ថ្នាចង់ដឹងអំពីវិធានការណ៍ជាក់ស្តែងទាំងឡាយ» ដែលខ្មែរត្រូវចាត់ចែង ដើម្បី
ថ្លៀសវាងបាតុកម្មថ្មីទៀត ដើម្បីផ្តន្ទាទោសពួកបាតុករ និងដើម្បី«សងជម្ងឺចិត្តនៃភា
គីយួនដែលរងការទូចខាត» ។

បន្ទាប់មក, តំណាងខាងរដ្ឋាភិបាលបដិវត្តន៍បណ្តោះអាសន្នយៀកកុង យ៉ា-អា
ញ៉ាទន់ បានឡើងផ្តែង ដោយផ្តនពាក្យសំដីរបស់គណប្រតិភូហាណូយ ៖ ចំពោះ
អ្នកការទូតយៀកកុងនេះ ពុំមានការរៀបរាប់ណាមួយអំពីវត្តមាននៃពលទាហានរប
ស់ខ្លួនក្នុងទឹកដីខ្មែរទេ ។

យ៉ា-អាញ៉ាទន់ ប្រកាសថា ៖ «តាមធម្មតា, នយោបាយរបស់យើងចំពោះរាជា
ណាចក្រខ្មែរ មានលក្ខណៈច្បាស់លាស់ ហើយត្រូវបានបញ្ជាក់ជាឧទ្យានិកជាច្រើន
លើក នៅក្នុងឯកសារជាគ្រឹះទាំងឡាយរបស់រណសិរ្សរំដោះជាតិ និងរដ្ឋាភិបាលប
ដិវត្តន៍បណ្តោះអាសន្នវៀតណាម ។ កន្លងមក, ក៏ដូចបច្ចុប្បន្ននិងទៅអនាគត, យើង
គោរពអធិបតេយ្យភាព, ឯករាជភាព, ឯកភាព និងបូរណភាពដែនដីខ្មែរក្នុងព្រំដែន
បច្ចុប្បន្ន ។ យើងថ្លៀសវាងជាថ្នាំខាត នូវការជ្រៀតជ្រែកលើកិច្ចការផ្ទៃក្នុងរបស់កម្ពុ
ជា ហើយគោរពរបបនយោបាយរបស់កម្ពុជា ។ ខ្ញុំទទួលរសារកិច្ចពីរដ្ឋាភិបាលមក
ដើម្បីបញ្ជាក់ជាថ្មីទៀតថា នយោបាយនេះគ្មានការកែប្រែ» ។

ដោយដើរតាមឧទាហរណ៍នៃសហសេនិកយួនខាងជើង, ការឃើញយៀកកុងបាន

រំលឹកពីការវាយកំទេចស្ថានទូតរបស់ខ្លួន នៅថ្ងៃទី១១មិថុនា, ហើយស្នើឱ្យ«រដ្ឋាភិបាលលន់-នល់សងដីមីចិត្ត ដល់ការខូចខាតក្នុងស្ថានទូត និងដល់អាណិកជនយួន» ម៉្យាងទៀត, យ៉-អាញទំន់មានបំណងឱ្យ «កិច្ចព្រមព្រៀងផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម គឺកិច្ចព្រមព្រៀងទីមួយជាផ្លូវការ ដែលត្រូវបានសំរេចឡើងជាឧទ្ធារិក រវាងរដ្ឋាភិបាលយៀកកុងនិងប្រមុខរដ្ឋខ្មែរ ស្ថិតនៅក្នុងការអនុវត្តន៍ជាបន្ត សំរាប់ផលប្រយោជន៍ប្រសើរបំផុតទៅវិញទៅមក» ។ កិច្ចព្រមព្រៀងនេះ ដែលត្រូវបានសំរេចយកនៅថ្ងៃទី ២៥កញ្ញា១៩៦៩, ត្រូវបានរំលាយដោយរដ្ឋាភិបាលលន់-នល់ នៅខែមិថុនា១៩៧០ បន្តិចមុនការចរចានេះ ។

ប្រមុខនៃគណប្រតិភូខ្មែរបានទាមទារជាថ្មីទៀត «ដើម្បីដឹងពីវិធានការណ៍ដែលអស់លោកបានប្រកាន់យកនិងអនុវត្ត សំរាប់ជំនឿសពលទាហានរបស់អស់លោក បន្ទាប់ពីសេចក្តីតម្រូវជាផ្លូវការរបស់រដ្ឋាភិបាលខ្មែរ» ។

យ៉-អាញទំន់ ឆ្លើយតបថា ៖ «បន្ទាប់ពីឧប្បត្តិហេតុនៅថ្ងៃទី១១មិថុនា យើងអត់មានលទ្ធភាពដើម្បីធ្វើការបាន ។ ឧទាហរណ៍, ប្រព័ន្ធទូរស័ព្ទរបស់យើងត្រូវបានបំផ្លាញខ្ទេច ហើយយើងមិនអាចទាក់ទងជាមួយរដ្ឋាភិបាលបានទៀត» ។ យ៉-អាញទំន់ ប្រកាសថា ត្រៀមខ្លួនដើម្បីពិភាក្សាលើបញ្ហាដែលកើតមាន, ប៉ុន្តែដោយគ្មានទំនាក់ទំនង គេមានការលំបាកដើម្បីទទួលបានចម្លើយពីរដ្ឋាភិបាល ។

បន្ទាប់ពីការសំរាកអស់រយៈពេល៣០នាទី កិច្ចចរចាត្រូវចាប់បន្តឡើងវិញ ហើយលោកគី-សុទ្ធ, ប្រមុខនៃគណប្រតិភូខ្មែរបានត្រឡប់មករក «ភាពចាំបាច់ដែលយួនកុម្មុយនិស្តត្រូវអនុវត្ត តាមសំណើពីរដ្ឋាភិបាលខ្មែរ ស្តីពីការដកថយនៃពលទាហានយួនហាណូយនិងយៀកកុងពីដែនដីខ្មែរ» ។ ដោយហេតុថា ភាគីយួនទាំងពីរនៅតែរំលឹកឥតឈប់ឈរអំពីការធានា ក្នុងកិច្ចគោរពដល់អធិបតេយ្យភាពនិងបូរណភាពដែនដីខ្មែរ ក្នុងកំរិតព្រំដែនជាបច្ចុប្បន្ន, អ្នកការទូតខ្មែរបានបន្ថែមថា «រដ្ឋាភិបាលខ្មែរប្រាថ្នាឱ្យ ការធានាអះអាងនេះលេចចេញជាសកម្មភាពជាក់ស្តែង» ។

ពេលនោះ, គណប្រតិភូយួនកុម្មុយនិស្តទាំងពីរក្រុមស្នើឡើងថា ៖ «រាល់បញ្ហាដែលចោទឡើង នឹងត្រូវយកទៅដោះស្រាយតាមកិច្ចចរចា», វាវកាលថ្ងៃទី១៦មិថុនា គ្រាន់តែជា«ជំហានទីមួយ», ហើយស្នើឱ្យមានវាវកាលផ្សេងទៀត ។ ចំពោះគណប្រតិភូយួនហាណូយ, ការកំណត់កាលបរិច្ឆេទ ត្រូវឱ្យ«យួរបន្តិច» ដោយមូលហេតុនៃការលំបាកក្នុងទំនាក់ទំនង ឬក៏«កំណត់កាលបរិច្ឆេទនេះតាមផ្លូវទូត» ។ ចំណែកអ្នកតំណាងយៀកកុង ប្រាថ្នាដកកាលបរិច្ឆេទខ្លីជាង, ដើមសប្តាហ៍បន្ទាប់, មានន័យថា ចាប់ពីថ្ងៃច័ន្ទទី២២មិថុនា១៩៧០ ។

ប៉ុន្តែ, ស្តេចសីហនុត្រូវបានទម្លាក់ពីតំណែងជាប្រមុខរដ្ឋ ដោយសម្តេចឆ្លោត

ជាឯកច្ឆន្ទរបស់សភាជាតិ នៅថ្ងៃទី១៨មិថុនា១៩៧០, ហើយប្រធានសភា, ចេង-ហេង, ដែលបានកាន់តំណែងជាប្រមុខរដ្ឋស្តីទីក្នុងអវត្តមានរបស់សីហនុ បានក្លាយជាប្រមុខរដ្ឋខ្មែរ ស្របតាមរដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃរាជាណាចក្រ ។ នៅថ្ងៃទី២៥មិថុនា១៩៧០, ក្រសួងការបរទេសខ្មែរបានស្នើតាមសារលិខិតមួយ ទៅស្ថានទូតយួនខាងជើង « ដើម្បីបើកកិច្ចប្រជុំថ្មី នៅថ្ងៃសុក្រទី២៧មិថុនា១៩៧០ វេលាម៉ោង៩កន្លះ នៅទីស្នាក់ការនៃក្រសួងការបរទេស» ។ នៅថ្ងៃដដែល, រដ្ឋទូតនៃសាធារណរដ្ឋប្រជាមានិតប៊ុនឡាញ បានបញ្ជូនមកមន្ត្រីនៃក្រសួងការបរទេសខ្មែរ នូវកំណត់ហេតុមួយ ដែលមិនត្រឹមតែប្រកាស អំពីការបដិសេធរបស់គណប្រតិភូយួនកុម្មុយនិស្ត នូវការបន្តកិច្ចចរចាប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែថែមទាំងអំពីការចេញដំណើរទៅហាណូយវិញ នៅថ្ងៃទី២៧មិថុនា «របស់បុគ្គលិកប្រចាំស្ថានទូតនៃសាធារណរដ្ឋប្រជាធិបតេយ្យវៀតណាម និងស្ថានទូតនៃរដ្ឋាភិបាលបដិវត្តន៍បណ្តោះអាសន្នហៀកកុង» ។ ទាំងនេះ ជាការដកថយពីដៃដីខ្មែរតែមួយគត់របស់ពួកយួនកុម្មុយនិស្តល្មោធពាណ ដែលរដ្ឋាភិបាលលន់-ឈល់ទើបនឹងបានដឹងព្រោះ ។ រដ្ឋប្បវេណី «ក្នុងក្របខ័ណ្ឌនៃការជួយជ្រោមជ្រែង» ត្រូវបានប្រគល់បន្តកសាងរបស់សកកម្ម ដើម្បីជំនឿសចេញនេះ ។

ពីរថ្ងៃបន្ទាប់មក, ទី២៨មិថុនា១៩៧០, ក្រោយពីបដិសេធចរចា, ហើយដោយ«គ្មានប្រកាសសង្គ្រាម», កងទ័ពហៀកកុងនិងយួនខាងជើង ដែលតាំងទីនៅក្នុងទឹកដីខ្មែរស្រាប់ បានបើកការវាយប្រហារយ៉ាងខ្លាំងក្លាទៅលើកងទ័ពខ្មែរ នៅតាមទីតាំងការពារខ្លួនក្នុងខេត្តជាច្រើន ហើយចាប់ធ្វើការវាយជំរុំកសំដៅក្រុងភ្នំពេញ ។

ជីវិតនៃប្រជាពលរដ្ឋខ្មែរស្លូតត្រង់ ចាប់ផ្តើមធ្លាក់ជាបន្តបន្ទាប់ ទៅក្នុងរណ្តៅនៃភ្លើងសង្គ្រាម ដែលរលាយរលាយសន្តោរសន្តោរ ដោយសារនយោបាយល្មោធពាណរបស់ប្រទេសជាមហាមិត្តនៃរាជាណាចក្រកម្ពុជា ។

អត្ថន័យនៃសង្គ្រាមនៅកម្ពុជាក្នុងឆ្នាំ១៩៧០

សង្គ្រាមបង្អួនឈាម ដែលផ្ទុះឡើងរវាង«សាធារណរដ្ឋខ្មែរ» ដឹកនាំដោយឧត្តមសេនាឈលន៍-ឈល់ ជាមួយ«រណសិរ្សប្រជុំជាតិកម្ពុជា» ដឹកនាំដោយស្តេចនរោត្តម-សីហនុ មានអត្ថន័យច្រើនយ៉ាងដូចតទៅ ៖

១- **ចំពោះសហរដ្ឋអាមេរិក** ៖ ជាសង្គ្រាមសំរាប់ពង្រីកដែនប្រតិបត្តិការរបស់កងទ័ពអាមេរិកាំង ដើម្បីដេញកំចាត់យៀកកុង ឬដើម្បីធ្វើឲ្យកងយៀកកុងចុះទង់ខ្សោយ ក្នុងបំណងយកប្រៀបលើហាល្លាយ ដែលចូលចេញកសន្តិភាព ឬក្នុងបំណងសំរួលដល់ការដកកងទ័ពអាមេរិកាំងពីយួនខាងត្បូង នៅក្នុងស្ថានភាពប្រកបដោយសន្តិសុខ ទៅតាមផែនការពិតៗរបស់និចសុន និងហង់រី-គីហ្វីនហ្គ័រ ដែលគ្មានសង្ឃឹម ដើម្បីយកឈ្នះសង្គ្រាមនេះ ដោយសារសភាពនិងប្រជារាស្ត្រអាមេរិកាំងឆ្លើយឈាម ហើយប្រឆាំងជាមួយការបន្តសង្គ្រាម ។

២- **ចំពោះសហភាពសូវៀត** ៖ សង្គ្រាមនេះហុចមិកាសព្យសហភាពសូវៀតមានលទ្ធភាពកាន់តែច្រើន សំរាប់បណ្តេញវត្តមានរបស់លោកសេរីពីតណ្ហូមិច និងសំរាប់ពង្រីកឥទ្ធិពលរបស់ខ្លួននៅក្នុងកម្ពុជា តាមរយៈក្រុងហាល្លាយ ដើម្បីបង្កើតសហព័ន្ធតណ្ហូមិចមួយ សំរាប់បញ្ចូលទៅក្នុង«សហភាពសាធារណរដ្ឋសង្គមនិយមសូវៀតពិភពលោក», តាមកម្មវិធីរបស់«អង្គការកុម្មុយនិស្តអន្តរជាតិ», ដែលហ្វ្រង់ស៊ីស្តាណូប្រេត ព្រមព្រៀងជាមួយសូវៀត តាំងពីជំនាន់ឆ្នាំ២០ ដើម្បីទទួលបានការគាំទ្រពីសូវៀត សំរាប់ប្រឆាំងជាមួយអាណានិគមបារាំង ហើយតាមកម្មវិធីដែលសូវៀតបានចាប់ផ្តើមធ្វើបន្តពីថ្ងៃទី១៦មករា១៩៦១ ជាមួយយួនខាងជើង ដោយផ្តល់ជំនួយសំរាប់ធ្វើសង្គ្រាមប្រឆាំងសហរដ្ឋអាមេរិក ។

៣- **ចំពោះចិនកុម្មុយនិស្ត** ៖ ជាសង្គ្រាមសំរាប់កំចាត់ចក្រពត្តិនិយមអាមេរិកាំងពីតណ្ហូមិច ដើម្បីរក្សាការគងវង់ជីវិតនៃរបបកុម្មុយនិស្តចិន និងដើម្បីឲ្យកម្ពុជាបានក្លាយជារដ្ឋកុម្មុយនិស្តមួយ នៅក្រោមរណបខ្លួន សំរាប់ត្រួតត្រាឥទ្ធិពលរបស់យួនដែលអាចត្រូវជំរុញជាយថាហេតុពីសហភាពសូវៀតនៅអនាគត ព្រមទាំងដើម្បីពង្រីកឥទ្ធិពលចិននៅអាស៊ីភាគអាគ្នេយ៍ ជាបឋមនៅប្រទេសសៀម រួចហើយភូមា, ម៉ាឡេស៊ី, ឥណ្ឌូណេស៊ី និងហ្វីលីពីន ។

៤- **ចំពោះយួនកុម្មុយនិស្ត** ៖ សង្គ្រាមនេះផ្តល់លទ្ធភាពឲ្យយួនខាងជើងនិងយៀកកុង មានវង់ប្រតិបត្តិការកាន់តែស្រួលទូលំទូលាយ ។ ខ្ញុំបាទដែលពីឆ្នាំ១៩៧០ដល់១៩៧១ ធ្លាប់ជាប់ជាមួយគ្រួសារ ក្នុងតំបន់ដែលយៀកកុងកាន់កាប់ បាន

ឃើញព្រឹត្តិការណ៍នេះផ្ទាល់ភ្នែក ។ ខ្ញុំបានឃើញការសំរុកចូលដោយសេរីមកក្នុង ខេត្តស្វាយរៀង នៃរាស្ត្រសាមញ្ញយួន និងកងទ័ពចៀកកុង-យួនខាងជើង, ដែល តាមមធ្យោបាយត្រជាក់បំផុត បានមកលូកគ្របឆ្នាំងបាយខ្មែរ បានមកដេកគ្រប់ផ្ទះ ខ្មែរ, បានមកសម្លាប់ខ្មែរសាធារណរដ្ឋយ៉ាងពេញដៃ, បានមកបង្ហាត់បង្រៀនខ្មែរក្រ ហាម ឲ្យចេះសម្លាប់ខ្មែរគ្នាដាច់ដាច់ស្លាត់ជំនាញ ហើយបានមកបន្ត «ដំណើរឆ្ពោះ ទៅទិសខាងលិច»ជាថ្មី តាមសន្តិសញ្ញាជាផ្លូវការ រវាងសីហានុនិងជាម-វ៉ាន់ដុន នៅ ប៉េកាំងក្នុងខែមីនា១៩៧០ ។

៥- **ចំពោះស្តេចនរោត្តម-សីហនុ** ៖ ជាសង្គ្រាមសំរាប់បណ្តេញចេញព្រឹត្តិទិស មអាមេរិកាំងនិងបរិវារពិកម្ពុជា ហើយក្នុងថ្ងៃទី១៥មេសា១៩៧០ នៅប៉េកាំង, បាន ថ្លែងនៅចំពោះអ្នកសារពត៌មានបរទេសមួយចំនួនថា ៖ «ក្នុងការតស៊ូដែលខ្ញុំកុរុ- ណាបានប្តេជ្ញាដឹកនាំរហូតដល់ទីបញ្ចប់ ឬយ៉ាងហោចណាស់ រហូតដល់ខ្ញុំកុរុណា អស់ជំនាញជាយថាហេតុ នៅក្នុងព្រៃម៉ាតិស៍ ដែលខ្ញុំនឹងចូលរួមក្នុងរយៈពេលខ្លី និ ងបន្តជាមួយនេះ **នូវគោលបំណងផ្ទាល់ខ្លួនមួយ ៖ ខ្ញុំចង់និយាយថា ខ្ញុំចង់សងសឹ ក** ។ អំណើតទៅ, ខ្ញុំកុរុណាចូលរួមតាមលក្ខណៈគិតប្រែប្រួល ក្នុងការប្រយុទ្ធ ។ ខ្ញុំផ្តល់អត្ថន័យដ៏ខ្ពង់ខ្ពស់ ចំពោះការប្រយុទ្ធនេះ ។ ខ្ញុំកុរុណាចង់ដឹកនាំការប្រយុទ្ធ ជាមួយក្រុមអ្នកស្មោះត្រង់របស់ខ្ញុំ និងជាមួយយុវជនលឿនលឿននិយមរបស់យើង ដើម្បីជំរុញយុវជនទាំងនេះ ទៅកាន់អំណាច ហើយថែមទាំងដើម្បីអនុញ្ញាតឲ្យពួក គេ សំរេចបានជារូបរាងឡើង នូវក្តីស្រមៃរបស់ពួកគេ ទៅរកយុត្តិធម៌ក្នុងសង្គម **និងរកលទ្ធិសង្គមនិយម**» ។

៦- **ចំពោះឧត្តមសេនីយលន់-នល់** ៖ ជាសង្គ្រាមសំរាប់កំចាត់ពួកអ្នកឈ្លាន ពានកុម្មុយនិស្តយួន ពីសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ។ ជាក្តីសង្គ្រាមដែលចៀកកុងនិងយួន ខាងជើង បានចូលមកបង្ហាត់ក្នុងទឹកដីខ្មែរ តាំងពីឆ្នាំ១៩៦៣ ដោយមាននរោត្តម- សីហនុ ជាអ្នកជួយរកអុស ហើយចិនកុម្មុយនិស្តនិងកូរ៉េខាងជើង ជាអ្នកជួយខាង បក់ផ្គត់ ខាងផ្តុំភ្លើង រហូតទាល់តែបាននេះសន្លោះសន្លៅឡើងនៅឆ្នាំ១៩៧០ ។

៧- **ចំពោះសាឡុត-សរ** ៖ សង្គ្រាមនេះ ប្រដូចបានទឹកបឹងទន្លេសាប ហើយ សា ឡុត-សរជាក្រពើក្រៀមស្បែកមួយ ដែលត្រូវចិនប៉េកាំង, យួនហាណូយ និងស្តេ ចសីហនុ គាំគ្នាចាប់គ្រវែងទៅក្នុងបឹងនោះ ។

នៅឆ្នាំ១៩៧០, ភាគីទាំង៧សុទ្ធតែជាអ្នកសង្ឃឹមឈ្នះ ទៅតាមគំរោងការណ៍រៀ ងៗខ្លួន, ប៉ុន្តែចាប់ពីឆ្នាំ១៩៩០ ដែលសហភាពសូវៀតត្រូវរលំ មកទល់ឆ្នាំ១៩៩៧ នេះ អ្នកឈ្នះពិតប្រាកដ នៅសល់តែមួយទេ គឺពួកយួនកុម្មុយនិស្ត ។

ឱកាសល្អសំរាប់ឱ្យយួនកុម្មុយនិស្ត ចូលឈ្នានពាន កម្ពុជាជាយមក្រុង

នៅថ្ងៃទី១៨មិថុនា១៩៧០, ដែលជាថ្ងៃរដ្ឋប្រហារ, ស្តេចសីហនុនិងបរិពារត្រូវ រៀបចំដើម្បីចេញពីទីលេខ ពីមូស្កូទៅប៉េកាំង ។ គឺនៅថ្ងៃទី១៨មិថុនា, ក្នុងរថយន្តដែល ដឹកសីហនុ ទៅកាន់អាកាសយានដ្ឋាននេះហើយ ដែល អាឡិចស៊ីស-កូស៊ីហ្គីន បានប្រាប់ទៅសីហនុថា «នៅភ្នំពេញ, តាមកិច្ចប្រជុំវិសាមញ្ញមួយ រដ្ឋសភាបានប្រកាសជាឯកច្ឆន្ទ ដើម្បីទម្លាក់រូបគាត់ពីតំណែងជាប្រមុខរដ្ឋខ្មែរអស់មួយជីវិត» ។

យោងតាមសីហនុ, កូស៊ីហ្គីនបានបន្ថែមថា ៖ «សម្តេចនឹងបាបដឹងអំពីអ្វីដែល ពួកចិននឹងនិយាយជាមួយសម្តេច, រួចហើយចាំសម្តេចត្រឡប់មកវិញ ។ យើងនឹង ជួយសម្តេច ។ សម្តេចប្រាកដជាឈ្នះមិនខាន» ។

តាមគំនិតរបស់គាត់, សីហនុបានប្រាថ្នាស្នាក់នៅ ទាំងមូស្កូ ទាំងប៉េកាំង ដើម្បី ដឹកនាំតាមរយៈរដ្ឋធានីនៃប្រទេសកុម្មុយនិស្តទាំងពីរ នូវ«ចលនាតស៊ូ»ប្រឆាំង រដ្ឋាភិបាលនៅភ្នំពេញ ដែលរូបគាត់ផ្ទាល់ ជាអ្នកតែងតាំងនៅខែសីហា១៩៦៩ ។

ពេលទៅដល់ប៉េកាំង នៅថ្ងៃទី១៩មិថុនា១៩៧០, សីហនុត្រាងតែជាអង្គម្ចាស់ធ្លាក់ បុណ្យម្នាក់ប៉ុណ្ណោះ, រង្វង់ដោយក្រែវក្រោធរ, ត្រៀមខ្លួនជាស្រេចដើម្បីដេកដួល ទៅក្នុងដែនរបស់អ្នកដែលត្រកងយករូបគាត់មុនគេ ដើម្បីសងសឹក ។ គឺជាការបង្កើត ប្រឡងនៅពេលក្រោយពីសំណាក់«មិត្ត»ជួរ-អេនឡាយរបស់គាត់ ដែលបានទទួល លទ្ធផលរូបគាត់ នៅពេលចុះពីយន្តហោះ ហើយដែលបានសួរទៅរូបគាត់ ក្រែងលោកាត់ បំរុង «បន្តតស៊ូរហូតដល់ទីបញ្ចប់» ។ តាមចម្លើយជាវិជ្ជមានរបស់គាត់, ឆាយករដ្ឋ មន្ត្រីចិនបន្ថែមថា ៖ «ប្រធានម៉ៅ-សេទុងបានផ្តល់ការណែនាំមកខ្ញុំ ដើម្បីធានាជូន សម្តេចថា យើងនឹងគាំទ្រសម្តេចយ៉ាងពេញទំហឹង» ។

ជាបន្តាន់នោះ, ជួរ-អេនឡាយបាមសំដែងឲ្យអតីតមហាក្សត្រយល់អំពី ដែលកុម្មុយនិស្តលឿងបានប្រាថ្នាលើរូបគាត់ ៖ ដោយធ្វើឲ្យមានជំនឿ តាមការអបអរសាទរ និងតាមសកម្មភាពផ្ទាល់របស់គាត់, ថាប្រជាពលរដ្ឋខ្មែរក្រោកប្រឆាំង ជាមួយរដ្ឋាភិបាលនៅភ្នំពេញ ដើម្បីផ្តល់កិច្ចការពារទៅពលទាហានយួនកុម្មុយនិស្ត ក្នុងសង្គ្រាម យួនអង្វែងរបស់គេ ។

នៅថ្ងៃទី២២មិថុនា១៩៧០, ក្នុងដំណើរមកពីហាណូយ, ជាម-វ៉ាន់ដុងបានមកដល់ទីក្រុងប៉េកាំង ជាទីដែលជាម-វ៉ាន់ដុងបានសន្តិសាមញ្ញជាមួយសីហនុ ។

ហើយយោងតាមដេវីឌ ភី. ឆេនឡឺវី, តាំងពីដើមឆ្នាំ១៩៧០ សាឡាត-សរបានចេញដំណើរពីកម្ពុជាមកហាល្លាដ, ទំនងជាសាឡាត-សរបានរួមដំណើរជាមួយ ជាម-វ៉ាន់ដុង ដែលត្រូវបានកោះហៅដោយក្រុងប៉េកាំង, ទើបសាឡាត-សរបានទៅដល់ទីនោះដែរ ។

តាមបញ្ជីខ្មៅ, ម្តងនេះ, សាឡាត-សរមានជោគជ័យក្នុងការបញ្ចុះបញ្ចូលជូ-អេនឡាយ ដែលសីហនុត្រូវជ្រើសយកជាជំហរប្រឆាំងចំពោះលន់-នល់, ហើយដោយហេតុនេះចំពោះសហរដ្ឋអាមេរិកដែរ, ដោយត្រឡប់មករកនយោបាយប្រឆាំងចក្រពត្តិនិយមអាមេរិកាំងវិញ ដែលរូបគាត់បានបោះបង់ចោល កាលពីមួយឆ្នាំមុនដើម្បីដាក់ចំណងទូតជាថ្មីជាមួយអាមេរិក កាលពីខែមេសាឆ្នាំ១៩៦៩ ។

តាមប្រភពផ្សេងទៀត គឺជាម-វ៉ាន់ដុង ដែលបានលើកទឹកចិត្តសីហនុឲ្យតស៊ូដោយសន្យាយកអំណាចឲ្យគាត់វិញ «ក្នុងចន្លោះពេល៤៤ម៉ោង» ។ សំណើដែលសាឡាត-សរបានធ្វើចំពោះជូ-អេនឡាយដូច្នោះដូចគ្នាបេះបិត ជាមួយដំបូន្មានដែលជាម-វ៉ាន់ដុងបានផ្តល់ទៅសីហនុ ។ ដើម្បីកុំឲ្យសីហនុអាក់អន់ចិត្ត និងដើម្បីការពារអនាគតនៃកម្ពុយនិស្តខ្មែរ, មេដឹកនាំចិននិងយួនបានលាក់រក្ខមាធរបស់សាឡាត-សរនៅប៉េកាំងនេះ មិនឲ្យលេចពូជល់សីហនុ ដែលគាត់បានដឹងថា សាឡាត-សរជាមេដឹកនាំការប្រយុទ្ធនៅកម្ពុជា តែនៅរយៈពេលច្រើនឆ្នាំក្រោយមក (ដេវីឌ ភី.ឆេនឡឺវី «រៀមច្បងប៉ុលពត», ទំព័រ១៤៥) ។

បន្ទាប់ពីការសន្តោងជាមួយជាម-វ៉ាន់ដុង, សីហនុ«បានសំដែងចេតនាក្នុងការបង្កើតរណសិរ្សរួបរួមរំដោះកម្ពុជា» ។ សីហនុបានប្រកាសយកកលយុទ្ធដ៏សាមញ្ញបំផុតរបស់បក្សកុម្មុយនិស្តអន្តរជាតិ ៖ កលយុទ្ធនៃ«រណសិរ្ស» ។ ការដំណើរយកអំណាចរបស់ពួកកុម្មុយនិស្តប្រព្រឹត្តទៅ, បើដោយផ្ទាល់, តាមអំពើព្រៃផ្សៃ, ឬបើដោយប្រើពេលវេលាយូរអង្វែង, តាមអំពើវិទ្ធិសាស្ត្រ ដែលត្រូវបានបង្កើតដឹកនាំដោយអង្គការទាំងឡាយ ដែលប្រមូលផ្តុំគ្នានៅក្រោមការគាំពាររបស់«រណសិរ្ស»មួយ ដើម្បីបិទបាំងសកម្មភាពពិតប្រាកដរបស់បក្សកុម្មុយនិស្ត ដែលបានជ្រៀតចូលទៅក្នុងស្នូលនៃ«រណសិរ្ស» ប៉ុន្តែជាអ្នកកាត់កាប់មុខនាទីក្នុងបញ្ហាការ ។

លុះស្តេកឡើង, ថ្ងៃទី២៣មិថុនា១៩៧០, សីហនុបានថ្លែងតាមរលកធាតុអាកាសនៃវិទ្យុសម្លេងប៉េកាំង អំពីសេចក្តីប្រកាស៥ចំណុច ដែលនៅក្នុងនោះគាត់បានបញ្ជាក់ពីការរំលាយរដ្ឋាភិបាលភ្នំពេញ, ការអំពាវនាវដល់ជនរួមជាតិ ជាទីស្នេហាទាំងអស់នៅកម្ពុជា ក៏ដូចជោបរទេស ឲ្យបដិសេធការគោរពចំពោះរដ្ឋាភិបាលនេះ, បានប្រកាសពីការបង្កើតលើកក្រោយ នូវ«រដ្ឋាភិបាលរួបរួមជាតិថ្មីមួយ ព្រមទាំងសភាសំរាប់ពិគ្រោះយោបល់បណ្តោះអាសន្ន», បានត្រាងបង្កើត «កងទ័ពរំដោះជាតិ»,

ហើយទីបញ្ចប់បានស្នើទៅខ្មែរទាំងអស់ <ដែលរស់នៅក្នុងប្រទេសនិងក្រៅប្រទេស, ព្រះសង្ឃ, គ្រូហាស្ថ, ទាហាន និងរាស្ត្រសាមញ្ញ, បុរសនិងស្ត្រី> ឲ្យប្រមូលគ្នាដើម្បី<បង្កើតរណសិរ្សប្រមូលយុទ្ធសាស្ត្រ តាមឈ្មោះជាផ្លូវការថា រណសិរ្សប្រមូលជាតិកម្ពុជា > ។

ចំណែកខាងយួនយៀកកុងនិងយួនខាងជើង, ឱកាសល្អបានមកដល់ហើយ។ ដោយគ្មានប្រកាសសង្គ្រាម, កងទ័ពយួនកុម្មុយនិស្តបានចាប់ផ្តើមការវាយប្រហារទៅលើទីតាំងនៃរដ្ឋាភិបាលខ្មែរ តាមតំបន់ជាច្រើន នៅថ្ងៃទី២៩មីនា១៩៧០ ។ កាលបរិច្ឆេទនេះកំណត់នូវការចាប់ផ្តើមនៃសង្គ្រាមខ្មែរ, ជាដំបូងបំផុតគឺ <បន្ទាយសង្កាត់សឹករងកំពង់ត្រាច>, ឈ្មោះថា<បន្ទាយរាជធានី> នៅស្រុករមាសហែកក្នុងខេត្តស្វាយរៀង, បានទទួលការវាយប្រហារពីយៀកកុង-យួនខាងជើង និងខ្មែរក្រហមមួយក្តាប់តូច ដែលធ្លាប់បានធ្វើសកម្មភាពនៅក្នុងស្រុកនេះតាំងពីឆ្នាំ១៩៦៨ ។ លុះព្រឹកឡើង, ខ្ញុំបានទៅជិតបន្ទាយ ។ ជាលើកទីមួយដែលខ្ញុំបានឃើញ ពួកយៀកកុងពាក់ រូបស្តេចសីហនុ នៅលើអាវ, ពួកគេប្រកាសថា មកជួយស្តេចសីហនុ ហើយខ្ញុំបានឮគេនិយាយពាក្យថា អង្គការ ។ បន្ទាប់មក, ខ្ញុំបានឃើញថា អាណិកជនយួនជាច្រើន ដែលរស់នៅផ្សារកំពង់ត្រាច ដែលមានប្រាក់ចាយវាយដូចក្រដាស និងជិះទោចក្រយន្តមួយគ្រឿង តាំងពីច្រើនឆ្នាំមកហើយ សុទ្ធជាភ្នាក់ងាររបស់យៀកកុងទាំងអស់ ។ ចំណែកទាហានក្នុងបន្ទាយ មិនបានតតាំងជាមួយយួនយៀកកុងទេ ព្រោះបានដឹងជាមុនថា មិនអាចយកឈ្នះលើយៀកកុងបាន ។ ជនរងគ្រោះដល់ស្លាប់តែម្នាក់គត់នៅក្នុងបន្ទាយនេះ គឺអនុសេនីយឯក សុខ-ជោត ដែលបន្ទាប់មកត្រូវបានដឹកចេញពី<បន្ទាយរាជធានី> ដោយកងអន្តរាគមន៍មកពីទ្វីបខេត្តស្វាយរៀង នៅម៉ោង១៨រសៀល ។

សេចក្តីអំពាវនាវរបស់ស្តេចសីហនុ តាមទិសប៉ែកកាំង, កាលណោះបើតាមខ្ញុំគិតប្រហែលពុំសូវមានប្រសិទ្ធិភាពចំពោះខ្មែរអ្នកក្រុងទេ, ប៉ុន្តែបើតាមខ្ញុំឃើញផ្ទាល់មានឥទ្ធិពលចំពោះខ្មែរនៅតាមជនបទ ។ កំហឹងរបស់រាស្ត្រខ្មែរ ចំពោះការទម្លាក់ស្តេចសីហនុពីតំណែង បានជំរុញនិងយុវជនអ្នកស្ម័គ្រចិត្តជាច្រើន ឲ្យចូលក្នុងព្រៃម៉ាតីស ដើម្បីទទួលការហ្វឹកហ្វឺនពីពួកយៀកកុង ។ ប៉ុន្តែ, ខ្មែរមួយភាគបានត្រឡប់មករកគ្រួសារវិញ ដោយមិនអាចទ្រាំទ្របាន ជាមួយការវាយប្រហារពីកងទ័ពអាសអាភារកាំង នៅតាមព្រំដែនទៅលើជំរុំហ្វឹកហ្វឺន ។

នៅថ្ងៃទី១៤មេសា១៩៧០, ឧត្តមសេនីយលន់-ឈល់បានប្រកាសថា ៖ <ខ្មែរព្រមទទួលរាល់ជំនួយពីបរទេសដោយឥតលក្ខខណ្ឌ ពីគ្រប់មជ្ឈដ្ឋាន, ដើម្បីមានលទ្ធភាពសំរាប់តស៊ូប្រឆាំងសត្រូវល្មោធពាង> ។ ក្នុងរយៈពេលជាងមួយខែ កងទ័ពនិង

ប្រជាពលរដ្ឋខ្មែរត្រូវប្រឈមមុខតែឯកឯង ជាមួយកងឯកភាពយួនខាងជើងនិង ជៀកកុង ដែលមានអាវុធទំនើបជាង និងការហាត់ហ្វឹកហ្វឺនស្មាត់ជំនាញជាង ដើម្បីរារាំងការល្មោធពានមកលើដែនដីខ្មែរ ។ នៅថ្ងៃទី២៣មិថុនា១៩៧០, ក្រោមបញ្ជាការរបស់ឧត្តមសេនីយ សុស្តែន-ហ្វែនណង់ដេស៍, កងទ័ពខ្មែរបានដណ្តើមយកបានទីក្រុងស្មាងមកវិញ ដែលស្ថិតនៅចម្ងាយ៣៣គ.ម.ពីទីក្រុងភ្នំពេញ ហើយបញ្ឈប់ការវាយលុករបស់បច្ចាមិត្រសំដៅរដ្ឋធានី ។

យោងតាម ឆឹកឡា-ឡាង, ជាអ្នកសង្កេតការណ៍ដ៏អង់អាចនិងសុចរិត, «មានព្រឹត្តិការណ៍គួររំភើបហើយនោតល្ងង់ នៅក្នុងគណៈកម្មាធិការសំរាប់ទប់ទល់ជាមួយសត្រូវ, ដែលត្រូវបានបង្កើតឡើងតាមគ្រឹះស្ថានសិក្សា, តាមក្រសួងរដ្ឋ, តាមសង្កាត់ជាដើម, ដោយការប្រមូលផ្តុំគ្នាឃុំជននិងយុវនារី ដែលមានឯកសណ្ឋានចំរុះពណ៌គ្នា ហើយដែលឈរកាន់អាវុធ ដើម្បីយាមនៅខាងក្រោយគំនរប្រាំខ្សាច់ ។ មានកង្វះការពិសោធន៍ នៅក្នុងសំណាក់នៃយុទ្ធជនចំណូលថ្មីទាំងនេះ ដែលហាត់ហ្វឹកហ្វឺនក្រោយម៉ោងធ្វើការនៅការិយាល័យ តាមស្ថានច្បារនិងទីលានសាធារណៈនៃក្រុងភ្នំពេញ ។ ប៉ុន្តែគេអាចគិតថា ទាហានជំនាន់ព្រេងនាយ ក៏មានលក្ខណៈនោតល្ងង់, រន្ធករឡាក់, ខ្វះការពិសោធន៍ដែរ, ហើយដូចទាហានទាំងនេះ, យុវជននិងយុវនារីខ្មែរបានចូលប្រឡូកដោយទឹកចិត្តរំភើបអង់អាចពិតៗ ក្នុងការប្រយុទ្ធប្រឆាំងសត្រូវ ដែលបណ្តាលឲ្យបាត់បង់ជីវិតរាប់រយរាប់ពាន់នាក់» ។

ពីថ្ងៃទី២៤ទៅ២៥មេសា១៩៧០, ដោយយកតាមគំនិតចាស់ពីឆ្នាំ១៩៦៥ និងដោយមានការជ្រោមជ្រែងពីប៉េកាំង, សីហនុបានស្នើបើក<សន្តិសិទកំពូលរបស់ប្រជាជនឥណ្ឌូចិន> ហើយកិច្ចប្រជុំបានត្រូវកោះហៅតាមការផ្តួចផ្តើមរបស់សីហនុ ។ យោងតាមឯកសារនេះ, ប្រជាជនទាំងបីនៃឥណ្ឌូចិនត្រូវបានតំណាងដោយគណៈប្រតិភូបួន ៖ ខាងភាគីខ្មែរ ត្រូវបានដឹកនាំដោយសីហនុ ហើយចូលរួមដោយប៉ែន-នុត, ហួត-សម្បត្តិ, សារិន-នាក់, ចៅ-សេង, ជួន-ម៉ុ និង រឿង-ម៉ាច ។ ចំណែកខៀវ-សំផន, ហ្វី-យង់ និងហ្វី-នីម ពុំបានចូលរួមទេ ។ ខាង<ប្រជាជនឡាវ>មានអង្គម្ចាស់ សុផានុវង្ស ជាប្រធាននៃគណៈកម្មាធិការមជ្ឈិមរបស់រណសិរ្សស្នេហាជាតិលាវ, ព្រមទាំង ខាមស៊ីត-កែវឡា, ភូមិ-វង្សវិចិត្រ, ខាមផាយ-បុប្ផ និង អ៊ីហ្វើន-កូនសារ៉ាត ។ ខាងរណសិរ្សជៀកកុងមាន ង្វៀង-ហ្វី ថ ជាប្រធាន, ព្រមទាំង ធិញ-ឱញថាវ, លោកស្រីង្វៀង-ឱញជី, ឡេ-ក្វាងចាញ, ង្វៀង-វ៉ាន់ហៀវ និង យ៉ុង-ដុងយ៉ាង ។ ខាងភាគីយួនខាងជើង មាននាយករដ្ឋមន្ត្រី ផាម-វ៉ាន់ដុង ជាប្រមុខព្រមទាំង ហ្វាង-កុកវៀត, ហ្វាង-មិញជាន, ង្វៀង-កូថាថ និងង្វៀង-ធៀង ។

ក្រោយមក, អង្គម្ចាស់ សុផានុវង្ស បានអះអាងដោយផ្ទាល់ខ្លួនអំពីកិច្ចប្រជុំនេះ

នៅក្នុងបទសម្ភាសន៍មួយ ជាមួយអ្នកសារពត៌មានជាតិប៉ូឡូញឈ្មោះ ម៉ូនីកា-វ៉ែរណេនស្កា ដែលគាត់បានយកមកចុះផ្សាយក្នុងពត៌មាន ទ្រឹប៊ូណាលូឌូ នៅថ្ងៃទី ២៣មិថុនា១៩៧០ ។ អង្គម្ចាស់ សុជាតុវង្ស បានទទួលស្គាល់ថា កិច្ចប្រជុំនៃគណៈប្រតិភូទាំងបួននេះ ពិតជាបានប្រព្រឹត្តទៅនៅក្រុងកងតុង ដោយមានវត្តមានពីនាយករដ្ឋមន្ត្រីចិនជូ-អេនឡាយ ព្រមទាំងភរិយាផង ។ ក្នុងពិធីជប់លៀងបិទអង្គប្រជុំនៅថ្ងៃទី២៥មេសា១៩៧០, ជូ-អេនឡាយបានប្រកាសប្រាប់គណៈប្រតិភូទាំងបួនថា ប្រទេសរបស់ពួកគេមានព្រំដែនជាប់ផ្ទាល់ជាមួយចិន, ទុកណាកម្ពុជាពុំមានព្រំដែនត្រង់ណាជាប់ជាមួយចិនក៏ដោយ ហើយថា«ដែនដីចិនដ៏ទូលំទូលាយ ជាប់ផ្នែករឹងប៉ឹងសំរាប់ប្រទេសឥណ្ឌូចិនទាំងបី» ។

នៅក្នុងសង្កត់សំរាប់សម្តេចពិធី, សីហនុបានសង្កត់ធ្ងន់ទៅលើការគាំទ្រពិធីប្រជាមានិត ហើយចាត់ទុកថា «ជ័យជំនះរបស់ប្រជាជនឥណ្ឌូចិន ដែលបានគាំទ្រយ៉ាងខ្លាំងក្លាពីមហាប្រជាជនចិន និងពីប្រទេសដទៃទៀតក្នុងពិភពលោក» ជាជោគជ័យដែលទទួលបានរួចស្រេច ។

សេចក្តីជូនពត៌មានចុងក្រោយបញ្ជាក់ថា ៖ **«ការតស៊ូរបស់ប្រជាជនទាំងបី ជាការតស៊ូរួម ហើយប្រជាជននីមួយៗត្រូវជួយគ្នាទៅវិញទៅមក គឺអ្វីដែលបានបើកចំហនូវ សំរាប់ឲ្យប្រៀកក្នុងនិងយួនខាងជើង ចូលឃ្លានពាសកម្ពុជា លាវ ដោយសេរី»** ។ ឯកសារអះអាងថា ៖ «ដោយប្រកាន់គំនិតតាមគោលការណ៍ថា ការរំដោះ និងការពារប្រទេសនីមួយៗ ជាការកិច្ចរបស់ប្រជាជនខ្លួន, ភាគីនានាត្រូវធ្វើតាមរាល់លទ្ធភាពរបស់ខ្លួន ដើម្បីផ្តល់ការគាំទ្រទៅវិញទៅមក ទៅតាមចំណង់របស់ភាគីសាមីខ្លួន ហើយដោយផ្អែកលើការគោរពគ្នាទៅវិញទៅមក» ។

ដោយបញ្ជាក់ពីសាមគ្គីភាពរបស់គណៈប្រតិភូទាំងបី, គណៈប្រតិភូហាណូយបានកំណត់យកលក្ខណៈផ្សេងគ្នាសំខាន់មួយ ។ សេចក្តីជូនពត៌មានបានបញ្ជាក់ជាចុងក្រោយថា ដោយការយល់ព្រមនិងដោយការគាំទ្រដល់គោលដៅរបស់ភាគីលាវ, ខ្មែរ និងយួនខាងត្បូង, «បញ្ហាស្តីពីឯករាជភាព, សន្តិភាព, អព្យាក្រឹតភាព, ការហាមឃាត់នូវរាល់វត្តមាននៃពលទាហានឬមូលដ្ឋានយោធាបរទេស នៅលើដែនដី, ការមិនចូលរួមក្នុងសម្ព័ន្ធភាពយោធាណាមួយ», គឺគោលការណ៍ដែលត្រូវចុះលក្ខខណ្ឌក្នុងកិច្ចព្រមព្រៀងនៅក្រុងហ្សឺណែវកាលពីឆ្នាំ១៩៥៤ ស្តីពីឥណ្ឌូចិន និងក្នុងកិច្ចព្រមព្រៀងនៅឆ្នាំ១៩៦២ ស្តីពីលាវ, **គណប្រតិភូហាណូយមិនបានចុះហត្ថលេខា ជាការយល់ព្រមក្នុងកិច្ចប្រជុំទេ** ។ ដោយចូលរួមក្នុងពិភពកុម្មុយនិស្ត, គណប្រតិភូហាណូយមិនអាចត្រូវចាត់ទុកថា អព្យាក្រឹតទេ គឺដំណោះស្រាយពីបទបញ្ហាក្នុងអង្គប្រជុំ ដែលហាណូយបានបដិសេធជាច្រើនលើក ក្នុងរយៈប៉ុន្មានឆ្នាំចុងក្រោយ

នេះ ។ រយៈពេលជាងមួយឆ្នាំបន្ទាប់មក ពួកមេដឹកនាំនៃសន្និសិទកំពូលឥណ្ឌូចិន មិនបានរួមប្រជុំទៀតទេ, សន្និសិទនៅកងកុងនេះ ដែលត្រូវបានផ្តួចផ្តើមដោយសីហនុ ហើយត្រូវបានបញ្ជាដោយជួ-អេនឡាយ, ទំនងមានឥទ្ធិពលយូរអង្វែង ។

តាមរយៈវិទ្យុសម្លេងប៉េកាំង, សីហនុអំពាវនាវឥតឈប់ឈរចំពោះប្រជាជាតិខ្មែរ, ប៉ុន្តែការអាណត្តិរបស់ទាំងនេះ អាចឲ្យកត់សំគាល់ឃើញ អំពីវិធីដឹងសំនៀងដែលប្រែប្រួលខុសឆ្គាប់ប្រក្រតីពីក្រាមុនរបស់សីហនុ ។ ប៉េកាំងពុំមែនមិនដឹងថាការអំពាវនាវរបស់គាត់ គ្មានឥទ្ធិពលខ្លាំងទៅលើប្រជាពលរដ្ឋខ្មែរទេ, ប៉ុន្តែគេនៅបន្តលើកទឹកចិត្តរបស់សីហនុ ឲ្យប្រកាសជាទៀងទាត់ ព្រោះទាំងនេះរួមចំណែកយ៉ាងសំខាន់ ក្នុងល្បែងនយោបាយចិន ។ មុខងាររបស់សីហនុនៅប៉េកាំង មានលក្ខណៈផ្សេងគ្នាពីបំណងរបស់គាត់ ។ ទុកជាមានពាក្យទ្រគោះយ៉ាងសាហាវ ដែលគាត់បានប្រកាសតាមវិទ្យុសម្លេងភ្នំពេញនៅឆ្នាំ១៩៦៧ ដើម្បីប្រឆាំងជាមួយអ្នកដឹកនាំនៃបដិវត្តន៍វប្បធម៌ចិន, មានឈ្មោះថាម៉ៅ-សេទុង។ លិន-ពារ ជាដើម, ដល់ឥឡូវ, សីហនុបានមកស្ថិតលើអាសនៈជាផ្លូវការនៃទីលាន ទៀន-អាណមិន, ក្បែរភ្នំជាមួយមេដឹកនាំនៃបដិវត្តន៍នេះដដែល ។

ពួកមេដឹកនាំមិនប្រាកដជាមិនទាន់ភ្លេច នូវភាសាផ្ទុយគ្នា រវាងស្តេចសីហនុនិងពួកគេទេ, ប៉ុន្តែសុទ្ធតែបានយល់ដោយគ្រប់គ្រាន់ ដើម្បីមិនទាញយកឱកាសដែលហុចឲ្យពួកគេ នៅថ្ងៃទី១៩មីនា១៩៧០ ក្នុងពេលសីហនុជាប្រមុខរដ្ឋ ដែលធ្លាក់ពីតំណែង បានមកដល់ទីក្រុងប៉េកាំង ។ ចំពោះប៉េកាំង ជាសារៈសំខាន់មួយដែលសេចក្តីប្រកាសទាំងឡាយ ស្តីពីនយោបាយចិនកុម្មុយនិស្ត ត្រូវធ្វើឡើងដោយជនបរទេសម្នាក់, ដោយជនជាតិអាស៊ីម្នាក់ ។

សីហនុ, ដែលត្រូវបានជូនដំណើរនៅពេលនោះ ក្នុងទស្សនកិច្ចជាបន្តបន្ទាប់ពាសពេញប្រទេសចិន, បានទៅទស្សនាវប្បធម៌ដល់កូរ៉េខាងជើង ព្រមទាំងហាល្លងដង ។ នៅខែមីនា១៩៧០, សីហនុបានប្រកាសអំពីចំណង់ ដើម្បីធ្វើដំណើរទៅមជ្ឈិមបូព៌ា ហើយទៅយូហ្គោស្លាវីនៅនិទាយរដ្ឋបន្ទាប់, ប៉ុន្តែដំណើរទាំងនេះ មិនត្រូវបានអនុញ្ញាតពីប៉េកាំងទេ ។ ដោយគាប់ចិត្តមិនគាប់ចិត្ត, សីហនុត្រូវរស់នៅជិតបុគ្គលដែលគាត់ហៅថា «មិត្តដ៏ថ្លៃថ្នាំបំផុត» ៖ ជួ-អេនឡាយ ។ ទោះជាដោយសារចំណងមិត្តភាពនេះ ដែលមកទល់ថ្ងៃនោះមានចំណាស់៥៥ឆ្នាំ ក៏សីហនុប្រាកដជាគ្មានឥទ្ធិពលអ្វីទៅលើនយោបាយនៃប្រទេសចិនទេ ។ សីហនុថ្លែងដោយភាពប្រាកដក្នុងចិត្ត នូវអ្វីដែលគេខ្សឹបដាក់គាត់ ។ សីហនុមិនភ័យខ្លាចទៀតទេ គាត់បានក្លាយជាអ្នកដឹកនាំពាក្យរបស់ប៉េកាំង ហើយគាត់ដឹងថាមុខនាទីរបស់គាត់នឹងត្រូវថប់កាលណាចិនកុម្មុយនិស្តចង់សំរេច ។

ខ្ញុំបាទលើកយកឯកសារចាស់មកលាតត្រដាងឡើងវិញនេះ មិនមែនក្នុងផលប្រយោជន៍ ដើម្បីទម្លាក់ទោស ឬរិះគន់ចំពោះរឿងរ៉ាវដែលកន្លងផុតទេ ប៉ុន្តែបើគេនិយាយអំពីការសម្លាប់រង្គាលរបស់ប៉ុល-ពត និងអំពីគុណបំណាច់ដែលយួនមកដោះខ្មែរនៅឆ្នាំ១៩៧៩ សូមមេត្តាក្រឡេកមើល ដែលមិនប៉ែកាំងនិងយួនហាល្មួយបានរៀបចំទុកតាំងពីខែមីនា១៩៧០ផង ។

ដល់មកថ្ងៃទី៣០មេសា១៩៧០, កងទ័ពយួនខាងត្បូងនិងអាមេរិកាំង ចាប់ផ្តើមធ្វើអន្តរាគមន៍ប្រឆាំង«ទីជំរក»យៀកកុងនិងយួនខាងជើង នៅភូមិភាគបូព៌ានៃកម្ពុជា ។ ក្នុងអំឡុងនៃសង្គ្រាមយួន, កងពលធំឧទ្ធអ្នាគចក្រលេខ១អាមេរិកាំង គ្មានសិទ្ធិដើម្បីវាយប្រហារ «ទីជំរក» យៀកកុងនិងយួនខាងជើង នៅក្នុងទឹកដីលាវនិងកម្ពុជាទេ ។ បំរាមនេះបានធ្វើឲ្យក្តៅក្រហាយដល់ពលទាហាននិងមេបញ្ជាការនៃកងពលធំឧទ្ធអ្នាគចក្រ ដែលរងការវាយប្រហារឥតឈប់ឈរ ពីកងកម្លាំងយៀកកុងនិងយួនខាងជើង ដែលលាក់ខ្លួនក្នុងទីជំរកទាំងនេះ ។ ថ្ងៃទី១១សីហា១៩៧០, ជាទីបញ្ចប់នៃការហាមឃាត់ ។ កងពលធំឧទ្ធអ្នាគចក្រអាមេរិកាំង ចាប់ផ្តើមធ្វើប្រតិបត្តិការរួមគ្នា ជាមួយកងពលធំថ្មើរជើងយួនខាងត្បូង ដោយវាយសំរុកមកក្នុងទឹកដីខ្មែរ ។ យុទ្ធសាស្ត្រនេះដែលមានរយៈពេល២ខែ បានរុករានទៅដល់ទីជំរកយួនខាងជើងនិងយៀកកុង ។ គោលដៅសំខាន់គឺជំរកនិងមូលដ្ឋានល្អចលាក់ សំរាប់គ្រឿងអាវុធនិងស្បៀងអាហារ ដែលបានគំរាមដល់កងទ័ពអាមេរិកាំង និងសម្ព័ន្ធមិត្តយួនខាងត្បូង តាំងពីដើមដំបូងនៃជំនាន់ឆ្នាំ៦០ ។ ការវាយប្រហារនេះ ជាជោគជ័យមិនធ្លាប់មាន ។ ការរកឃើញធំបំផុតក្នុងយុទ្ធសាស្ត្រ គឺតំបន់ដែលអាមេរិកាំងឲ្យឈ្មោះថា «បុរី» ។ ក្រុមស៊ើបការណ៍ប្រចាំកងពលធំឧទ្ធអ្នាគចក្រ បានរកឃើញជំរកសំរាប់ហ្វឹកហ្វឺន និងជំរកសំរាប់តម្កល់គ្រឿងអាវុធ ព្រមទាំងស្បៀងអាហារយ៉ាងសំខាន់ ដែលលាតសន្ធឹងលើផ្ទៃដី៣គ.ម.ក្រឡា ។ ក្រោយមកគេបានរកឃើញថែមទៀត នូវឃ្នាំងចំនុះជាង១៨០ អាគារ១៨ខ្នង ដែលជារោងប្រជុំ, កន្លែងរៀនសូត្រ, កន្លែងហ្វឹកហាត់ ហើយនិងព្រមទាំងកន្លែងសំរាប់ចិញ្ចឹមសត្វផង ។ កងទ័ពយៀកកុងនិងយួនខាងជើងបានជំនឿសន្តិសុខចេញអស់ពីតំបន់នេះ ប៉ុន្តែបញ្ជីសំរាប់ផ្តល់ភស្តុភារនិងព័ត៌មានផ្សេងទៀត អាចឲ្យដឹងបានថា តំបន់ត្រូវបានប្រើជាឃ្នាំងសំរាប់តំកល់ និងជាមូលដ្ឋានសំរាប់ហ្វឹកហ្វឺនដល់ពលទាហាន ដែលត្រូវបានបញ្ជូនពីយួនខាងជើង។ សម្ភារៈសឹកដែលត្រូវប្រមូលបានពីកន្លែងលាក់នេះមាន ៖ កាំភ្លើងដៃនិងកាំភ្លើងបាញ់យន្តហោះជាង១,៥០០ដើម, មីនប្រឆាំងមនុស្ស២២ហិប, គ្រាប់កាំភ្លើងគ្យាល់និងគ្រាប់បែកដៃរាប់ពាន់គ្រាប់ និងអង្ករ៣០តោន ។ ការវាយសំរុកចូលទៅកម្ពុជា បានលទ្ធផលហួសពីការសង្ឃឹមទុក ហើយជាជោគជ័យធំបំផុតពុំធ្លាប់មានរបស់កងព-

លទ្ធផលម្តងទៀត ដែលធ្លាប់តែប្រតិបត្តិការតែនៅក្នុងដែនដីយួនខាងត្បូង ដែលជាការបំផុសឲ្យឃើញ នូវការលូកដៃរបស់រាជរដ្ឋាភិបាលខ្មែរក្នុងសង្គ្រាមនៅយួនខាងត្បូង ហើយនៅពេលប្រជារាស្ត្រខ្មែរស្ថិតក្នុងជួបប្រទះលើវិសាសកម្ម ក៏គេពុំដឹងថាមកពីហេតុអ្វី ។ ពួកនាយទាហានអាមេរិកាំងបញ្ជាក់ថា ប្រតិបត្តិការទាំងនេះបានប្រព្រឹត្តទៅដោយយឺតពេល បើគេអាចរារាំងការប្រមូលផ្តុំកម្លាំងទ័ពរបស់យៀកកុងនៅខាងក្រៅយួនខាងត្បូងបាន ច្រកចេញនៃសង្គ្រាមត្រូវមានលក្ខណៈប្រែប្រួលទៅផ្សេង ។

នៅប៉េកាំង, ក្នុងថ្ងៃទី៥ឧសភា១៩៧០, ចិនផ្តាច់ចំណងទូតពីភ្នំពេញ និងបានបង្កើត«ណាសិវរូបប្រមូលផ្តុំកម្ពុជា» ។ រាជរដ្ឋាភិបាលនៃណាសិវរូបប្រមូលផ្តុំកម្ពុជា ត្រូវបានប្រកាសឡើងដែរ ។ បន្ទាប់មក សមាសភាពនៃគណរដ្ឋមន្ត្រីត្រូវបានប្រកាសជាផ្លូវការនៅប៉េកាំង ក្នុងថ្ងៃទី១៣ឧសភា១៩៧០ ។ នាយករដ្ឋមន្ត្រីជំនួសជើងចាស់ដែលគាំទ្រសីហនុ, ប៉ែន-នុត, ឧបនាយករដ្ឋមន្ត្រី ជាសមាជិករបស់បក្សកុម្មុយនិស្តកម្ពុជា និងជាអតីតតំណាងរាស្ត្រក្នុងរាជរដ្ឋាភិបាល, ខៀវ-សំផន ។ គណរដ្ឋមន្ត្រីខ្មែរនៅប៉េកាំង ត្រូវបានផ្សំឡើងពីសមាសធាតុ ជាពួកសីហនុនិយម ។ ប៉ុន្តែ, ដល់ខែវិច្ឆិកា១៩៧៣, គ្រប់ក្រសួងរដ្ឋក្នុងរាជរដ្ឋាភិបាលនៃណាសិវរូបប្រមូលផ្តុំកម្ពុជា ត្រូវបានផ្ទេរមកនៅក្រោមការកាន់កាប់របស់មេដឹកនាំឧទ្ទាមនៅកម្ពុជារវិញ ។

ចំណែកខាងភ្នំពេញ ការប្រឈមមុខផ្នែកនយោបាយ ដើម្បីទប់ទល់អំពើឃ្លានពាណិជ្ជកម្មរបស់យួនកុម្មុយនិស្ត បានត្រូវឲ្យមានសន្តិសុខមួយស្តីពីបញ្ហាខ្មែរ នៅហ្សាការតាក្នុងថ្ងៃទី១៦-១៧ឧសភា១៩៧០ ។ សេចក្តីថ្លែងការណ៍រួមនៃប្រទេសទាំង១២ បានតម្រូវឲ្យពលទាហានបរទេសទាំងអស់ដកថយពីកម្ពុជា, ប៉ុន្តែតែអំពើ ។

នៅខែវិច្ឆិកា១៩៧០, បន្ទាប់ពីកិច្ចចរចា រវាងតំណាងយួនខាងជើងនិងតំណាងនៃបក្សកុម្មុយនិស្តកម្ពុជា ក្រុមទាំង១០នៃកម្ពុជារាជរដ្ឋាភិបាលរបស់បក្សប្រជាជនបដិវត្តន៍កម្ពុជា គឺខ្មែរយៀកមិញប្រមាណ១,០០០នាក់ ដែលបានស្នាក់នៅហាណូយ តាំងពីឆ្នាំ១៩៤៤-១៩៤៥ ចាប់ផ្តើមត្រឡប់មកកម្ពុជារវិញ ។

នៅកម្ពុជា, យៀកកុងនិងយួនខាងជើង កាន់តែមានអនុភាពខ្លាំងឡើង ដោយការគាំទ្រពីប៉េកាំង ហើយជាពិសេសពីរាជរដ្ឋាភិបាលនៃណាសិវរូបប្រមូលផ្តុំកម្ពុជាដែលមានសីហនុជាមគ្គុទ្ទេសក៍ដ៏ឆ្លើម ។ អំណើ:តទៅ, សីហនុបោះបង់ទ្រឹស្តីមួយដែលថាក្រុមបក្សព័ន្ធរបស់គាត់ ឬរាស្ត្រខ្មែរទាំងមូលតស៊ូតែឯកឯង ប្រឆាំង«ចក្រពត្តិនិយមអាមេរិកាំងនិងពួកបរិវារ» ។

នៅថ្ងៃទី២៥មិថុនា១៩៧១, សីហនុបានសារភាពនៅចំពោះមុខនៃអ្នកតំណាងរបស់ទូរទស្សន៍កាណាដា អំពីវត្តមាននៅកម្ពុជា នៃ«គ្រូបង្ហាត់យួនខាងជើងប្រមា-

ណា២,០០០នាក់ ដែលជួយជ្រោមជ្រែងដល់ក្រុមបក្សពន្លឺរបស់គាត់» ។ ចំនួនពិតនៃ កងទ័ពកុម្មុយនិស្តនៅកម្ពុជាក្នុងឆ្នាំ១៩៧១ ត្រូវបានផ្សំឡើងដោយពលទាហានខ្សែ កកុងនិងយួនខាងជើង ចំនួន៩០% ។ ចំនួន១០%សេសសល់ជាខ្មែរក្រហម ដែលស្ថិតនៅក្រោមការគ្រប់គ្រងរបស់ពួកខ្មែរកុម្មុយនិស្ត សាឡុត-សរ, ចំណែក អាតីតខ្មែរខ្សែកមិញប្រមាណ១,០០០នាក់ ដែលចេញដំណើរពីហាណូយតាមផ្លូវ លំហូរ-ជីមិញ, បានមកដល់ជាលើកទី១ក្នុងខេត្តក្រចេះ នៅខែកុម្ភៈ១៩៧១ ។ ក្រុម នេះត្រូវបានចាត់តាំងតាមមុខនាទីតូចតាច ដែលគ្មានភាពជាក់លាក់ នៅពាសពេញ កម្ពុជា ដោយក្រុមរបស់សាឡុត-សរ ។

នៅថ្ងៃទី២០កញ្ញា១៩៧១, អៀង-សារីបានទៅដល់ក្រុងប៉េកាំង ក្នុងឋានៈជា« បេសកជនពិសេសនៃកងទ័ពរំដោះរបស់រាជរដ្ឋាភិបាលរដ្ឋប្បវេណីជាតិកម្ពុជា និងរណ សិរុរុបប្បវេណីជាតិកម្ពុជា» ។ ប៉ុន្តែការពិត, មុខនាទីនេះគឺជាឃ្លាំងមើលសកម្មភាពរបស់សីហនុ និងពង្រឹងទំនាក់ទំនងរវាងចិនជាមួយបក្សកុម្មុយនិស្តកម្ពុជា ។

ដល់ទៅចុងឆ្នាំ១៩៧១, ក្រុមសេនីយ៍អាវុធហោរកាំងប៉ុនប្រមាណ១០០ កងទ័ពខ្មែរក្រហមកំពុងរីកចម្រើន, ផ្នែកយោធានិងនយោបាយ, ក្នុងចំណោមកងទ័ពខ្សែកកុង ។ ប្រពន្ធអំណាចរបស់រណសិរុរុបប្បវេណីនៅតំបន់រំដោះប្រែប្រួល ហើយពួកខ្មែរកុម្មុយនិស្តដែលប្រកាន់មាតិកាដ៏រឹងមាំឥតព្រំដែន ចាប់ផ្តើម«ក្តោបក្តាប់» ។ ពាក្យថា«រំដោះ» និង «ស្តេច» ដែលទាំងពីរនេះត្រូវបានផ្សំជាមួយសីហនុ, ពេលនោះត្រូវបាន ប្រើប្រាស់តិចជាងពេលមុន ។ បក្សកុម្មុយនិស្តកម្ពុជាចាប់ផ្តើមស្នើឱ្យយួនបញ្ឈប់ សកម្មភាពផ្នែកនយោបាយក្នុងតំបន់រំដោះ ជាទីដែលកងកម្លាំងខ្សែកកុង នៅតែមា នចំនួនច្រើនជាងខ្មែរក្រហម ។

នៅរដូវក្តៅនៃឆ្នាំ១៩៧២, ដោយមានសម្ពាធពីហង់រី-គីហ្ស៊ីហ្គ័រ ទៅលើភាគីយួន, ដំណើររប្តបន្តបន្ទាប់នៃទំនាក់ទំនងនិងកិច្ចចរចារវាងខ្មែរកុម្មុយនិស្តជាមួយយួន ជា ពិសេសជាមួយផាម-ហ៊ុន មកពីតំបន់ណាមបូ ដែលនៅក្នុងនោះ យួនទទួលបានខ្មែរ ក្រហមចរចាជាមួយលន់-លន់និងអាវេរិកាំង ដើម្បីសំរាប់សំរួលជាមួយកិច្ចចរចា យួន-អាវេរិកាំង ដែលកំពុងប្រព្រឹត្តនៅទីក្រុងហ្គីរ៉ាស ។ តាមពិត, ការទទួលបានបង្ហូររបស់យួនកុម្មុយនិស្តទៅលើខ្មែរក្រហម គឺធ្វើយ៉ាងណាដើម្បីជំរុញសហរដ្ឋអាវេរិក ឱ្យរាប់ជកកងទ័ពពិយួនខាងត្បូង ។ ពីថ្ងៃទី២៤ទៅ២៦មករា១៩៧២ មានការជួបគ្នា ម្តងទៀត រវាងសាឡុត-សរនិងផាម-ហ៊ុន ដែលបានបង្ហាញទៅសាឡុត-សរ ដូរអត្ថបទថតចម្លងស្តីពីគំរោងនៃកិច្ចព្រមព្រៀង ដែលនឹងត្រូវសំរេចយកដោយ ការចុះហត្ថលេខានៅក្រុងហ្គីរ៉ាស ក្នុងថ្ងៃទី២៧មករា១៩៧២ ថា«កងទ័ពបរទេសទាំង អស់»ត្រូវដកថយពីដែនដីខ្មែរនិងលាវ ។

ខ្មែរក្រហមបានបដិសេធ ហើយចោទប្រកាន់ទាំងល្អិតល្អន់ថា «យួនក្បត់» ព្រោះមិនយល់ដល់តំរោងរបស់យួនកុម្មុយនិស្តដែលគិតថា ៖ «បញ្ហាសំខាន់គឺយួន ត្រូវធ្វើយ៉ាងណា ដើម្បីឲ្យសហរដ្ឋអាមេរិករាប់ជិតជម្ងឺពីតំណាងមិនសម មិនទុសគ្នា ពីតំរោងដែលមិននឹងស្ងៀមបានទៀបចំនៅឆ្នាំ១៩៥៤ឯក្រុងហ្សឺណែវ ដើម្បីដេញ អាណានិគមបារាំងទេ» ។ ខ្មែរក្រហមចាប់ផ្តើមធ្វើ «បាតុកម្មប្រជាជន» ដែលត្រូវបាន រៀបចំឡើងដោយបក្សកុម្មុយនិស្ត នៅតាមតំបន់ដែលកាន់កាប់ដោយខ្មែរក្រហម ដើម្បីស្នើឲ្យយោធាភូមិយួនចាកចេញពីកម្ពុជា ។ បាតុកម្មទាំងឡាយនេះ ជាដំណើរ ចាប់ផ្តើមនៃការពិបប្រយុទ្ធព្រឹក្សា រវាងខ្មែរក្រហមនិងយៀកកុង ដូចជាការប្រ យុទ្ធទាំងឡាយដែលកើតមាននៅតំបន់ជុំវិញសៀមរាបជាដើម ។

នៅដំណាក់កាល១៩៧៧, ដោយកាត់តាមផ្លូវលំហូរ-ជីមិញ, សីហនុមកទស្សនា «តំបន់រំដោះ» ។ គាត់បានធ្វើដំណើរទៅតំបន់អង្គរក្នុងខេត្តសៀមរាប ហើយបាន ជួបថ្នាក់ដឹកនាំខ្មែរក្រហម ប៉ុន្តែគ្មានការជួបប្រាស្រ័យជាមួយប្រជាជនសោះឡើយ ។ ទន្ទឹមពេលគ្នា កងកម្លាំងយៀកកុងនិងយួនខាងជើង ដោយសំរេចតាមកិច្ចព្រម ព្រៀងនៅក្រុងប៉ារីស ចាប់ផ្តើមជំនឿសន្តិសុខពីកម្ពុជា ហើយវិលត្រឡប់ទៅរកទីតាំង នៅតាមបណ្តោយព្រំដែនខ្មែរវិញ ជាពិសេសនៅភូមិភាគឦសាន ដែលយួនយៀក មិញចាប់ផ្តើមតាំងនៅតាំងពីក្រោយសន្តិសុខនៅក្រុងហ្សឺណែវក្នុងឆ្នាំ១៩៥៤ រហូត មកទល់រយៈកាលនៃសង្គ្រាមជាមួយអាមេរិកាំង ហើយដែលនឹងក្លាយទៅជាបុព្វ- ហេតុនៃជម្លោះជាមួយរបបប៉ុល-ពត ក្រោយថ្ងៃទី១៧មេសា១៩៧៥ ។ ឧប្បត្តិហេតុ ជាមួយខ្មែរក្រហមកាន់តែកើតឡើងព្រឹក្សា ក្នុងពេលដកថយ ។

ក្នុងខណៈនោះ, បន្ទាប់ពីការផ្អាកនូវការទម្លាក់គ្រាប់បែកលើយួនខាងត្បូងនិង លាវ តាមកិច្ចព្រមព្រៀងនៅក្រុងប៉ារីស កងអាវាសចរណ៍អាមេរិកាំងបានបង្កើន ការទម្លាក់គ្រាប់បែកនៅកម្ពុជា ដោយសារការវិនិច្ឆ័យរបស់ខ្មែរក្រហម ដែលមិនព្រម ធ្វើកិច្ចចរចា និងដើម្បីគាំទ្រដល់កងទ័ពនៃសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ។ នៅថ្ងៃទី២០មិថុនា ១៩៧៧, សម្ភាហារុបនិយកម្មផ្នែកកសិកម្មនៅកម្ពុជា បានចាប់ផ្តើមឡើងតាមតំបន់ របស់ខ្មែរក្រហម ។ តំណែងទម្រង់ខាងវិស័យកសិកម្ម បានជំរុញវិស្សន្ទខ្មែរ៣០,០០០ ដាក់ ឲ្យរត់ទៅជ្រកនៅយួនខាងត្បូង, ហើយ២០,០០០ដាក់ទៀត មករស់នៅក្រោម ការគ្រប់គ្រងនៃរបបសាធារណរដ្ឋ ។ នៅ«តំបន់រំដោះ» មានការស៊ើបអង្កេតសំរាំងលើ ពួកសីហនុនិយម ទៅក្នុងចលនាប្រឆាំងជាមួយលន់-នល់ និងការបំបាត់គណៈមន្ត្រី សង្ឃ ។ ខ្មែរក្រហមសំដែងហិង្សាចំពោះសីហនុ យួន និង«ខ្មែរហាណូយ» ដែល បានត្រឡប់មកកម្ពុជាវិញ នៅឆ្នាំ១៩៧០-១៩៧២ ។ ពួកខ្មែរយៀកមិញជើងចាស់ទាំង នេះ ត្រូវបានស៊ើបអង្កេតដោយស្ងៀមស្ងាត់, ប៉ុន្តែតាមប្រព័ន្ធច្បាស់លាស់, ចេញ

ពីបក្សកុម្មុយនិស្តកម្ពុជា ។ អ្នកខ្លះបានសំរេចចិត្តដើម្បីគេចខ្លួនពីការសិរិតសំរាំងនេះ ដោយត្រឡប់ទៅប្រទេសយួនវិញជាមួយហ្វៀកកុង ដូចកាលពីឆ្នាំ១៩៥៤-១៩៥៥ ប៉ុន្តែភាគច្រើនត្រូវបានពិឃាត ដោយក្រុមរបស់សាឡុត-សរ ចំណែកខាងយួន ពួកគេកាត់បន្ថយយ៉ាងសន្លឹកសន្លាប់ នូវការបញ្ជូនអាវុធចំពោះខ្មែរក្រហម ។

នៅថ្ងៃទី១៥កក្កដា១៩៧៣ សភាអាមេរិកាំងបានបោះឆ្នោត ដើម្បីអនុម័តបញ្ឈប់ការទម្លាក់គ្រាប់បែកលើកម្ពុជា ។ តាំងពីឆ្នាំ១៩៦៩ គ្រាប់បែកប្រមាណជាង៥០ម៉ឺនតោន ត្រូវបានទម្លាក់លើកម្ពុជា ។ ជាងពាក់កណ្តាលនៃគ្រាប់នេះ ២៥៧,៤៦៥តោនត្រូវបានទម្លាក់ ចាប់ពីត្រីមាសទី១១១៩៧៣ មកទល់ខែកក្កដា១៩៧៣នេះ, ដើម្បីការពារក្រុងភ្នំពេញ ពីការវាយប្រហារផ្តាច់ព្រំត្រូវរបស់ក្រុមសាឡុត-សរនៅឆ្នាំ១៩៧៣ ។ ដល់មកថ្ងៃទី២៧សីហា១៩៧៣ ឧត្តមសេនីយ៍ស៊ីសុវត្ថិ-សិរិមតៈ បានផ្ញើរលិខិតចម្រើនទៅជួនសីហនុ ជាបងប្អូនជីដូនមួយ ដោយណែនាំសីហនុឲ្យដឹងខ្លួនចំពោះកំហុសទាំងឡាយ និងឲ្យជំនួសពីពួកកុម្មុយនិស្តអាស៊ី ។

បន្ទាប់ពីការដកថយនៃកងទ័ពហ្វៀកកុងនិងយួនខាងជើង, ខ្មែរក្រហមដែលមានពលទាហានកាន់តែច្រើន បានបើកការវាយលុកយ៉ាងធំទៅលើទីក្រុងកំពង់ចាម នៅថ្ងៃទី១កញ្ញា១៩៧៣ ដែលស្ថិតនៅចម្ងាយ២១០គ.ម.ខាងឦសាននៃក្រុងភ្នំពេញ នាត្រើយខាងលិចនៃទន្លេមេគង្គ ។ ប៉ុន្តែពួកនេះ ត្រូវបានវាយរុញច្រានថយក្រោយវិញ ដោយទទួលការទូចខាតជាទម្ងន់ បន្ទាប់ពីការប្រយុទ្ធយ៉ាងសាហាវ អស់រយៈពេលពីរសប្តាហ៍ ដែលនៅឱកាសនោះ កងនាវាចរណ៍ខ្មែរបានបំពេញមុខនាទីយ៉ាងសំខាន់ ។

ពីការប្រយុទ្ធនេះ, ខ្មែរក្រហមចង់បង្ហាញជំហរឯករាជ្យម្ចាស់ការរបស់ខ្លួន ។ ប៉ុន្តែតាមពិត ដូចជានៅថ្ងៃទី៤មិថុនា១៩៧៤, ទៀ-ឌីកថូ បានទទួលលិខិតមួយពីសាឡុត-សរ ដែលនៅក្នុងនោះ សាឡុត-សរបានអះអាងអំពី«ភក្តីភាពនៃបក្សកុម្មុយនិស្តកម្ពុជា ចំពោះមិត្តភាព ភាគរដ្ឋាភិបាល និងសាមគ្គីភាព រវាងប្រជាជនទាំងពីរ» ។

យ៉ាងណាក៏ដោយ, ការព្រួយបារម្ភរបស់សាឡុត-សរ ចំពោះឧបសគ្គទៅអនាគត និងចំពោះយួន ដែលតាំងខ្លួនជាដៃជួយអ្នកត្រួតត្រា ឬជាអ្នកបណ្តុះបណ្តាល បានជំរុញសាឡុត-សរឲ្យព្យាយាមកំចាត់ពួកកម្មាភិបាលខ្មែរដែលត្រឡប់មកពីបារណ្ណាយ ត្រូវបានសម្លាប់ចោលស្ទើរតែទាំងអស់ ។

ប៉ុន្តែ, ចំពោះមុខយួន, សាឡុត-សរបានសំដែងមិត្តភាពដូចជាតាមលិខិត ដែលគណៈកម្មាធិការមជ្ឈិមនៃបក្សពលករយួនបានទទួលពីសាឡុត-សរ នៅថ្ងៃទី៣តុលា១៩៧៤ថា ៖ «បក្សរបស់យើងដើរតាមមតិគោលនយោបាយត្រឹមត្រូវ, ប៉ុន្តែជួយជំនះរបស់យើង មិនអាចត្រូវបំបែកចេញ ពីការឧបត្ថម្ភរបស់បក្សពលករវៀតណាម

និងប្រជាជនរៀនសូត្រណាមបានឡើយ» ។ ហើយបន្ទាប់ពីការចាប់ផ្តើមនៃការវាយសំរុកផ្តាច់ព្រៃត្រលើក្រុងភ្នំពេញ នៅថ្ងៃទី១២មករា១៩៧៥, ខ្មៅ-ឌីកម្ម បានទទួលលិខិតមួយច្បាប់ទៀតពីសាឡាត-សរដែលមានន័យថា ៖ **<ជំនួយរៀនសូត្រណាមបានរួមចំណែកយ៉ាងធំធេង ក្នុងជ័យជំនះរបស់បក្សកុម្មុយនិស្តកម្ពុជា>** ។

ការវាយសម្រុកនេះមានអមបន្ត ដោយការសម្លាប់រង្គាល ទៅលើរាស្ត្រសាមញ្ញតាមតំបន់ដែលស្ថិតនៅត្រើយខាងកើតនៃទន្លេមេគង្គ, ក៏ដូចជានៅភាគខាងជើងនិងភាគខាងត្បូងនៃរដ្ឋធានីដែរ ។ ចាប់ពីថ្ងៃទី១៦កុម្ភៈ១៩៧៥, អាមេរិកាំងចាប់ផ្តើមធ្វើ<ស្ថានភាព> ដែលសំដៅផ្តល់ស្បៀងទៅក្រុងភ្នំពេញនិងកងកម្លាំងប្រយុទ្ធបន្ទាប់ពីផ្លូវតមនាគមន៍ជើងទឹកនិងជើងគោក ត្រូវបានកាត់ផ្តាច់អស់ ។

នៅថ្ងៃទី១២មិថា១៩៧៥, ឧត្តមសេនិយសុស្តែន-ហ្វែរណង់ដេស៍, ជាអគ្គបញ្ជាការនៃកងយោធពលខេមរភិបាល, បានសុំលាពីតំណែង ដើម្បីជៀសវាងការជំទាស់ជាយថាហេតុ ក្នុងកិច្ចបរិច្ចាចជាមួយខ្មែរក្រហម ។ រូបគាត់ត្រូវបានជំនួសដោយឧត្តមសេនិយសក់-ស៊ុតសាខន ដែលបានក្លាយជាធាយអគ្គសេនាធិការថ្មី ។ ពីព្រោះចាប់តាំងពីខែមិថា១៩៧៤, ឯកអគ្គរដ្ឋទូតថ្មីនៃសហរដ្ឋអាមេរិក ផ្តន-ហ្គាន់ធៀន, បានមកកាន់តំណែងនៅស្ថានទូតឯក្រុងភ្នំពេញ ។ ហ្គាន់ធៀន បានសាកល្បងរកដំណោះស្រាយស្តីពីវិបត្តិកម្ពុជាតាមកិច្ចបរិច្ចាច, ដូចបានធ្វើរួចហើយ រវាងពួកប៉ាថេត-ឡាននិងរដ្ឋាភិបាលលាវ។ រហូតដល់ចុងឆ្នាំ១៩៧៤, ហ្គាន់ធៀនបានទាក់ទងជាមួយឯកអគ្គរដ្ឋទូតបារាំង, ម៉ាលាក់, ប្រចាំការនៅប៉េកាំង ជាទីដែលស្តេចសីហនុស្ថិតនៅទីនោះ ។ ម៉ាលាក់ និងអនុប្រធាន ម៉ាឡា បានជួយជ្រោមជ្រែងហ្គាន់ធៀនឲ្យមានកិច្ចប្រជុំមួយនៅម៉ាទីនីក រវាងប្រធានាធិបតីបារាំង វ៉ាឡឺរី ហ្សឺស្កាដ ដេស្តាំង ជាមួយប្រធានាធិបតីអាមេរិកាំង ហ្សឺរ៉ាល់-ហ្វី, ដែលទាំងពីរនាក់បានអញ្ជើញស្តេចសីហនុ ឲ្យត្រឡប់មកកាន់អំណាចវិញ ។ ប៉ុន្តែសីហនុបានឆ្លើយថា ៖ **<ហួសពេលហើយ>** (ប្រសាសន៍ផ្តល់របស់ចូន-ហ្គាន់ធៀន, អតីតឯកអគ្គរដ្ឋទូតអាមេរិកាំងប្រចាំក្រុងភ្នំពេញ, ក្នុងភាពយន្តឯកសារ <ការរលំនៃក្រុងភ្នំពេញ>) ។ ពិតហើយ, ព្រោះអនាគតនៃប្រជាស្រ្តីខ្មែរនិងប្រទេសខ្មែរ បានធ្លាក់ក្នុងកណ្តាប់ដៃមិននិងយួនតាំងពីយូរលង់ ហើយគោលបំណងនៃ<មហាមិត្តតាំងពី>របស់ស្តេចសីហនុ គឺកែប្រែកម្ពុជាឲ្យទៅជារដ្ឋកុម្មុយនិស្ត, ដូច្នេះការអនុញ្ញាតសីហនុ ឲ្យមកសោយរាជ្យវិញ ជារឿងយល់សប្តិ ។

ដោយសង្ឃឹមថា ការចេញដំណើររបស់លោក នឹងបើកចំហឲ្យមានការចរចាជាមួយខ្មែរក្រហម, សេនាប្រមុខលន់-លន់បានចាកចោលទីក្រុងភ្នំពេញ ទៅកាន់ហូណូលូ, កោះហាវៃ, តាមសំណូមពរពីរដ្ឋាភិបាល ។ ចំណែកឧត្តមសេនិយសុ

កាំខ្នុរ, ជាប្រធានព្រឹទ្ធសភា, ត្រូវបានតែងតាំងជាប្រមុខរដ្ឋស្តីទី ។ ក្នុងខណៈនោះ, ខ្មែរក្រហមដំណើរការយកបានទីក្រុងអ្នកលៀង ជាទីតាំងសំខាន់ចុងក្រោយ ដែលកាត់កាប់ដោយកងទ័ពសាធារណរដ្ឋតាមដងទន្លេមេគង្គ, នៅចម្ងាយ៦០គ.ម. ខាងអាគ្នេយ៍ទីក្រុងភ្នំពេញ តាមផ្លូវជាតិលេខ១ ។ នៅថ្ងៃទី១២មេសា១៩៧៥, កងទ័ពក្រហម ចក្រ ដែលចេញពីនាវាផ្ទុកយន្តហោះនៅឈូងសមុទ្រសៀម បានមកជំនុំសសមាជិកនិងបុគ្គលិកនៃស្ថានទូតអាមេរិកាំង ។ ឧត្តមសេនីយស្នាក់នៅកាំខ្នុរ ក៏បានចេញដំណើរក្នុងពេលនោះដែរ ។ នៅថ្ងៃទី១៥មេសា១៩៧៥, ខ្មែរក្រហមចូលកាន់កាប់ទីក្រុងតាខ្មៅ នៅចម្ងាយ១០គ.ម. ខាងត្បូងក្រុងភ្នំពេញ ហើយវាយសំរុកឆ្ពោះទៅស្ថានមុនីវង្ស ព្រមទាំងអាកាសយានដ្ឋានផង ។

ស្តីពី«ជ័យជំនះ»របស់ខ្មែរក្រហម នៅថ្ងៃទី១៧មេសា១៩៧៥, តាមការអះអាងរបស់ វិលីយ៉ាម-ឌីយើ នៅក្នុងសៀវភៅ «ចិននិងវៀតណាម ៖ ប្រសគល់នៃវិវាទ», បេឃើស៍, កាលីហ្វ័រនៀ, ទំព័រ៦០, និងការអះអាងរបស់ អ៊ីសាក់ស៍ នៅក្នុងសៀវភៅឈ្មោះឈ្មោះ: «ខ្វះកិត្តិយស», ទំព័រ២៧៦ **«ពលទាហានយៀកកុង២កុងពលធំបានចូលរួមក្នុងការវាយសំរុកផ្តាច់ព្រំត្រលើក្រុងភ្នំពេញ»** ។ ចំណែក ខេ ហ្គាហ្វ័រ, អ្នកកតិកន្តសៀវភៅឈ្មោះ: «ប្រសកែវនៃរបបប៉ុល-ពតនៅកម្ពុជា», ១៩៨៧, ទំព័រ១៣៨, បានបញ្ជាក់ដោយផ្នែកទៅលើបទសម្ភាសន៍មួយនៅប្រទេសយួនថា ៖ **«កាំភ្លើងធំរបស់យួនបានចូលរួម ក្នុងការវាយលុក ដើម្បីបំបែកក្រុងភ្នំពេញ»** ។ អ្នកកតិកន្តចុងក្រោយ, ប៊ែរឆេត, ដែលបានសរសេរសៀវភៅ «ត្រីកោណចិន-កម្ពុជា-វៀតណាម» ទំព័រ១៨៨ បញ្ជាក់ថា ៖ **«នៅចុងឆ្នាំ១៩៧៤, សាឡុត-សរបានធ្វើដំណើរទៅប៉េកាំង និងហាណូយ ដើម្បីស្នើរកជំនួយយោធា ។ យួនខាងជើងបានផ្តល់កាំភ្លើងធំមធ្យម និងអ្នកបាញ់មួយចំនួន ។ ទស្សនកិច្ចនេះពុំត្រូវបានផ្សព្វផ្សាយឲ្យដឹងទេ, សាឡុតសរ-ប៉ុលពតតែងបដិសេធជាមិច្ច នូវការចូលរួមណាមួយពីយួន នៅក្នុងជ័យជំនះជាប្រវត្តិសាស្ត្រ នៅថ្ងៃទី១៧មេសា១៩៧៥នេះ»** ។

ប៉ុន្តែកត្តាធំៗដែលបានជំរុញសាឡុត-សរឲ្យសំរេចបាន «ជ័យជំនះ»ជាប្រវត្តិសាស្ត្រនេះ មាន៦ចំណុចគឺ ៖

- ១- ដោយសារសភាគនិងប្រជារាស្ត្រអាមេរិកាំងឈប់គាំទ្រសង្គ្រាម ឈប់ផ្តល់ជំនួយចំពោះសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ។
- ២- ដោយសារសហភាពសូវៀត ប្រាថ្នាឲ្យកម្ពុជាក្លាយជារដ្ឋកុម្មុយនិស្ត នៅក្នុងសហព័ន្ធតំណាចចិន តាមគំរោងរបស់អង្គការកុម្មុយនិស្តអន្តរជាតិសូវៀត ។
- ៣- ដោយសារចិនកុម្មុយនិស្ត ចង់ឲ្យកម្ពុជារបស់ប៉ុល-ពត ក្លាយជាកូនសម្លា-យរបស់គេ សំរាប់ទុកនៅក្រោយខ្នងយួន ដើម្បីទប់ទល់ជាមួយឥទ្ធិពលសូវៀត និង

ឯសំរាប់ពង្រីកឥទ្ធិពលចិននៅក្នុងប្រទេសសៀម...។

៤- ដោយសារយួនកុម្មុយនិស្ត មានបំណងឲ្យផែនការយៀកមិញ ដែលពួកគេ បានបង្កបង្កើតតាំងពីឆ្នាំ១៩៧០នៅកម្ពុជា បានទៅដល់ទីដៅ ដើម្បីឲ្យខ្មែរបានកាប់ សម្លាប់គ្នាឯងជំនួសពួកគេ ទៅតាមលទ្ធិកុម្មុយនិស្តព្រៃផ្សៃ រួចហើយខ្មែរត្រូវនៅ ក្រោមរណបយួន ។

៥- ដោយសារនយោបាយបាយដីវាងវៃនៃរាជរដ្ឋាភិបាលរួបរួមជាតិកម្ពុជា និងរណ សិរុរុបរួមជាតិកម្ពុជារបស់សីហនុ ដែលមានអនុភាពខ្លាំងក្លាលើអាកអន្តរជាតិ ។

៦- ដោយសារបញ្ជីផ្តន្ទាខ្មែរមួយចំនួន ដែលជួបប្រទះអំពើពុករលួយ អំពើផ្តាច់ ការ និងអំពើអយុត្តិធម៌ក្នុងសង្គមខ្មែរ ហើយនឹកមមែដល់ភាពស្អាតស្អំ ស្មើភាពគ្នា នៅក្នុងទ្រឹស្តីនៃលទ្ធិម៉ាកស៊ីស-ឡេនីនីស្ត ។

ក្តីទាំងប្រាំមួយ ដែលសុទ្ធតែជាមធ្យោបាយសំរាប់សំរួលដល់អំពើល្មោធពាន របស់សត្រូវយួន បានបាក់សង្កត់ព្រមគ្នាមកលើប្រជារាស្ត្រខ្មែរ នៅពេលដែលរា- ស្ត្រខ្មែរ ត្រូវបានបណ្តេញចេញពីផ្ទះសំបែង ពីទីក្រុង ដោយចោលទ្រព្យសម្បត្តិ ដោយបែកបាក់គ្រួសារ តាមរបៀបព្រៃផ្សៃរកទីបំផុតគ្មាន ។ អ្វីដែលខ្ញុំបាទបានឃើ ញច្បាស់ប្រាកដ គឺវិធានការណ៍៤ ក្នុងចំណោមវិធានការណ៍៥ ដែលសត្រូវយួន ធ្លាប់បានប្រើ សំរាប់បំបាត់ពូជខ្មែរ នៅមុនសម័យអាណានិគមបារាំង, បានចាប់ផ្តើម ដំណើរការជាស្វ័យប្រវត្តិដូចជា ៖

- ★ **វិធានការណ៍ទី១** ៖ «បំផ្លាញពុទ្ធសាសនា» ឬព្រលឹងខ្មែរ
  - មានការចាប់ផ្តើមព្រះសង្ឃ ទូទាំងប្រទេស ។
  - ប្រមូលពុទ្ធបដិមាករបោះចោលក្នុងស្រះ ឬវាយកំទេចចោល តាមទ្រឹស្តីថា «ព្រះមួយអង្គ ស៊ីម៉ង់មួយបាវ» ។
  - ដុតបំផ្លាញគម្ពីរ សាស្ត្រា និងសៀវភៅធម៌ ។
  - រុះរើបំផ្លាញក្នុងវិហារ យកទៅធ្វើសំណង់ផ្សេងៗ ឲ្យយកដែកសរសៃ ។
- ★ **វិធានការណ៍ទី២** ៖ «បំផ្លាញសម្បត្តិធម្មជាតិខ្មែរ» ឬសំណង់ក្នុងប្រទេស ឬ សាច់ ឈាម សរសៃខ្មែរ ។
  - កាប់បំផ្លាញព្រៃឈើ ធ្វើដីដំណាំថ្មី ដោយទុកដីស្រែចំការចាស់ចោលទំនេរ។
  - ផលដំណាំត្រូវលិចលង់ដោយទឹកជំនន់ ដែលបណ្តាលពីទំនប់ ។
  - សត្វពាហនាៈគោក្របីត្រូវស្លាប់ ក្នុងក្បួនរទេះដឹកជញ្ជូន ឬដោយការភ្ជួររាស់ ទាំងព្រឹកទាំងល្ងាច ។
  - ផ្ទះសំបែង, សាលារៀន, អាគារនានា ត្រូវរុះរើយកទៅសង់មន្ទីរសំរាប់កម្មាភិ បាលនៅក្នុងព្រៃ ។

- ផ្លូវថ្នល់ ស្ពានតូចធំ ត្រូវបានបំផ្លាញខ្លួនអស់ តាំងពីពេលសង្គ្រាម ។
- ★ **វិធានការណ៍ទី៣** ៖ «បំបាត់មេដឹកនាំខ្មែរ» ឬមាត់ ច្រមុះ ត្រចៀក ភ្នែក ខ្នុរ-ក្បាលខ្មែរ
- មន្ត្រី អ្នករដ្ឋការតូចធំ ខ្ញុំរដ្ឋការ ត្រូវបានប្រមូលទៅសម្លាប់ចោលទាំងក្រុម ។
- ឆាយទាហាន ឆាយទាហានរង គ្រប់បណ្តាស្តី ត្រូវបានប្រមូលទៅទទួល«សម្តេចធំ» ហើយត្រូវស្លាប់គរជើងគ្នា ។
- បញ្ជាវន្ត ឆិស្សិត សិស្សថ្នាក់ទីបញ្ចប់ សុទ្ធតែត្រូវបានចាត់ទុកជាខ្មែរសង្វាក់សេ.អី.អាអាមេរិកាំង ត្រូវស្លាប់ទាំងរណ្តៅ ។ ចំណែកសិស្សថ្នាក់បញ្ចប់ បានទទួលពាក្យណែនាំថា «ចើងបានបាក់អង ឬបាក់ខ្ទប់ ត្រូវលើកទំនប់ ឬជីកប្រឡាយ» ។

★ **វិធានការណ៍ទី៤** ៖ «បំបាត់ប្រជារាស្ត្រខ្មែរ» ឬដៃជើង អង្គប្រាណខ្មែរ

• ប្រជាជនថ្មីទាំងអស់ជាលើយសិក ជាអ្នកចាញ់សង្គ្រាម និងជាខ្មាំង ព្រោះមិនបានចូលរួមជាមួយបដិវត្តន៍ឲ្យទាន់ពេល ។ កំហុសសូម្បីត្រឹមពាក្យមួយម៉ាត់ អាចត្រូវកាត់ទោសដោយចៅក្រមក្មេងៗ, អាចត្រូវប្រហារជីវិតដោយពេជ្រៀយាតក្មេងៗ។ ទាំងអស់គ្នាត្រូវធ្វើ«ពលកម្ម» ដោយគ្មានពេលម៉ោងកំណត់ គ្មានសំលៀកបំពាក់, គ្មានចំណីអាហារ និងថ្នាំសង្កូវគ្រប់គ្រាន់ ។ ការបាត់បង់សេរីភាពទាំង១០០ភាគរយរបស់ប្រជារាស្ត្រខ្មែរ នៅជំនាន់នោះស្ថិតនៅត្រង់ ៖ «ឃ្លានមិនហ៊ានមាត់, ឈឺមិនហ៊ានថ្ងូរ និងស្លាប់មិនហ៊ានយំ» ។

ប្រជាជនចាស់មួយចំនួន ដែលដើរមិនទាន់«កងប្រវត្តិសាស្ត្រ» ក៏ត្រូវបានចាត់ទុកជា «ខ្មាំង» ដូចគ្នា ។

ចំណែក **វិធានការណ៍ទី៥** គឺ «បញ្ចូលជនជាតិយួន» លោកអ្នកអាណតិ៍បានឃើញក្នុងដំណាក់កាលមួយទៀត ក្រោយថ្ងៃទី៧មករា១៩៧៩ ។

នៅទីបំផុត, កម្មាភិបាលនិងយោធាដែលបានបំរើបដិវត្តន៍ ក៏ជាខ្មាំងដែរ, ព្រោះតែពាក្យចោទប្រកាន់ថា «ក្បាលយួនខ្លួនខ្មែរ» ឬ«អាយ៉ងយួន» ។ ប៉ុន្តែតាមពិត ក្នុងផ្លូវខ្មែរក្រហមនិងផ្លូវរណសិរ្ស, ទាំងដើមចោទទាំងចុងចោទ, ពីថ្នាក់ទាបបំផុតដល់ថ្នាក់កំពូល សុទ្ធជា«អាយ៉ងយួន»ទាំងអស់, ព្រោះយួនជាអ្នកបណ្តុះបណ្តាល ជាអ្នកឲ្យជំនួយ ក្នុងបំណងសំរាប់បំរើផលប្រយោជន៍របស់យួន ហើយមិនដែលឃើញខ្មែរទាំងអស់នេះ បានធ្វើចៅហ្វាយលើយួនទេ ។ ខ្មែរក្លាយជាសត្រូវរវាងខ្មែរ គ្នាឯងពេញប្រទេស រហូតដល់សព្វថ្ងៃ ដោយសារនយោបាយរបស់ទមិទ្យ អនុវត្តិយកមួយនិស្ត ដែលហូរ-ជីមិញបានយកមកបង្រៀនដល់ខ្មែរ ដូចពាក្យស្លោកក្នុងពុទ្ធនិយាយថា ៖ «ក្តែកពាំផ្តែល្វា រាយគ្រប់ស្រុក តំណទៅមុខ អ្នកស្រុកស្រែកយំ»

ពិតហើយ, សត្វក្អែកគឺអ្នកដើរយោសនា បញ្ចុះបញ្ចូល ឱបាយកោកកាក ដែលនិយមតែសំលៀកបំពាក់ជាឱបខ្មៅ ។ បន្ទាប់មកផ្ទៃល្វា គឺទ្រឹស្តីកុម្មុយនិស្ត ដែលអ្នករាងអំពីភាពស្អាតស្អំ សំបូរបែប ស្មើភាព មហាអស្ចារ្យជាដើម, ប៉ុន្តែដូចពាក្យឧបទ្ទេសខ្មែរមួយឃ្លាទៀតថា ៖ «លោកថាព្យាដង សំបកក្រៅហោង ភ្លឺផ្អែកយល់យង់ រីឯក្នុងផ្ទៃ សឹងតែមមង់ ក្រាស់ក្រែកនៅក្នុង ឆ័យនោះសោតណា» ។ ចំណែកអ្នកស្រុកស្រែកយំនោះ ដោយហេតុអ្វី ? គឺដោយសារបុណ្យខ្មោចមួយ ដែលមានសាកសពជិតបីលាននាក់ ។

គ្មាននរណាម្នាក់ទទួលខុស ចំពោះមហាវិនាសកម្មនេះ ឮយ៉ាងហោចណាស់ ភ្ញាក់រលឹកអំពីកំហុស ហើយរាប់សុះសួររកនរណាបាប ដើម្បីបញ្ចប់អំពើល្អានពានរបស់យួនឡើយ ។ ដូចជាក្នុងបទសម្ភាសន៍មួយ ដែលហ្សឺន-ឡាតូឡើវ បានចោទសំនួរទៅនរណាម្នាក់ថា ៖ «នៅឆ្នាំ១៩៧០, ហេតុអ្វីបានជាសម្តេចជួយជ្រោមជ្រែងក្រុមប៉ុល-ពត ឲ្យទទួលបានជ័យជំនះ ដែលបានបណ្តាលឲ្យស្រ្តីខ្មែរស្លាប់ជាងពីរលាននាក់ ? » ។ ចម្លើយ «ព្រោះខ្ញុំកុរុណាមិនដឹងថា ក្រុមប៉ុល-ពតសាហាចព្រៃផ្សៃដូច្នោះ» ។

ក្រោយជ័យជំនះជាប្រវត្តិសាស្ត្រនៅថ្ងៃទី១៧មេសា១៩៧៥, ដោយប្រមូលឈប់ឈរនឹងពួក«អាយ៉ងយួន», ប៉ុល-ពតសម្លាប់កម្ពុជា ជាមួយការសិរិតសំរាំង «ខ្មាំង»នៅទូលស្រែង ឬត្រពាំងក្រឡឹងទី២, ដោយហេតុថា នៅក្នុងបក្សកុម្មុយនិស្តកម្ពុជា, នៅមុនឆ្នាំ១៩៦៦ មានឈ្មោះថា បក្សពលករកម្ពុជា, ហើយមុនសមាជបក្សលើកទី២ នៅឆ្នាំ១៩៦០ មានឈ្មោះថា បក្សប្រជាជនបដិវត្តន៍កម្ពុជា មានខ្មែរក្រហមពីរប្រភេទ ដែលតាំងខ្លួនជាអ្នកជាតិជនជាតិដើមដូចគ្នា, ប៉ុន្តែមួយក្រុមជាមិត្តភក្តិកុម្មុយនិស្តមកពីប្រទេសបារាំងឬសៀមជំនាន់ឆ្នាំ៥០, មួយក្រុមទៀត ជាខ្មែរយៀកមិញជំនាន់ឆ្នាំ៤០ ។ ក្រោយជ័យជំនះ, ខ្មែរក្រហមជាមិត្តភក្តិ ភាគច្រើនបានកាន់កាប់មុខតំណែងក្នុងរដ្ឋប័ណ្ណបក្សនៅភ្នំពេញ ដូចជាខៀវ-សំផន, សុន-សេន, អៀង-សារី, ឆន-ជា, ប៉ុល-ពតជាដើម, ហើយខ្មែរក្រហមជំនាន់យៀកមិញ ភាគច្រើនចូលកាន់កាប់មុខនាទី ជាកម្មាភិបាលបក្ស នៅតាមភូមិភាគឬតំបន់ ដូចជា ជូ-ចិត្ត លេខាធិការនៅភូមិភាគបស្ចឹម, មូល-សម្បត្តិ (រស់-ញឹម) លេខាធិការនៅភូមិភាគពាយ័ព្យ, សោ-ភឹម លេខាធិការនៅភូមិភាគបូព៌ា, ណី-សារ៉ាន (យ៉ា) លេខាធិការនៅភូមិភាគឦសាន, ព្រំ-សម្បត្តិគណបញ្ជាការកងពលធំ១៧១, កែវ-មុនី, កែវ-មាសជាដើម។

វិបត្តិផ្ទៃក្នុងរបស់ខ្មែរក្រហម បានចាប់ផ្តើមនៅពេល ដែលទស្សនាវដ្តីយុវកក (យុវជនកុម្មុយនិស្តកម្ពុជា) របស់បក្ស បានចុះផ្សាយអត្ថបទ១០០១៧ ដើម្បីរំលឹកដល់ឆ្នាំខួបទី២៥របស់បក្ស ដោយបើកកាយឡើងវិញ អំពីការបង្កបង្កើតបក្សប្រ-

ជាជនបដិវត្តន៍កម្ពុជានៅឆ្នាំ១៩៧១ ។ ចំណែកប៉ុល-ពតទើបនឹងឡើងលើនាវាហ្សា ម៉ែក ដាក់ពងផែ ម៉ាស៊ីយ៍ ក្នុងថ្ងៃទី១៥ធ្នូ១៩៧២ ដើម្បីត្រឡប់ទៅកម្ពុជាវិញ ហើយបានទៅដល់ភ្នំពេញ នៅពាក់កណ្តាលខែមករា១៩៧៣ ។ ចាប់ពីឆ្នាំ១៩៧៤, ឯកសារបក្សបានចាត់ទុកសមាជិខ្លះរបស់បក្សនៅឆ្នាំ១៩៦០ ដែលបានប្តូរឈ្មោះ<បក្សប្រជាជនបដិវត្តន៍កម្ពុជា> មកជា<បក្សពលករកម្ពុជា> ជាសមាជិខ្លះ គឺអ្វីដែលបានប្រកាសពីការសើរើប្រវត្តិបក្ស ដែលផ្តល់មុខនាទីកាន់តែធំជាងទៅប៉ុល-ពត ។

ក្នុងសម័យប្រជុំនៅខែមិថុនា១៩៧៦, គណៈកម្មាធិការអចិន្ត្រៃយ៍បញ្ជាក់ថា ៖ « សូមកុំពោលដល់ឆ្នាំ១៩៥១, សូមកាត់ប្រសគល់នេះចេញ» ។ នៅខែតុលា១៩៧៦, បន្ទាប់ពីការឃុំឃាំង កែវ-មាស និង ណី-សារ៉ាន នៅទួលស្នែង, អត្ថបទមាតិកាទំព័របញ្ជាក់ថា ៖ បក្សត្រូវបានបង្កើតឡើងនៅឱកាសសមាជ<ទី១> ក្នុងឆ្នាំ១៩៦០ ដោយបន្ថែមថា ៖ <យើងត្រូវកំណត់ប្រវត្តិបក្សឡើងវិញ, តាមលក្ខណៈដែលបក្សមានភាពបរិសុទ្ធនិងឥតខ្ចោះ>, បានន័យថាគ្មានសមាសធាតុ <យួន> ដែលបាន <ឈាន>មុនប៉ុល-ពត ។

គឺសេចក្តីសំរេចរបស់ក្រុមប៉ុល-ពតនេះហើយ ដែលបានបង្កភាពទោមនស្សក្នុងមជ្ឈដ្ឋាននៃខ្មែរយៀកមិញ និងក្នុងសំណាក់យួនជា<ត្រដើម>, ដែលបានព្យាយាម ដើម្បីរុញច្រានពួកខ្មែរកុម្មុយនិស្តឲ្យទទួលបានជោគជ័យ ដើម្បីទុកជា<រណប>របស់គេ សំរាប់យកលេសដើម្បីប្រើសិទ្ធិក្នុងការត្រួតសង្កត់លើកម្ពុជា ដូចទម្លាប់របស់យួនជាហូរហែក្នុងប្រវត្តិសាស្ត្រ ។ បក្សកុម្មុយនិស្តយួនកាន់តែយល់ច្បាស់ពីនិន្នាការរបស់ក្រុមប៉ុល-ពត ដែលពិតជាប្រែក្រឡះទៅរកប៉េកាំង ហើយយោលតាមវិបត្តិចិន-សូវៀតដែលឆេះង ជាគ្រោះថ្នាក់មួយចំពោះសន្តិសុខរបស់យួនលើកម្ពុជាមិននៅជា<រណប>របស់ហាណូយ ។ ដូច្នេះ ដោយផ្សំជាមួយផែនការរបស់សូវៀត ដែលចង់ពង្រីកឥទ្ធិពលមកលើកម្ពុជានៅក្រោយជ័យជំនះរបស់យួនខាងជើងទៅលើយួនខាងត្បូង នៅថ្ងៃទី៣០មេសា១៩៧៥ ព្រមទាំងគំនិតផ្តួលរំលំរបស់ហាណូយដែលចង់លេបកម្ពុជាផង យួនចាំបាច់ត្រូវតែរំលំប៉ុល-ពត ដោយប្រើខ្មែរក្រហមយៀកមិញជាមធ្យោបាយ ។

ដោយមានភស្តុតាងដែលក្រុមប៉ុល-ពតចាប់បាន, ប៉ុល-ពតចាប់ផ្តើមការសិរិគសំរាំងលើកម្មាភិបាលជំនាន់យៀកមិញ តាំងពីក្នុងជួរនៃបក្ស រហូតដល់ភូមិភាគ, តំបន់, ស្រុក និងសង្កាត់ ដែលបានសន្មត់ជា<អយ័ងយួន> ។ ចំណែកកម្មាភិបាលខ្មែរក្រហម ទាំងជំនាន់ចាស់ ទាំងជំនាន់ថ្មីនៅតាមភូមិភាគ, តំបន់, ស្រុក និងសង្កាត់ ទាំងនោះ ក៏ខំកំចាត់<ខ្មាំងវណ្ណៈ>, <ខ្មាំងបដិវត្តន៍>ដែរ, បានន័យថា ប្រជាពលរដ្ឋសាមញ្ញទាំងចាស់ទាំងថ្មីដូចគ្នា, តាមវិធានការណ៍<ក្តៅ>នៃអាជ្ញាបញ្ជារបស់បដិវត្តន៍ដូច

គ្នា ។ រួមផ្សំជាមួយបរាជ័យនៃផែនការ <បីគោនមួយហិកតា> និងគំរោងសំរាប់អភិវឌ្ឍន៍ផ្នែកសេដ្ឋកិច្ច <មហាលោតផ្ទះ> ផ្សេងៗទៀត, កម្មាភិបាលជាអ្នកទទួលខុសត្រូវដ៏ច្រើននិងប្រជាពលរដ្ឋ ជាអ្នកបង្កបង្កើតផល ត្រូវក្លាយជាកម្មវត្ថុនៃការសវិតសំរាំងរបស់ប៉ុល-ពត ។

លទ្ធិកុម្មុយនិស្តដែលហូ-ជីមិញបានយកមកសាបព្រួសនៅកម្ពុជា មានអនុភាពសក្តិសិទ្ធិមុតថាជាងផ្ទៃដីរបស់បុរេបុរសរបស់យួន នៅមុនសម័យអាណានិគមបារាំង ហើយខ្លាំងក្លាជាងគ្រាប់កាំភ្លើងដែលយួនមិនចាំបាច់យកមកបាញ់ ដើម្បីសម្លាប់ជីវិតខ្មែរដោយផ្ទាល់ដៃ ។ សូមជំរាបថា លទ្ធិកុម្មុយនិស្តដែលយួនបានបញ្ចូលមកកម្ពុជា <ជាលទ្ធិកុម្មុយនិស្ត-ទ្រេនីនីស្តដែលបរិសុទ្ធបំផុត តឹងរឹងបំផុត ដឹងដាច់អហង្ការបំផុត ក្នុងយុគសម័យបដិវត្តន៍យើងនេះ> (ដេវីឌ-ភី ឆេនឡឺវ) ។ ចំណែកនៅប្រទេសនៃសត្រូវស្មារតីរបស់ខ្មែរវិញ ហូ-ជីមិញជាអ្នកកាត់លទ្ធិម៉ាកស៊ីស្ត ដែលលាយទុំជាមួយទ្រឹស្តីរបស់ទស្សនវិទូបុរាណចិន <ខុងជឺ> (Le Marxisme teinté de Confucianisme) ដោយធ្វើការកែប្រែឡើងវិញទៅតាមមូលដ្ឋាននៃវប្បធម៌ជាតិ, ប្រពៃណី, សីលធម៌ជាដើម ។ នៅកម្ពុជា, ខ្មែរយៀកមិញនិងបញ្ជីវត្តកុម្មុយនិស្តបានធ្វើបដិវត្តន៍ ដើម្បីសំដៅតែបំរើខ្មោច កាលីម៉ាក្ស៍, ទ្រេនីនី, ម៉ៅ-សេខុង និងហូ-ជីមិញប៉ុណ្ណោះ គឺមិនមែនបំរើប្រជាពលរដ្ឋខ្មែរទេ ដោយយកជីវិតខ្មែររាប់លាននាក់ ដែលបក្សរំដោះបាន និងដែលត្រូវបានសន្មតថាជា <ឧបករណ៍> របស់បក្ស ធ្វើជាមធ្យោបាយ ដើម្បីសំរេចគំនិតយល់សង្ឃឹមរបស់ពួកខ្លួន ហើយដោយបោះបង់ព្រះពុទ្ធសាសនា ដែលជាព្រលឹងខ្មែរចោល ។ ក៏មិនខុសគ្នាប៉ុន្មានពីស្តេចខ្មែរមួយចំនួន ដែលខំច្បាំង ខំពឹងកម្លាំងពីបរទេស ឲ្យមកបង្ហូរឈាមខ្មែរស្លុតត្រង់ ដើម្បីតែរាជបល្ល័ង្កខ្មែរ ។

ពួកបញ្ជីវត្តឆ្លែងនិយមខ្មែរ ដែលត្រឡប់ពីបរទេសវិញ នាំគ្នាតាំងខ្លួនជាបញ្ជីវណ្ណជាឱបខ្មៅ ហើយនាំគ្នាបង្កត់បាយដល់ប្រជាពលរដ្ឋស្លុតត្រង់ដែលជាម្ចាស់ស្រែម្ចាស់ស្រូវ ដែលធ្លាប់ផ្តល់អាហាររូបករណ៍ជូនអស់លោក ដើម្បីទៅបន្តិវិជ្ជាជាដំបូងនៅបរទេស ហើយជាពិសេសដែលធ្លាប់ទទួលបានការជិះជាន់ តាំងពីរាប់សតវត្សមកហើយ ។ បន្ទាប់មក, បញ្ជីវណ្ណកន្តបជាឱបខ្មៅយើង មើលឃើញប្រជាពលរដ្ឋដែលហៅហាត់ ស្រែកឃ្លាន ឈឺចាប់ ភ័យភ័យស្លុត ថាជា<ខ្លាំង> ដែលប្រឆាំងជាមួយនយោបាយអមនុស្សធម៌ ជាមួយបដិវត្តន៍ដ៏មហាលីលារបស់ពួកខ្លួន ដូចក៏តាំងធ្វើទារុណកម្ម កាប់សម្លាប់ជាតិសាសន៍ដងជំនួសយួន រហូតទាល់តែធ្លាក់ខ្លួនជាបញ្ជីវណ្ណនៅស្រុកលែងបាន, ទីបំផុតត្រូវទៅសម្លឹងនរណានៅតាមព្រៃ ហើយក្លាយខ្លួនជាបញ្ជីវណ្ណដើមឈើរហូតដល់សព្វថ្ងៃ ។ សរុបទៅ, ដោយរួមផ្សំជាមួយសង្គ្រាម

ដើម្បីជំនួយយកអំណាច ដែលត្រូវបានបង់នៅឆ្នាំ១៩៧០, បដិវត្តន៍នៅកម្ពុជាដែល
លតស្តីពីបាត<ដៃទទេ> បានសំរេចជោគជ័យនៅត្រឹម<ពោះទទេ> ហើយទីបញ្ចប់
ហៀបដឹងបានឈានដល់<ដីទទេ> ។

ក្រៅពីវិបត្តិផ្នែកនយោបាយផ្ទៃក្នុង កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យរបស់ប៉ុល-ពតមាន
វិបត្តិផ្នែកនយោបាយខាងព្រំដែនជាមួយយួន ។ រដ្ឋាភិបាលប៉ុល-ពត បានទាមទារ
ឲ្យយួនប្រគល់ដែនសមុទ្រ, កោះ និងដែនដីខ្មែរនៅភូមិភាគឦសាន ដោយធួល
កាន់កាប់ដោយរំលោភមកខ្មែរវិញ ។ **ប៊ីសប្តាប៍ក្រោយជ័យជំនះលើក្រុងភ្នំពេញ ពី
ថ្ងៃទី៤ទៅ១០ឧសភា១៩៧៥ កងទ័ពខ្មែរក្រហមបានវាយដណ្តើមយកកោះត្រល់ និង
កោះថ្មដូពីយួន ។** បន្ទាប់ពីបានវាយយកកោះទាំងពីរនេះហើយ កងនាវាចរណ៍យួន
បានវាយយកកោះខ្មែរមួយបន្ថែមទៀត ។ នៅខែមីនា១៩៧៥ គណប្រតិភូកម្ពុជា
ប្រជាធិបតេយ្យ ដឹកនាំដោយសាឡុត-សរ, ឌួន-ជា និងអៀង-សារី បានទៅទស្សនា
ទីក្រុងហាណូយ ។ ភាគីខ្មែរបានស្នើរកសន្តិសញ្ញាជាមិត្តភាព ប៉ុន្តែយួនមិនបាន
ឆ្លើយតបទេ ទំនងជាយួនពេញចិត្តក្នុងការពង្រីកពង្រឹង <ទំនាក់ទំនងពិសេស> ដែល
ពួកគេខំយកចិត្តទុកដាក់ ដើម្បីបង្កបង្កើតជាមួយកម្ពុជាពីត្រាមន ។ ប៉ុន្តែ, ដល់ថ្ងៃ
ទី៦សីហា១៩៧៥ **យួនប្រគល់កោះអាចម៍សេះមកខ្មែរវិញ** ក្នុងឱកាសទស្សនកិច្ច
របស់គណប្រតិភូនៃបក្សកុម្មុយនិស្តយួន ដឹកនាំដោយ ឡេ-យន់ ។ បន្ទាប់មក នៅ
ថ្ងៃទី៤កញ្ញា១៩៧៥, ស្តេចសីហនុត្រឡប់មកកម្ពុជាវិញ ក្រោយពីសម័យប្រជុំនៅ
អង្គការសហប្រជាជាតិ ដែលមានការតែងតាំង ជួន-ប្រសិទ្ធ ជាតំណាងខ្មែរនៅទី
នោះ ។

នៅថ្ងៃទី១៥កញ្ញា១៩៧៥, រដ្ឋទូតយួនខាងជើង ផាម-វ៉ាន់បា ដែលបានដឹកនាំ
សាឡុត-សរឲ្យចូលក្នុងបក្សកុម្មុយនិស្តតំណាងចិននៅឆ្នាំ១៩៥៣ បានត្រឡប់មកតាំង
ស្ថានទូតនៅភ្នំពេញវិញ ។ ទោះបីយ៉ាងណា, ក៏ឧប្បត្តិហេតុរវាងកងទ័ពខ្មែរក្រហម
និងយួន បានកើតឡើងតាមបណ្តោយព្រំដែននៃភូមិភាគឦសាន ។ មកដល់ថ្ងៃទី
៤ទៅទី១០ឧសភា១៩៧៦ មានការជួបប្រាស្រ័យរវាងមេដឹកនាំខ្មែរនិងយួននៅក្រុង
ភ្នំពេញ ដើម្បីរៀបចំសន្តិសិទ្ធមួយ ក្រោងទុកក្នុងខែមិថុនា សំរាប់ដោះស្រាយបញ្ហា
ស្តីពីព្រំដែន ។ គណប្រតិភូទាំងពីរមិនចុះសំរុងគ្នា ក្នុងបញ្ហាខាងព្រំដែនសមុទ្រ ។
គណៈកម្មាធិការចម្រុះសំរេចចិត្ត ដើម្បីធ្វើទំនាក់ទំនងតាមបណ្តោយព្រំដែន ។ ប៉ុន្តែ
កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យបានបញ្ឈប់ការពិភាក្សា ហើយជំនួបប្រាស្រ័យសំរាប់ខែមិថុនា
ពុំត្រូវបានប្រកាន់យក ។ ថ្ងៃទី១៨កញ្ញា១៩៧៦ ជាទិវានៃមរណភាពរបស់ម៉ៅ-
សេទុង ។ ក្នុងសុន្ទរកថាផ្សាយតាមវិទ្យុភ្នំពេញ ជាវិទ្យុកាងមរណទុក្ខ, ប៉ុល-ពតប្រកាសថា
<អង្គការ> ដើរតាមមាតិកាស៊ីស្ត-ខ្មែរនិយម ហើយសោមនស្សលើចំ-

ណាង <ភាគរ>ជាមួយបក្សកុម្មុយនិស្តចិន ។

សញ្ញានៃការចាប់ផ្តើមនូវវិបត្តិរវាងចិននិងយួន ប្រហែលកើតឡើងនៅថ្ងៃទី ១៤ ធ្នូ ១៩៧៦, ពីព្រោះក្នុងសមាជទីវនៃបក្សពលករយួន ដែលត្រូវបានប្តូរឈ្មោះ ទៅជាបក្សកុម្មុយនិស្តយួន, ទាំងគណប្រតិភូចិនបុគ្គលណាប្រតិភូខ្មែរ ពុំបានទៅចូល រួមក្នុងពិធីនេះទេ ។ វត្តភ្នំដែលនិយមខាងចិន ត្រូវបានជម្រុះចេញពីប្រព័ន្ធអំណាច នៃបក្សកុម្មុយនិស្តយួន ហើយទស្សនកិច្ចរបស់ឡៅ-យន់ តាំងពីខែកញ្ញា ១៩៧៥ នៅប៉េកាំង ពុំមានភាពកក់ក្តៅពីចិនទេ ។

ចំពោះសកម្មភាពនៃការជ្រៀតចូលរបស់ចិនទៅក្នុងប្រទេសសៀម តាមរយៈ ប៉ុល-ពត គឺឧប្បត្តិហេតុធ្ងន់ធ្ងរជាច្រើនបានកើតមាន តាមព្រំដែនខ្មែរនិងសៀម បៅថ្ងៃទី២២ ធ្នូ ១៩៧៧ ។ ក្នុងអំឡុងនៃរយៈកាលនេះ បក្សកុម្មុយនិស្តកម្ពុជាបានរៀប ចំសហប្រតិបត្តិការសម្ងាត់ ជាមួយក្រុមទ័ពព្រៃបះបោរនៃបក្សកុម្មុយនិស្តសៀម ដែលបានអនុញ្ញាតឲ្យតាំងមូលដ្ឋាននៅក្នុងដែនដីខ្មែរ ។

វិបត្តិជាមួយយួនកើតមានជាបន្តបន្ទាប់ រហូតដល់ថ្ងៃទី៣១ ធ្នូ ១៩៧៧ ដែលភ្នំពេញ បានសំរេចចិត្តផ្តាច់ចំណងទូតពីយួន ដោយប្រកាសអំពីការវាតទីរបស់យួន និង គំរោងការរបស់យួនសំរាប់<សហព័ន្ធតំណាចចិន> ។ នៅដើមខែមករា ១៩៧៨, ទោះជាពលទាហានយួន៦កងពលធំ ចូលធ្វើប្រតិបត្តិការក្នុងដែនដីខ្មែរ ត្រង់ព្រំដែន ភាគខាងកើត ក៏កងទ័ពកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យនៅតែបន្តជំរុលទៅភាគខាងត្បូង ។ នៅដើមឆ្នាំ ១៩៧៨, ចិនបញ្ជូនថវិកាសំរាប់ មានកាំភ្លើងធំ៣០០ម.ម. និងកាំ ភ្លើងប្រឆាំងរថក្រោះឲ្យភ្នំពេញ ។ មកដល់ពេលនោះ, កម្លាំងប្រយុទ្ធសរុបនៃភាគីទាំង ពីរ កើនលើសពី៩០.០០០នាក់ ។ កងទ័ពខ្មែរវាយបកទៅវិញ ហើយយួនដកថយ ប៉ុន្តែការដកថយនេះ ត្រូវបានចាត់ទុកដោយវិទ្យុភ្នំពេញ នៅថ្ងៃទី៦ មករា ១៩៧៨ ជា<ជ័យជំនះទាំងស្រុង>របស់កងទ័ពប្រជាធិបតេយ្យ ហើយកម្ពុជាបន្តបញ្ជូនផ្គត់ ផ្គង់ដោយប្រើកាំភ្លើងធំ៣០០ម.ម. ទៅលើខេត្តចូរដុំក និងតាយនិញ រហូតដល់ទស្សនកិច្ច របស់យ៉ា-ដៀងយ៉ាប់នៅទីនោះ ក្នុងថ្ងៃទី១៩ មករា ១៩៧៨ ។

ចំណែកខាងប្រទេសសៀម ដើម្បីស្វែងរកភាពប្រក្រតីខាងទំនាក់ទំនងផ្លូវទូត រវាងប្រទេសទាំងពីរ រដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងការបរទេសសៀម ឧបាយិក បានមកទស្សនា ក្រុងភ្នំពេញ នៅថ្ងៃទី៣១ មករា ១៩៧៨ ហើយបន្ទាប់មក រដ្ឋាភិបាលសៀមអនុញ្ញាត ឲ្យហាណូយបើកស្ថានទូតមួយនៅបាងកក ក្រោយពីកិច្ចចរចាអស់រយៈពេលច្រើន ខែ ។ នៅថ្ងៃទី៥ កុម្ភៈ ១៩៧៨ យួនស្នើរកកិច្ចចរចាការដកកងទ័ពចេញពីតំបន់ព្រំដែន និងការត្រួតពិនិត្យព្រំដែនពីអន្តរជាតិ ។ ជាហូរហែ យួនស្នើររកកិច្ចចរចាជាមួយ មុន ខ្មែរ ប៉ុន្តែអ្វីៗដែលយួនបានស្នើរ ជាលក្ខខណ្ឌរំលោភបំពានសំរាប់ផលប្រយោជន៍

របស់យួន ហើយដែលកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យមិនអាចយល់ព្រមបាន ដូចជាភាពរឹង
រូសរបស់យួន ក្នុងការកាត់កាប់លើតំបន់ព្រំដែននៅភាគពាយ័ព្យនៃកម្ពុជាជាដើម ។
ក៏មិនទុកស្តាប់ពីជំនុំជម្រះរបស់ចិន ដែលឲ្យកម្ពុជាជួបប្រទះជាមួយយួន ទៅតាមលក្ខ
ខណ្ឌដែលយួនមិនត្រូវការគោរពដែរ ។

នៅដំណាច់ខែកុម្ភៈ១៩៧៨, គណកម្មាធិការនៃបក្សកុម្មុយនិស្តយួនបានសំរេ
ចចិត្ត ដើម្បីប្រកាសអំពីការគាំទ្រដល់ក្រុមទ័ពប្រឆាំងប៉ុល-ពត ដែលស្ថិតនៅក្នុង
ដែនដីខ្មែរនៅឡើយ ។ តាមវិទ្យាហោណ្យ យួនបានផ្សាយជាភាសាខ្មែរ ដោយអំ-
ពាវនាវឲ្យខ្មែរប្រកាសបោះបង្គោលប្រឆាំងប៉ុល-ពត ហើយនៅដើមខែមីនា គាំទ្រដោយក
ងរថក្រោះ យួនវាយប្រហារលើខេត្តនៅតាមព្រំដែនមាន តាកែវ កំពត ព្រៃវែង និង
ស្វាយរៀង ។ បន្តិចក្រោយមក, នៅថ្ងៃទី៤មីនា១៩៧៨, ក្រុមថ្មីនៃនគរបក្សកុម្មុយនិស្ត
សនិងទីប្រឹក្សាយោធាចិន បានមកដល់ទីក្រុងភ្នំពេញ ។ ពួកនេះមមាញឹកក្នុងសំណ
ងសំរាប់ផ្លូវរថភ្លើងថ្មី ដែលកាត់តម្រង់ពីភ្នំពេញទៅកំពង់សោម ។

ចាប់ពីថ្ងៃទី២៦ឧសភា១៩៧៨, មានការបោះបង្គោលនៅភូមិភាគបូព៌ា ។ ក្នុងបំណង
ដើម្បីស្រោចស្រង់បដិវត្តន៍ និងដើម្បីគេចខ្លួនពីការសវិតសំរាំង មេដឹកនាំដែលនៅ
មានជីវិតក្រោយពេលបោះបង្គោល ជឿជាក់លើសារសំខាន់នៃចំណងមិត្តភាពជាមួយយួ
ន ។ មេដឹកនាំខ្លះ ដូចជាហេង-ស៊ីន បានសំរេចចិត្តភៀសខ្លួនពីកម្ពុជានៅដំណាច់
ឆ្នាំ ក្នុងពេលដែលការសវិតសំរាំងដ៏តឹងរឹងកំពុងកើតមានទូទាំងភូមិភាគបូព៌ា ។ លេ
ខាធិការប្រចាំភូមិភាគនេះ, សោ-ភឹម, ធ្វើអត្តឃាត ។ កម្មាភិបាល១,០០០នាក់ត្រូវ
បានចាប់ចង, ១,០០០នាក់ទៀតត្រូវបានប្រហារជីវិត ។ ពលយោធារាប់ម៉ឺននាក់ ដែល
ធ្លាប់ប្រយុទ្ធតាំងពីឆ្នាំ១៩៧០ប្រឆាំងរបបសាធារណរដ្ឋ ត្រូវបានជំនឿសទៅកាន់
ខេត្តកំពង់ឆ្នាំង ។ ជាច្រើននាក់នៅក្នុងចំណោមនោះ ត្រូវបានប្រហារជីវិតតាមផ្លូវ ។
អ្នកផ្សេងទៀត តាមការអះអាងរបស់ប្រជាពលរដ្ឋខ្មែរ នៅភ្នំសន្ត ដែលខ្ញុំបានជួបផ្ទាល់
ក្នុងដំណើរស្វែងរកគ្រួសារនៅឆ្នាំ១៩៧៩ ត្រូវស្លាប់យ៉ាងវេទនាក្នុងសំណង់អា
កាសយានយោធាមួយ នៅក្នុងស្តុកអាចម៍មាសក្នុងខេត្តកំពង់ឆ្នាំង ។

នៅថ្ងៃទី២៨កក្កដា១៩៧៨ មន្ត្រីក្រសួងការពារជាតិ ស៊ីន-សេន បានទៅទស្សនា
ទីក្រុងប៉េកាំង តាមកិច្ចអញ្ជើញពីរដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងការពារជាតិចិន ។ មានភាពទំនង
ដែលចិនពន្យល់ថា ចិនគ្មានគំរោងការដើម្បីធ្វើអន្តរាគមន៍ដោយផ្ទាល់នៅក្នុងវិវាទ
ខ្មែរ-យួនទេ ហើយបដិសណ្ឋារកិច្ចចំពោះស៊ីន-សេន មិនសូវមានភាពកក់ក្តៅ ។
ពេលត្រឡប់មកកម្ពុជាវិញ ស៊ីន-សេនបង្កើតបញ្ហាការដ្ឋានមួយនៅតាសាញ់ ក្នុង
ខេត្តបាត់ដំបង មិនឆ្ងាយប៉ុន្មានពីសំឡូត ។ បញ្ហាការដ្ឋាននេះត្រូវបានទស្សនាដោយ
អ្នកសារពត៌មានចិននៅចុងឆ្នាំ ហើយត្រូវធ្លាក់ទៅក្នុងដៃយួននៅខែមេសា១៩៧៩ ។

នៅពេលនោះ ឯកសារទាំងឡាយដែលរាយលំអិតពីជំនួយចិនដល់កម្ពុជា ត្រូវបាន ដំណើរយកដោយកងទ័ពយួន ។

នៅថ្ងៃទី២៧កក្កដា១៩៧៨, វិទ្យុហាណូយពោលអះអាងថា អ្នកជំនាញការចិនកំ ពុងបង្ហាត់អាកាសយានិក, អ្នកបើករថក្រោះ និងអ្នកបាញ់កាំភ្លើងធំនៅកម្ពុជា ហើយ ថាពួកនេះកំពុងស្ថាបនាអាកាសយានដ្ឋានយោធាដ៏ធំមួយនៅជិតកំពង់ឆ្នាំង ។ ពីថ្ងៃ ទី៥ទៅ៧វិច្ឆិកា១៩៧៨, នៅកម្ពុជាមានទស្សនកិច្ចរបស់សមាជិកនៃការិយាល័យឧ- យោបាយចិនពីររូប, ហ្វៀង-ដុងហ្សិន និងយូ-ស៊ីលី, ជាអ្នកទទួលខុសត្រូវខាងសន្តិ សុខរបស់មេដឹកនាំចិន ដែលបានបង្ហាបពួកបាតុករជាអ្នកជាតិដើម ជូ-អេនឡា យ នៅប៉េកាំង បន្ទាប់ពីមរណភាពរបស់គាត់នៅថ្ងៃទី៨មករា១៩៧៥ ។ ទីប្រឹក្សាទាំង នេះបានផ្តល់ឱវាទទៅកងទ័ពកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ឲ្យត្រឡប់ទៅរកលក្ខន្តិកៈនៃ សង្គ្រាមទ័ពព្រៃវិញ ។ ក្នុងឯកសារដែលមានជាប់ទាក់ទងដល់ការពិភាក្សា, ឈ្មោះ ថ្មីជាច្រើន, ប្រហែលជារហស្សនាម បានលេចឡើងនៅក្នុងបញ្ជីរបស់ប៉ុល-ពត ។

«អគ្គលេខាធិការរង»ថ្មីនៃរបបប៉ុល-ពត ឧទាហរណ៍ ងួន-កង, ជារហស្សនា មរបស់តាម៉ុក ។ ចំណែកនួន-ជា ត្រូវបានបន្ថយលំដាប់អំណាច ។

នៅថ្ងៃទី៣៣១៩៧៨, វិទ្យុហាណូយបានប្រកាសអំពីការបង្កើតក្នុងថ្ងៃទី២៣១៩- ៧៨ នូវរណសិរ្សបង្រួបបង្រួមមួយ ដើម្បីធ្វើជា «រណសិរ្សសាមគ្គីសង្គ្រោះជាតិក- ម្ពុជា» ដែលនៅក្រោមការដឹកនាំរបស់ហេង-ស៊ិន, ជា-ស៊ីម, ហ៊ុន-សែន, ប៉ែន- សុវណ្ណ ។

នៅដើមខែមករា១៩៧៩, ថ្នាក់ដឹកនាំនៃកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ បានសំរេចចិត្ត តាមពិធីការ ដើម្បីបោះបង់រដ្ឋធានីភ្នំពេញ ហើយចាប់ផ្តើមសង្គ្រាមទ័ពព្រៃវិញ ។ ចំ ណែកខាងយួន «ដំណើរឆ្ពោះទៅទិសខាងលិច» និងគំរោងសំរាប់«សហព័ន្ធតំណូ ចិន»របស់គេ ជាមួយសហភាពសូវៀត មានដំណើរការទៅមុខជាដិត ។

